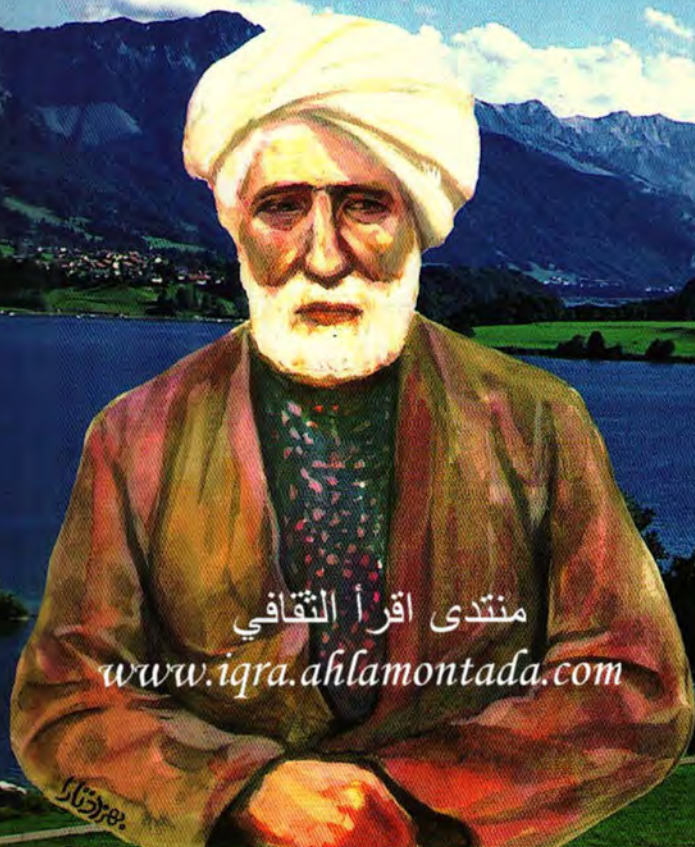

دیوانے ناری

مه لا کاکه حه مه ی بیلوو

۱۲۵۳ هه تاوی ۱۳۲۳ هه تاوی

منتدی اقرأ الثقافي
www.iqra.afilamontada.com

کۆکردنه وه و ساغ کردنه وه و له سه ر نووسین و پیشه کی کاکه ی فه للاح

ئەى خاكى وەتەن بۆچى نەما شىۋەيى پارت؟
بۆ بوو بە شەوى زولمەت و تاريكە نەھارت!؟
بۆ باسى نەما دەفتەرى ئەھكامى ئىلاھى!؟
بۆ يادى خودا وا لە گورېزا لە كەنارت!؟

ديوان نارى

مەلاكاكە ھەمەى بېللو

۱۸۷۴ - ۱۹۴۴

كۆكردنەۋە و ساغ كوردنەۋە و

لە سەر نووسىن و پېشەكى

كاكەى فەللاخ

ژېرنووسە فارسىيەكان كاك ھەمىدى موستەعان نووسىۋىيەتى

ناری، محمد ۱۲۵۱-۱۳۲۲.	
دیوان ناری / مولف ناری؛ شرح لغات به فاسی حمید مستعان؛ برگردان نوشتاری لغات به رونوشت کردی ستاره خامسی. - سندج: حمید مستعان، ۱۳۸۲. ۲۲۳ص.	
ISBN 964 06 1112 - 3: ۴۰۰۰ ریال	
فهرست نویسی بر اساس اطلاعات فیبا.	
کردی.	
۱. شعر میوانی. ۲. شعر کردی. - ایران - قرن ۱۴. الف. مستعان، حمید، ۱۳۵۳ - گردآورنده ب. ستاره خامسی، طیب. ج. عنوان. ۸۹/۲۱ PIR۳۲۵۶/م۴۳۳ن۲	
۱۴۹۵	۱۳۸۲
۱۳۸۲	
کتابخانه ملی ایران	۸۲-۱۹۰۴۴م

ناوهندی بلاو کردنه وه:

سندج پاساژ عزتی انتشارات کردستان ۲۲۶۵۳۸۲ ☎

دیوان ناری

هونراوهی: ناری ❀ کو کردنه وه و راست کردنه وهی: کاکه‌ی فلاح

چاپی یه که م: ۱۳۸۳ ❀ تیراژ: ۲۰۰۰ بهرگ

حروفچینی: ناشنا ❀ ناشر: کتابفروشی نور (حمید مستعان)

شاپک: ۳-۱۱۱۲-۰۶-۹۶۴	نرخه
ISBN: 964 - 06 - 1112 - 3	۱۰۰۰ تمه نه

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

پیشہ کی

دہربارہی بہرہمی کلاسیکی

کاکہی فہللاح

پیم وایہ ہہموومان دہیزانین کہ وشہی کلاسیزم لہ وشہی کلاسی
لاتینیہوہ ہاتووہ کہ یہ کییک لہ ماناکانی (پارچہ یہ ک لہ کہشتی)
دہگریتہوہ. بہلام ناخو تہنہا ہہر یہ ک مانای ہہیہ، یان بو کومہ لییک
شت و مہبہستی تر بہ کار دیت. وہ ک کومہ لییک کہشتی، کومہ لییک
قوتابی، پولیک، ٹہو کومہ لہ کہسہش کہ چینیکی کومہ ل دروست بکہن.
ہہروہا وہ ک زاراوہ یہ کی تایہ تی بو ٹہو ٹہدہ بی کونی ٹہغریقہ و
لاتینیہش بہ کار ہات کہ لہ پولدا دہخویندرا، پیم وایہ ہیچ گومانیش
لہوہدانی یہ کہ ٹہم ٹہدہ بہ ٹہدہ بیکی دامہ زراوو چہسپاوو پہسہند
کراوی ٹہوتو بوو کہ دہستی روژگار نہیتوانیبوو بیمریئی و نرخ و
بایہخی زیندووی خوی ہہر مابوو، وہ ک چہن دہقیکی رہسہن و لی
وہشاوہ بو چہشتن و پہروہردہی نمونہ بی ٹہدہ بی بہ کار دہہات و بہ
قولی دہخویندرا.

بہ لی راستہ و سہرچاوہ کانیش زورن لہم بارہیہوہ، کہ سہرہتا
سہرہلدانہوہی ٹہم چہشنہ ٹہدہ بہ، وہ ک بزوتنہوہ یہ کی بہتہوژم، لہ

ئەوروپادا بوو، وردتر بلیین لە ئیتالیا سەری هەڵدا ئەوروپایەکان
 کەوتنە ئەوەی خۆیان بە ئەدەبی کۆنی خۆیانەو نەبەستەو و دەست
 بکەن بە مژینی شیلەو هەڵالەیی بیرو فەلسەفەو داستان و کارەساتی ناو
 ئەدەبی یۆنانەکان و رۆمانەکان. ئەم بزووتنەووەیە لە سەر دەستی
 (دانتی) خواوەنی (کۆمیدیای یەزدانی) و بترارک و بوکا شیۆه و
 بنەوانەکەیی هەلگیرا، بەتایبەتی دواى داھێنانی چاپ و بەھۆی
 دەربەدەر بوونی زاناکانی (بیزنطە) دواى داگیرکردنی (قسطنطنیە)
 (۱۴۵۳) و گیرسانەووەی ئەو زانایانە لە ئیتالیا ئەم بزووتنەووەیە پەرەى
 سەند و فەرەنسائو بەریتانیائو ولاتەکانی تریشی گرتەووە بە تەواوی بوو
 بە پێوانەیک و زاراوەیکى تایبەتی بۆ ناسینەووە و جیاکردنەووەی
 ئەدەبی کۆن و نوێ تا لە سەردەمیکی تازەترا و بە تایبەتی لە سەدەى
 حەفدەھەمدا رەخنەگر و لیکۆلەرەووەکان زاراوەی کلاسیزمى نوێشیان
 داھێناو داوایان لە شاعیر و نووسەرەکان دەکرد کە پەرەوێ کۆنێنەکان
 بکەن و لاسایی یۆنانەکان و رۆمانەکان بکەنەووە و بایەخى زۆر بە ژیری
 و چەسپاوی و ھێمنی بدەن... تەنانەت ھونەرمنەندەکانیش دەستووری
 زۆر سەخت و گران و قایمیان بۆ شیعەر و پەخشان دانا. وەک دەستوور
 و مەجانەى کە (بوالو) رەخنەگری ناوداری فەرەنسی بۆ شیعەر و
 نووسینی دانا. ئەو شاعیرانە بە سایەى شیعەر و دەستوورە
 سەختەکانیانەووە لە رەشۆکی خەلکە کە دابران و زیاتر بایەخیان بە
 روخساری بەرھەمی ئەدەبی دا، نەک ناوەرۆک.

شعیری کلاسیکی کوردی

به لئی راسته پێوانه‌ی ئه‌ده‌بی کلاسیکی ئه‌وروپیی، ده‌قاو ده‌ق وه‌ک
 هه‌یه، به‌هه‌موو ره‌گ و ریشه و مه‌به‌ست و مانا و پهل هه‌ویشتنی لقو
 په‌لیکه‌وه، کوت و مت، به‌سه‌ر ئه‌و چه‌شنه به‌ره‌مه ئه‌ده‌بی یانه‌ی
 کوردیماندا ناگه‌نجیت و ته‌واو ده‌رنه‌چیت، ئه‌ویش سه‌باره‌ت به
 جیاوازی ی قوول و ئاشکرای نیوان دارو باری ژیان و گۆرپینی
 کۆمه‌لگای ئه‌وروپیی و کورده‌واری. به‌لام خو ئه‌مه‌ش مانای ئه‌وه نی‌یه
 که سامان و که‌له‌پووری سه‌رده‌میکی دوور و درێژی نه‌ته‌وه که‌مان، نابێ
 به‌ پێوانه‌ی زاراوه‌ی کلاسیزمی، یان کلاسیک، بپێوریت.

ئیمه ئه‌گه‌ر به‌ وردی سه‌رنه‌جیکی تابلۆی ره‌نگین و فراوانی ئه‌و
 چه‌شنه‌ی شیعری ئه‌ده‌به‌مان بده‌ین و به‌ شوین چه‌ند ره‌گ و ریشه و
 مه‌به‌ستیکی ئه‌ده‌بی کلاسیزمیدا بگه‌ڕین، ئه‌وا به‌ ئاسانی چه‌ند
 گه‌وه‌هر و هه‌وینیکی سه‌ره‌کی و دیار له‌ هه‌ردوو لادا ده‌بینین...
 به‌تایه‌تی گه‌وه‌هر و هه‌وینی بابه‌تی ژیری و بیرو باوه‌ری میسالی
 ئایینی و بایه‌خدانی ته‌واو به‌روخسار و وشه‌ده‌رپه‌ین له‌ سه‌ر حسابی
 ناوه‌ڕۆک و به‌و نه‌ریت و ده‌ستوره‌گران و سه‌ختانه‌وه که شاعیرانی
 کلاسیکی کوردی په‌رپه‌وی یان کردووه و چه‌شنه‌ی دابهران و
 تێنه‌گه‌یشتنی به‌ره‌مه‌کانیان له‌ لایه‌ن گشته‌وه و مۆرکی ئه‌و ئه‌ده‌به‌یه
 (ئه‌ده‌بی تایه‌تی)... لێره به‌ دواوه، وه‌ک چه‌ند خالێکی سه‌ره‌کی به
 قه‌له‌میکی درشت، بۆ ده‌ست نیشان کردن و جیا کردنه‌وه‌ی شیعیری

کلاسیکی کوردی و ئەو رۆڵە تانە ی تایبەتین بەم چەشنە بەرھەمە
ئەدەبی یانەو دەخەمە بەرچاوی خوێنەرانی بەرێز.

نیشانەکانی شیعری کلاسیکی کوردی

وێک لە ناوەرۆکی قسەکانی سەرەوێماندا دەرکەوت چەند دەستور
و بایەخ و نرخیکی تایبەتی و نەگۆڕەییە کە بوونەتە ھەوێنی مەیانندن و
خەمڵاندن و گەشەپێدانی بەرھەمی شیعری کلاسیکی کوردیمان، ئەم
خالاڵەکانی لای خواوە، بەلای منەو، سنوورێک و چوارچێوەیە کە بۆ
ئەو ولاتی شیعراوە دادەنێن:

١- غەزەل و قەسیدە ی کلاسیکی کوردی بە شیوەیەکی ستوونی -
عمودی - ھاتۆتە خواوە، بە پێی دەستور و نەڕیتی قافیە ی
یە کگرتوو، کە زنجیر و کۆتییکی سەخت و گران بوو بۆ دەست و قەڵەم
و میشتکی شاعیرانی کورد و ئەم شیوەیە زۆربەی ھەرەزۆری بەرھەمی
شیعری کلاسیکی کوردی گرتۆتەو.

٢- لە رووی کێشەو، لە ئاسۆی شیعری فارسی و لە ژێر زەبری
ئایینی ئیسلامدا، زۆر لە شاعیرە کلاسیکە کوردەکان، پەپرەوی کێشی
عەروزی عەرەبیان کردوو... ئەم کێشە عەروزە، وەنەبێ کێشێکی
تایبەتی سەر بە ئایینی ئیسلام بێت، بەلکۆ شاعیرە عەرەبەکانی
دەوری جاھیلی پێش ئیسلام بەم کێشانە شیعریان وتوو و دانائو و
ئەحمەدی خەلیلێ فەراھیدیش ئەو کێشانە ی لە شیعەرەکان خۆیاندا
دۆزیووەتەو و وێک پێوانەییەکی کێش و ئاوازی بۆ شیعری عەرەبی

بووه ته باو، شاعیری گه له کانی وه ک فارس و کورد و تورکیش، دواى
موسلمان بوون، وازیان له کیښه تاییه تی په نه ته وایه تی په کانی خوږیان
هیڼاوه و، وه ک شتیکی ثایینی و پیرۆز، له بهرهمی شیعرى خوږیاند،
کیښی عه روزی عه ره بی یان، نه وه نده ی پیژوو هیژی زمانه کانیان
ماوه یان بدات، به کاریان هیڼاوه... نه ک هر نه وه نده ش، به لکوو
خویندنې کیښی عه روز، به هم موو ده ریا و لقه کانی په وه په کیڅ بووه له
ده رسه بایه خداره کانی فقهی و مه لاکانی هم موو قوتابخانه
ثایینی په کانی مزگه و ته کانی کوردستان.

به لای نه و شاعیرانه ی که به کیښی عه روز (عروض) شیعریان
وتووه شیعرى راسته قینه نه و شیعره په که له سه ر کیښی عه روزی
عه ره بی یت. شاعیری ته واو ته واو سه رکه و توش نه و شاعیره په که
زور له کیښه عه روزه کانی به کار هیڼاوه.

۳- به لای ټیټکړای شاعیرانی کلاسیکه وه وه ک قالب و چوارچپوه ی
شیعر، غه زل و قه سیده و چوارین و تاک و پینج خشته کی و موله ممه ع
و ته رجیع به ند و موعه مما هه په و هه بووه... وایان داناوه، وه ک شتیکی
نه گوږ و له سه ری ریڅ که وتوو، که ژماره ی به یتی غه زل نابې له
حه وت به یت زیاتر بیت و ده بی هه میسه ش تاک بیت... نه گه له حه وت
به یتیش که متر بوو ره خنه ی له سه ر نی په. نه گه ر خو هر شیعر ټکیښ له
حه وت به یت زیاتر بوو نه وا ده چیت ریزی قه سیده وه. نه م قاعیده په ش
له هه موو دیوان و بهرهمه شیعرى په کاند ا په پره وی کراوه... نه گه رچی
مه فهوومی غه زه لیش یان هه مووی هر بو دلدارى په... قه سیده ش بو

کاروباری شیوه و یاد و پیا هه‌لدان و شه‌ر و شو‌ر و باب‌ه‌ی میژوویی و کۆمه‌لایه‌تی و ئایینی و وه‌لام و نامه و ئەم چه‌شنه‌ باب‌ه‌تانه‌یه...

۴- شیعری کلاسیکی کوردی که‌متر، هه‌ر زۆر که‌متر، په‌په‌روی یه‌کی‌تی باب‌ه‌تی کردووه و ده‌کات. تی‌ک‌را به‌یه‌کان چه‌شنه سه‌ربه‌خۆیی‌یه‌کی و اتایان پێ ره‌وا بینراوه... غه‌زه‌لی وا هه‌یه‌حه‌وت به‌یه‌ته، به‌یتی یه‌که‌می دل‌داری‌یه، دووه‌می باسی بێ وه‌فایی چه‌رخ و دنیایه و، به‌یتی سێ‌یه‌می شاعیر سکا‌لا له‌ ده‌ست نه‌فسی ئەمماره‌ی خۆی ده‌کات، چواره‌م به‌یت پارانه‌وه و نزایه‌ بۆ خوا، پێنجه‌م به‌یت ترسی مردن و باسی قه‌بر و قیامه‌ته... هتد. ئەم دیارده‌یه‌ش له‌وه‌وه هاتووه که‌ شاعیر جو‌ره سه‌ربه‌ستی‌یه‌کی داوه به‌خۆی، بۆ خۆ ده‌رباز کردن له‌ کۆت و زنجیری کیش و قافیه‌ی یه‌که‌گرتوو، به‌ نیازی رازاندناوه‌ی روخساری شیعره‌ که‌ له‌ رووی مه‌عناوه ئەم باز باز بازینه بکات و هیچ خۆی به‌ یه‌کی‌تی باب‌ه‌توه نه‌به‌ستیه‌وه.

۵- ده‌بینین شاعیری سه‌رکه‌وتوو و ته‌واو به‌ده‌سته‌لات، به‌ پێ‌ی پێ‌ودانی کلاسیک، به‌و شاعیرانه‌ ده‌لێن که‌ دیوانی شیعره‌کانیان له‌ هه‌موو پێ‌تکی هه‌جایی، وه‌ک قافیه، تیا‌بێت. ئەمه‌ش مانای ئەوه‌یه ئەو شاعیره‌ هونه‌رمه‌نده ته‌واو به‌ سه‌ر وشه و زمان و به‌کار هێنایی قافیه جیاوازه‌کانی سه‌ربه‌هه‌موو پێته هه‌جاکاندا زاله، سه‌لیقه و به‌هره‌ی شاعیرانه‌ی به‌ چه‌شنێک سه‌رکه‌وتوو که‌ به‌رامبه‌ر به‌ هیچ وشه‌یه‌کی ره‌ق و سه‌ختی قافیه‌دا نامی‌نی و په‌کی ناکه‌وێت... بۆ نمونه‌ ئە‌گه‌ر شاعیرێکی گه‌وره‌ی وه‌کوو (مه‌حوی) به‌ه‌وێ له‌ پیتی (ث)دا بۆ قافیه

شاعیری هه بیټ، ئەوا پەنای بردۆته بهر (باث) که له به حثی
 عه ره بی یه وه وه ری گرتووه، هیچ نه یخستۆته سه ر باری شیوه ی قسه
 پێ کردنی کوردی که (باس) به کار نه هیئت نه ک (باث).

۶- به کار هیئانی وشه ی عه ره بی و فارسی، وه ک دوو سه رچاوه ی
 سه ره کی روشنبیری و کار لی کردوو بو سه ر زمانی کوردی، به لای
 شاعیری کلاسیکه وه، نه ک هه ر دیارده یه کی لاواز و بی ده ره تان و
 گوشراو نه بووه، به لکو و نیشانه یه که له نیشانه کانی روشنبیری شاعیری
 کورد و زانینی زمانی بێگانه و نه خشانندی باخچه ی شاعیره کانیان به و
 وشه زۆرو زه ق زه ق و دیارانیه ی که له راده به ده ر ئاوێته ی وشه
 کوردی یه کانی ناو شاعیره کانیان کردوووه و به حسابی خۆیان و باری
 سه رده م به ره مه کانیان پێ نه خشاندوووه. ئاشکرایه زمانی کوردی، له
 بیسته کانه وه و به تایبه ت تر له سیه کان و ده رچوونی جووته گوڤاره به
 نرخ و تاقانه که ی یادگاری لاوان و دیاری لاوان و له گوڤاری
 (گه لاویژی پر شنگداره وه که وته خزمه تیکی پوخت و بزارو داهێنان و
 دانانی وشه و ده ربهرین و زاراوه ی پێویست و پر به پێستی مه به ست... له
 سه رده می نالی و سالم و کوردی دا، که سه ره تای سه رده می شاعیر به
 زمانی کوردی کوردستانی خواروو بوو له ناوچه ی باباندا، شاعیره کان
 په روه رده کراوی زمان و روشنبیری عه ره بی، فارسی بوون، له
 سه رده می کدا که به کوردی نووسین وه ک نه نگ و ناته واوی ده درایه
 قه له م و پێ نووسینی مایه ی چه شنه ئازایه تی و ده رباز بوون و تیپه ر
 بوون و چاو قایمه ک بوو، له حاله تیکی وادا چۆن وشه ی فارسی و

عهره‌بی، که ئەمە‌ی دواییان زمانی قورثان و حە‌دیس و بابە‌ته
 ئایینە‌کە‌ی ئیسلام بوو، هەر بە‌ خەر‌وار ناکە‌وێ‌ته‌ ناو زمان و شیعری
 کوردی‌یه‌وه‌؟!... شان بە‌ شانی خزمە‌ت کردنی زمانی کوردی، وشە‌ی
 عهرە‌بی و فارسی بە‌ره‌ بە‌ره‌ لە‌ شیعری کلاسیکی کوردی‌دا تا دە‌هات
 کە‌متر دە‌بوو‌ه‌وه‌.

٧- سە‌نە‌تی وشە‌ ئارایی و تێ‌ک‌را کاروباری ره‌وانیژی بە‌تایه‌تی له‌
 مه‌یدانی ره‌گە‌ز دۆزی و له‌ف و نه‌شر و ته‌وریه‌ و هینان و بردنی وشە‌ و
 گووشینی تا راده‌ی وشکە‌وه‌ کردن، سیمایه‌کی ئاشکرا و دیارده‌یه‌کی
 زه‌قی شیعری کلاسیکی کوردی‌یه‌... هەر شاعیریکی توانیستی له‌ رووی
 سە‌نە‌تکاری و شارە‌زایی زمان و بە‌کار هینانی بۆ‌ چە‌ند مه‌به‌ستیکی
 وشە‌ و ماعنا و مه‌به‌سته‌کانی‌یه‌وه‌، گە‌ردان بە‌ وشە‌کان بکات، ئە‌وا بە‌
 پێ‌وانە‌ی ئە‌وه‌ بە‌ شاعیریکی سه‌لیقه‌دار و سە‌نە‌تکار و به‌هره‌دار
 داده‌نرێ‌ت.

٨- فه‌ره‌نگی تاییه‌تی سه‌ربه‌ وشە‌کانی شیعری کلاسیکی کوردی
 فه‌ره‌نگیکی ده‌وله‌مە‌ند و فراوانه‌ و وه‌ک سه‌رچاوه‌یه‌کی زمان و زاراوه‌
 و ده‌ربرین هه‌موو یه‌کیکیان به‌ پێ‌ی توانا و پێ‌ویست و که‌ره‌سه‌
 زه‌خیره‌ی لێ‌ وه‌رگرتوه‌ و بۆ‌ مه‌به‌ستی شاعیرانه‌ی خۆ‌ی به‌ کاری
 هیناوه‌. به‌ تاییه‌تی له‌ ئاقاری لێ‌ چووندا، له‌م فه‌ره‌نگه‌دا، تێ‌ک‌را
 هه‌موویان له‌ سه‌ر ئە‌وه‌ رێ‌ک که‌وتوون که‌ بۆ‌ نمونه‌: چاو نیر‌گسه‌؛
 برژانگ تیره‌، برۆ‌ که‌وانه‌، روومه‌ت گوڵه‌، لێ‌و خونه‌چیان له‌عه‌له‌، خال
 قووله‌ ره‌ش و حه‌به‌ش زاده‌یه‌، زوڵف کافریان شه‌وه‌ زه‌نگه‌، پرچ

ره شماره، دهم زه مزه مه، بالآ سهروه... هتد. ثم لی چوونانه به چه شنیک
ره گیان داکوتاوه و باو بوون که هیچ شاعیر ینکیان خو یان لی یان لانه داوه
و ته نها چه شنی دهر پرینی ثم شاعیر له گه لّ نه و شاعیر دا جیاوازی
هه یه.

۹- موباله غه، زیاده ره وی و بهرز فرین، سیمایه کی دیار و ناشکرای
شیعری کلاسیکی کوردیمانه. ثم دیارده یه له به ره می شاعیره کانداه
روونی دهرده که ویت.

بو نمونه (سالم) ده لیت:

گیان نه دهم نه مسالّ به نرخي ماچیکي دوو سالی تر
قهت به مه شروتی سه له م له به یعه شا سه ودا نه بوو
(نالی) ده لیت:

له خه وفی ته لعهت روژ هه ره وه کوو شیت
به روو زه ردی هه لات و که وته کیوان
ته نانهت نه وهنده یان حز له موباله غه کردووه، زور جاری و ابووه
ده می دولبه ریان به نوقته یه کی زور خه یالی و بچووک داناوه که به
زه حمهت ده بینریت. یان به ژنی دولبه ره که یان نه وهنده به باریکی پی
جوان و خو شبووه که به باریکی موویان چواندووه، وه ک:

خوایه گهر کویرم ده که ی (قه دمو) له چاوم دهرنه که ی

۱۰- شانازی کردنی شاعیر به خو یه وه... نه گهر دیوانی چاپکرای
شاعیره کلاسیکی یه کان ته ماشا بکه ین، ده بینین هه موو یه کیکیان، که م و
زور، ثم گیان و ههستی شانازی کردنه یان به خهستی تیا یه، نه مهش

بئی گومان له خۆیهوه نه هاتوو و رهگ و ریشه که ی، ته گهر به هه له دا
 نه چم، له سه ریکه وه بو متمانه و باوه پری شاعیر به خوی و له
 سه ریکی تریشه وه، له و سه رده مانه دا هیچ ده رفه ت و ده ره تانیکی
 بلاو کرده وه و راگه یاندن و له سه ر نووسین و هه لسه نگاندن نه بووه،
 شاعیر ناچار بووه به ده می خوی ته و ته رکه بی نیّت وه ک:

فارس و کورد و عه رب هه رسیم به ده فته رگرتوو
 (نالی) ته مپۆ حاکمی سی مولکه دیوانی هه یه

که شیرین و ته پری دی شیعره کانم

وتی: (مه حوی) که میراوی فوراتی
 ۱۱- پێداهه لدان: ته م بابه ته، وه ک ناوه روک، له زۆربه ی زۆری
 شیعره کلاسیکی یه کاندایه رچاو ده که ویت و هه یه... پێداهه لدا و وه ک
 قاره مانێ کرده وه یه کی دیار و ده رکه وتوو، ئیتر ته وکرده وه یه له مه یدانی
 شه خسیدا بیّت، یان له مه یدانی بز ووتنه وه یه کی نه ته وایه تی،
 نیشتمانی، ئایینی، زانستی، ته ده بی... هتد. شیخ ره زای تاله بانێ بو ته م
 بابه ته و بابه تی دواتر که داشۆرین (هه جو) ه یه کی که له و شاعیره
 هه ره زۆر که م و دانسته و بلیمه تانه ی که داهینه ریکی خو لقی نه ر و هه ر
 ته واهه لکه وتوو. وه ک:

خزمینه مه ده ن په نجه له گه ل عه شره تی جافا
 میرووله نه چی چاکه به گز قولله یی قافا
 یان بو بابانه کان:

هەرچەند بە مەسەل خەنجەری ئەلماسە زمانم
نابڕۆی سەری موویە لە ئەدای شوکری نیعمەتان

یان (ناری) بۆ شیخ مەحمودی حەفید:

کە من غەرقی زریباری غەمی تۆ بێم لە (بیلوو)دا
لە نالە و شیوەن و دەرد و غەمی ئەغیار و یارم چى
بۆ (ناری) لە کونجى میحنەت و غەمدا هەتا ماوی

بەبێ بازی (فەرەح) ئاخەر لە سەیران و شکارم چى
۱۲- داشۆرین: ئەم بابەتەش، وەک پێچەوانەى دیوی پیاوەلەدان،
بابەتێکی تری شیعری کلاسیکی کوردیمانە و کەم و زۆر لە بەرھەمی
شاعیرەکاندا ھەیە... بەلام وەک دەزانین تا ئێستە ھیچ شاعیریکمان، لەم
بارەییوە، بە تۆزی پێی شیخ رەزای بۆ ھەجو خولقاو نەگەشتووە،
وەک:

لە سەگم پرسی عەجەب قەومتە حوسنی پاشا
تووڕە بوو، کلکی لەقان و وتی: حاشا، حاشا
راستی گەرچی سەگیشم، بەخوا خۆم دەکوژم

ناوی من بێنی لەگەڵ ئێسمی خەبێسی پاشا
۱۳- شیوەی ماتەم و دیاری کردنی کوچی خوشەویست و لە دایک
بوون بە حسابی ئەبجەد لە شیعردا بابەتێکی ئاشکرای شیعری
کلاسیکیمانە. لەم مەیدانەشدا (بێخود)ی شاعیر سوارچاکیکی
چابوک و بە دەستەلات و لێ ھاتووی ئەم بابەتە یە.

۱۴- دەرشتنی پتەوو تەواو بەھێز. لەسەر ئەو بناغەیەى کە شاعیران

و ره‌خنه‌وان و لیکۆله‌ره‌وانی شیعر و ئه‌ده‌بیات شیۆه‌ی داپشتیان به‌سه‌ر سی چه‌شن، یان ریبار و قوتابخانه‌دا، دابه‌ش کردوه:

۱- داپشتنی (سه‌بک) خوراسانی.

۲- داپشتنی عیراقی.

۳- داپشتنی هیندی.

ئهم شیۆه‌ی دواپیه‌یان له‌ هه‌موویان سه‌خت‌تر و گران‌تره... (مه‌حوی) شاعیر په‌په‌وه‌ی ئهم چه‌شنه‌ی داپشتنه‌ی کردوه، بۆیه‌هر له‌ کۆنه‌وه تا ئیستا شیعره‌کانی به‌وه‌ ناسراوه‌ که ره‌ق و داخراون. شاعیرانی‌تری شیعری کلاسیکیمان په‌په‌وه‌ی دوو چه‌شنه‌ی داپشتنه‌ی که‌یان کردوه.

۱۵- شاعیری کلاسیک، وه‌ک یاسایه‌کی شیعر دانان له‌ دواپه‌یتی هه‌موو غه‌زهل و قه‌سیده‌یه‌که‌وه، له‌قه‌بی خۆی داناوه و پێش ده‌ست کردن به‌ شیعر ناسناویکی گونجاوی بۆ خۆی داناوه و بۆ مه‌به‌ستی ناسینه‌وه‌ی شیعره‌کانی به‌کاری هیناوه. بێ گومان ئهم په‌په‌وه‌ش سوودی ته‌واوی خۆی هه‌بووه له‌ سه‌رده‌میکدا که ده‌ره‌تانی ب‌لاو کردنه‌وه و راگه‌یاندنی وه‌ک گوڤار و روژنامه و رادیۆ و ته‌له‌فزیۆن و چاپ و چاپه‌مه‌نی له‌ ئارادا نه‌بوون. ئه‌گه‌ر ئهم له‌قه‌ب به‌کاره‌ینانه‌ش نه‌بوايه‌ ئه‌وا به‌ره‌مه‌ی زۆر شاعیرانمان تیکه‌لاو یه‌کتری ده‌بوون و سه‌رئێشه‌ و سه‌رلێ شیوانیکی قوول و بێ پایانی بۆ دروست ده‌کردین.

۱۶- شیعری کلاسیکی، بابه‌تیکه‌ی گشتی و خۆراکینکی زۆربه‌ی ئه‌و خه‌لکه‌ نه‌بووه، له‌ راده‌ی تینگه‌یشتن و چیژ لێ وه‌رگرتنی به‌تایبه‌تی

مرۆڤی جاران، دوور بووه و به شیعر و ئەدەبیاتی تایبەتی پیاوه
خویندەوار و رۆشنیرە دیوان نشینەکانی ئەوسای توێژی سەرەوهی
کۆمەڵ دەناسرا. تەنانهت، بەپروای من. زاراوهی دیوانی شیعریش ھەر
لەم تایبەتییی دیوان نشین و چەشنە رۆشنیرە تایبەتی یانەوہ پەیدا
بووہ. ئەمانە بوون سیما و پێناسە ی شیعی کلاسیکی کوردیمان.

قوتابخانە ئەدەبی یەکان

زانستی ئەدەب و میژووی رەخنە و لیکۆلینەوہ، لە ھەموو جیھاندا،
ئەو راستی یە روون و یە کالاکردۆتەوہ، کەسێ قوتابخانە ی سەرەکی
لە ئەدەبدا ھە یە:

۱- قوتابخانە ی کلاسیکی، کە مۆرکی بنەرەتی جیا کردنەوہ و
ناسینەوہ ی بەوہ یە کە زۆرتر رەگەزی ژیری بە سەریدا زالە و بە پێی
چەند دەستوور و پەپرەویکی سەخت و گران دانراوہ.

۲- قوتابخانە ی رۆمانسی: زۆرتر سۆز (عاتیفە) ی گرتۆتە خوێ و
باوہشی بۆ سروشت گرتۆتەوہ و لە شەققە ی بالێ خەیاڵ و ئەندیشە ی
داوہ و شاعیر خوودی خوێ مەبەستە.

۳- قوتابخانە ی ریالیزی: بە بەرھەمی ئەو چەشنە ئەدەبە دەلێن کە
رووی کردۆتە ناو کۆمەڵ و لە گیر و گرتەکانی دەدوێت و چارەسەریان
بۆ دەدۆزیتەوہ. لەم سێ بناوانە سەرەکی یەوہ دەیان جۆگەلە ی رێپاز و
شەپۆل و تەوژم دروست بوون و دروست دەبن.

ئێستاش لە بەر رۆشنایی ئەم سەرەتا و بنچینانە دا روو دەکەینە

(ناری) و گولزاره ره‌نگینه‌کانی شیعره به‌رزه‌کانی مه‌لا کاکه حه‌مه‌ی بیلوو (ناری) و گه‌شتیکی ورد و فینک و له‌سه‌رخۆ به‌و باخچه‌دلگیره‌دا ده‌که‌ین و بین ده‌نیین به‌سه‌رچاوه‌گه‌ش و تاسه‌شکین و ره‌سه‌نه‌که‌ی شیعری ته‌ر و پاراوی کوردیمانه‌وه و ماوه‌یه‌کی باش له‌گه‌ل شاعیری هه‌لکه‌وتوو مان (ناری) به‌سه‌ر ده‌به‌ین و به‌شیک له‌تینوویتی و تامه‌زرۆیی خۆمان ده‌شکینین. به‌لام پیش شه‌وه‌ی روو بکه‌ینه‌باخچه‌ی شیعره‌کانی سه‌رپۆتیکي کورت ده‌رباره‌ی شه‌م شاعیره‌مان ده‌دوین و باس ده‌که‌ین و شتیک له‌مافی ره‌وای خۆی پی ده‌به‌خشینه‌وه.

ناری کئی‌یه؟

(ناری) یه‌کیکه‌له‌لووتکه‌به‌رز و دیاره‌کانی جیهانی شیعری کلاسیکی کوردیمان و راسته‌وخۆ دواي دامه‌زراندن و چه‌سپاندنی قوتابخانه‌ی شیعری کلاسیکی ناوچه‌ی بابان له‌لایه‌ن نالی و سالم و کوردی و مه‌حوی‌یه‌وه، به‌یه‌کیک له‌ده‌نگه‌زولال و ره‌سه‌نه‌کانی شه‌و ریپاز و قوتابخانه‌یه‌داده‌نریت و به‌به‌ره‌مه‌ره‌نگینه‌کانی شه‌و سامانه‌پیرۆزه‌ی نه‌ته‌وه‌که‌مانی گه‌شه‌دارتر کردوه... شه‌گه‌ر بیتوو به‌وردی سه‌رنج له‌و به‌ره‌مه‌شیعری‌یانه‌ی بده‌ین، له‌رووی دارپشتن و کیش و زمان و ده‌رپرین و به‌هره‌ی وشه‌نارایی و هه‌موولق و په‌له‌کانی دره‌ختی به‌لاغه‌ته‌وه‌به‌ئاسانی ده‌گه‌ینه‌شه‌وه‌قناعاته‌ی که‌(ناری) یش بلیسه‌یه‌که‌له‌و بلیسانه‌و له‌رازاندنه‌وه‌ی شان و شکۆی پر له‌شانازی میژوو

شیعری کلاسیکیماندا دهست و په نجه و قه له میکی ته واو به هره دار و به
 پرستی هه بووه له رووی ناوهرۆکه وه، وهک زۆربه ی ته واوی ته و بابه ته
 شاعرانه، له باره ی دلداری و ستایش و کاروباری ثابینی و سکا لا کردن
 له دهست چهرخ و غم و په ژاره و دهر وون و جار جار مه سه له ی
 کو مه لایه تی و نیشتمانی و نه ته وایه تی و... هتد به کیښ و هه ناسه کانی
 عهرووز و فهره نگی تاییه تی سهر به وشه و دهر پرینه باوه کانی ته و
 سهر ده مانه، به شیوه یه کی ته واو دیار و ناشکرا به دیوانی رازاوه ی
 شیعره کانی ته م شاعیره مانه وه دهره وشینه وه، به چه شنیک شاعیر یکی
 گه وړه و به توان و ته من دريژی وهک عه لی که مال باپیر [که مالی]
 دهر باره ی (ناری) بلیت:

به یادی ته بهی شه که رهباری (ناری) تووتی ته بعم
 غه زه لخوانه (که مالی) بویه و شیرینه ته شعارم
 بی ته دهب نابم له لام وایه ته گهر بیتوو بلیم
 نه ی (که مالی) شیعره کانی من له هی (ناری) ته کا
 وهک له نه نجامی کنه و پشکنین و سوراخ کردن یکی پشوودار و
 دوور و دريژدا بو مان دهر که وتووه له م شاعیره هه لکه وتووه مان
 به ره می شیعری زور بووه، به راست و چه پ و له هه موو بو نه و
 دهر فته تیکدا و بو بچوو کترین شت شیعریک یان چوارینیک یان
 به یتیکی داناوه و خه لکیش له م دیوو له و دیوو، به تاییه تی مه لا و
 فته قی کان و شیخه کانی سلیمانی و ته ویله و بیاره، له سهر وو
 هه موویانه وه شیخ مه حمودی حه فید، زور عاشقی شیعره کانی بوون

و به تاییه تی داوای شیعر یان لی کردوو و بۆ شیعر جاری وا بووه
 هه‌راسانیان کردوو... بۆیه به دڵنیایی و به داخه‌وه ده‌لیم ئەم دیوانه،
 دیوانی ته‌واوی شیعره‌کانی (ناری) نی‌یه و نابێ، من لهم رووه‌وه
 په‌یوه‌ندی زۆرم له‌گه‌ڵ ئەو که‌س و ناوچانه‌دا کرد بۆ ده‌سکه‌وتنی
 شیعر تری ئەم شاعیره‌مان، تا ئەنجامی هه‌موو کردوو کو‌وشه‌که‌مان
 هاته‌ سه‌ر ئەم دیوانه‌ی که‌وا به‌ شانازی یه‌وه پیشکه‌ش خوینه‌رانی کورد
 و کتێبخانه‌ی کوردی ده‌که‌م.

له‌ شه‌سته‌کاندا خاوه‌ن چاپخانه‌یه‌کی مه‌هاباد به‌ ناوی
 (سه‌یدیان) هه‌وه‌ کو‌مه‌له‌ شیعرێکی زۆری (ناری) به‌ ناوی دیوانی
 (ناری) یه‌وه له‌ چاپدا، ئە‌گه‌ر چا‌و له‌و هه‌موو هه‌له‌ت و په‌له‌ت و
 شیواندن و تی‌هه‌لکێشه‌ ناشیرینه‌ بپۆشین که‌ ناوبراو به‌سه‌ر ئە‌و
 دیوانه‌ی هێناوه‌ و ئیمه‌ش له‌ ده‌رفه‌تی ئە‌م پێشه‌کی یه‌دا وه‌ک ئۆبالیکی
 سه‌ر ئە‌ستۆمان په‌نجه‌یان بۆ راده‌کێشین و ده‌یانگرین، ئە‌وا ره‌نگه‌ ئە‌و
 خزمه‌ته‌ی له‌ رووی پاراستن و چاپکردنه‌وه بۆ حساب بکری‌ت...

بۆ نمونه: ناری له‌ قه‌سیده‌یه‌که‌دا که‌ بۆ شیخ باب‌ه‌ عه‌لی حه‌فیدی
 ناردوو له‌ لاپه‌ره ۷۲ و ۷۳ ی ئە‌و دیوانه‌دا ده‌لێت:

شالی گه‌ڕاڵی ره‌واجی سه‌ندوو

له‌م زه‌مانه‌ که‌س غه‌زله‌ ناکاته به‌ر

چۆن غه‌زله‌ ئە‌مرو ره‌واجی‌کی نه‌ما

ئێسته‌ من مه‌شغوولی جاوم موخته‌سه‌ر

مشتەری گەر بئی له به‌غدا وه‌ک به‌پروو
 ده‌یفرۆشم من به‌خورما سه‌ربه‌سه‌ر
 گەر به‌نارنج و ترنج و پرتەقال
 بیکرن، نه‌فعی نه‌بئی، ناکهن زهره‌ر
 من ئەدی بکوردم و ناوم نی‌یه
 کورده‌هه‌ر غافل له‌ ناوو بئی خه‌به‌ر
 کورده‌مه‌حکوومه‌ له‌ بۆ تورک و عه‌جه‌م
 کورده‌ بئی فیکر و خه‌یال و بئی ئەسه‌ر
 کورده‌هه‌ر وه‌ک بیدی مه‌جنوون ماوه‌تۆ
 بئی سه‌ر و بئی سیبه‌ر و خالی له‌ به‌ر
 کورده‌ وه‌ک وه‌حشی له‌ بۆ چه‌شته‌ی ته‌مه‌ع
 خۆی ئەخاته‌ مۆله‌که‌ و داوی خه‌ته‌ر
 کورده‌ بئی شان و شکۆ ماوه‌و، نه‌ما
 قیমে‌تی هه‌تا وه‌کوو توورو گه‌زه‌ر
 که‌چی ئاغای سه‌یدیان له‌ ل ۷۳دا و پاش دانانی ورده‌ داشیکێ
 به‌چکۆله‌ و چلکن چوار به‌یتی زۆر ناشیرین و گلاوی خستۆته‌ سه‌ر ئەو
 قه‌سیده‌یه‌، به‌ پێچه‌وانه‌ی هه‌موو چه‌شنه‌ ره‌وشت و نه‌ریتیکی ب‌لاو
 کردنه‌وه‌، پێش هه‌موویان ده‌ست پاکێ، و ئنجا له‌ گه‌ڵ دوا به‌یتی ناری دا
 جووتی کردۆته‌وه‌، به‌و نیازهی که‌ خوینه‌ر واتێ بگات ئەو چوار
 به‌یتەش هه‌ر هی ناری خو‌یه‌تی.
 پێش ئەوه‌ی من سووکه‌ ده‌مه‌ ته‌قی به‌کی ئەو به‌راورده‌ بکه‌م، هه‌ز

ئەكەم ئەو چوار بەیتەى سەیدیان بۆ خوینەر و بۆ میژووی شیعر و
ئەدەبیاتی کوردی، لێرەدا تۆمار بکەم:

کوردە گەر سەوداسەری سەرکەوتنی

سەرکەوی تا دەچی یە نیۆ بورجی قەمەر

با نەمینی کورد و دەس بگرن بە یەک

بیئە نیۆ ئیرانی پەر فەتح و زەفەر

خۆ بە قوربانی رەزاشاکەن هەموو

پادشاهیكە رەشید و دادگەر

تا شکستی پێ بدات و هەلبێر

دوژمنی کوردی هەتا مولکی تەتەر

ئینجا ناری دەلێت:

بێ وجوودی موستەمیع لەم عەسرەدا

(ناریا) تاکی چەناکی بێ سەمەر

بۆ سەلمانانی ئەوێ کە ئەو چوار بەیتە ئاوەکی یە هی (ناری) نی یە

دەلێم:

۱- شاعیری ک ئەو هەموو پەرۆش و سۆزی بۆ نەتەوێ کە ی هەبێت و

بەو چەشنە خەمخۆری کورد بێت، هەرگیز ئەوێ لێ ناوەشیئەو

بێت: با نەمینی کورد و...

۲- ئەو سکالای لە دەس تورک و تەتەر بوو کە دەستیان بە سەر

کوردان گرتوو ئێتر چۆن داوا لە کوردەکان دەکات ژێر دەستەى ئێران

بێت؟

۳- ئەم قەسیدە یە هی سە یە کان و دەوری رەزاشای رەزاگرانه، کە ی
لە و سەر دە مە دا باس و خواستی چوونە مانگ و بورجی قەمەر بوو کە
لە پەنجاکان و شەستە کاندایا هاتە کایە وە.

۴- لە بەیتی دوووەمدا کورد نەمینی، کە چ ی لە بەیتی چوارەمدا،
دوژمنی کورد هەل ئە بێرن... چ دوژمنیک لە وە درێندە ترە کە کورد
نە هی لیت؟

یان ئەم هەموو راوێری و بەو کیش و قافیانە ی خۆ یە وە، هەر بۆ
ئە وە یە (سەیدیان) بلیت و داوا لە کورد بکات:

خۆ بە قوربانی رەزا شا کەن هەموو

تۆ کە یفی خۆتە چ ی ئە لیت بیللی بە لام بۆ لە دیوانی (ناری) و لە
قەسیدە ی ئە وایا تێ هەل کیشی وای ئە کە ی بێ ئە وە ی هیچ حسابیک بۆ
دادگای سامدار و تۆقینەری شیعر و ئە دە بیاتی کوردی بکەیت.

لە ل ۷۵ یشدا (سەیدیان) هەمان تە پللی لە دوا بە یتی دە سکردی
خۆیدا لیدا وە تە وە. لە ل ۱۸ یشدا سێ بە یتی (ناری) دە ست کە و تە وە کە
دە لیت:

جە ژنە لە هەموو لا بە یە قین یاری یە ئیمپۆ

روژی تەرەب و عوشرەت و بیداری یە ئیمپۆ

جیگە ی فەرەح و شادی و ئازادی یە بێ شک

وە عە دە ی کەرەم و مەر حە مە تی باری یە ئیمپۆ

پا بە ندی ئە لەم، هە مە دە می غەم، یا وە ری می حە نت

که چی خیرا به یتیکی رهزا تالی تی هه لکیش کردووه و ده لیت:

چون تاجی که یانی له سهری ناوه ره زاشا

چون شه کره و تهی شا له گه لا جاری به ئیمپۆ

ره حمهت له پیشینیان که فهرموویانه: که ر له کوی که وتوو و کونده

له کوی دراو. باشه نه گهر ئهم چهند به یته، به بۆنه ی تاج له سهرنانی

رهزا شاوهیه و ئه و به یتهش وه ک سه یدیان ده لیت هی ناری به بۆچی

شاعیر له و رۆژهدا ده لیت:

پابهندی ئه له م، هه مده می غه م، یاوه ری میحنه ت

هه مرازی جه فا، دوور له سه فا، (ناری) به ئیمپۆ

ئهمه نه گهر واییت، مانای ئه وه یه که (ناری) هه وینی رق و قینیکی

زۆر پیرۆز و خهستی به و بۆنه یه وه به ئاشکرا تکاندوو.

له لاپه ره کانی ۱۲۶ و ۱۲۹ و ۱۳۰ یشدا، که م و زۆر، له و ژه هرا نه

رژاون و ده سکاری و تی هه لکیش، گه وره یی و پیرۆزی ئه و دیوانه و

(ناری) یان شیواندوو.

ئهمه واو مه لا کاکه حه مه ی بیلوو (ناری) پیاویکی ئایینی راست و

کورد په روه ره سو فی و قه له نده ر مه شره ب و شاعیریکی هه تا بلی یت به

به هره و نوکته باز و قسه خوش و مه جلیس گهرم که ر و به وه فا بو، هه موو

مه یل و خوشه ویستی ئایینی، وه ک مه وله وی نه مر، دابوو به شیخه کانی

ته ویله و بیاره و به ته ریه ت له سهر ریگای نه قشی بو، هه موو مه یل و

سۆز و خوشه ویستی نه ته وه که یش له شیخ مه حموودی حه فید و ئه و

خیزانه دا ده دی... له م دوو لایه نه وه شیعر ی زۆری هه یه.

بۆ يەكەمیان كە نیشانەي راستی و وفای و سۆزی راستەقینەي
خۆیەتی دەلیت:

گەرچی تەقسیری نەهاتن کاری بەندی قاچمە
دەم بە دەم داوینی پاکت پاکی جینگەي ماچمە
دوور لەتۆ، دايم ئەنالم، وەك نەخۆشی بێ تەیب
چاوەرپی ئاوازی دەنگی خاكەناز و پاچمە
كەوا دیارە قاچی باتیی داو و ناتوانیت سەفەر بكات و زۆر
نەخۆشە و چاوەروانی دەنگ و ئاوازی خاكەناز و پاچی گۆر
هەلكەندنەكەيەتی.

بۆ دووهمیشیان كە شیخ مەحمودی حەفید لە قەسیدەيەكی دوورو
دریژدا دەلیت:

موریدی میحنەت و دەردم، غەمی تۆ پیر و مەولامە
لە مرقەي سۆفی و هاوار و جەزبەي تۆ بەكارم چي
بە پیری دل شکستی تەکیەگاهی چۆلی پیرانم
لە زیكری پیری هەورامان و بەحسی شالیارم چي
كەمن غەرقی زریباری غەمی تۆبم لە بیلوودا
لە نالە و شیوون و دەرد و غەمی ئەغیار و یارم چي
بلی (ناری) لە کونجی میحنەت و غەمدا هەتا ماوي

بەبی (بازی فەرەح) ئاخەر لە سەیران و شكارم چي
ئەو سۆز و ژانانەي لەم قەسیدە بەرزە و لە هاوچەشنەکانیدا هەيە
شتیکی شەخسی و پەيوەندی يەکی تاکە کەسی نی يە لە نیوان شاعیر و

شیخ مه‌حموودی حه‌فیدا، به‌لکوو، وه‌ک شیخ ره‌ئووفی حه‌فیدیش له
نامه‌یه‌کدا ده‌لّیت، ئه‌نجامی (عه‌لاقیه‌کی رۆحی زۆر به‌تینه له‌ نیوان
مه‌لاکاکه‌ حه‌مه و باوکی ره‌حه‌تیمه‌) ئه‌و په‌یوه‌ندی‌یه‌ش هه‌ر ئه‌وه‌یه
که‌ شاعیر شیخی به‌خاوه‌ن مه‌سه‌له‌یه‌کی پیرۆز، که‌ مه‌سه‌له‌ی
نه‌ته‌وایه‌تی‌یه، داناوه و له‌و روانگه‌یه‌وه‌ شیعی بۆ مه‌یاندوووه.

له‌ مه‌یدانی شیعی دلداری و وه‌ک ده‌لّین غه‌زه‌لشدا (ناری)
کۆمه‌له‌ شیعیکی هه‌ر ته‌واو ته‌ر و پاراوو به‌هره‌داری ئه‌وتۆی داناوه و
داهێناوه که‌ له‌ راده‌ی شیعه‌کانی (نالی و سالم و کوردی و مه‌حوی)
دابن.

مه‌یلی غه‌زه‌لم ناوه‌ته (پێ‌چال)ی هه‌م و غه‌م
دَل خالّی‌یه ئه‌مه‌رۆ، چ له‌ به‌یتا، چ له‌ فه‌ردا
مَن شکاتی دَل په‌ریشانیم له‌ گیسووی کردوووه
ئهو حه‌واله‌ی مه‌حه‌مه‌ی زولفی په‌ریشانم ئه‌کا
بیته‌ سه‌ر ره‌وتی کومه‌یتی به‌یتی خو‌ش ته‌علیمی مَن
هه‌ر که‌سێ ئه‌سه‌پی خه‌یالی فیّره‌ رمبازی ئه‌کا
چونکه‌ بازاری غه‌زه‌ل ما، بی ره‌واج
ئیسّته مَن مه‌شغوولی جاوم نا‌عیلاج
که‌ی ده‌بی جهمیه‌تی خاتره‌ له‌ بۆم
تا‌او‌جوودم لۆکه‌ بیّت و غه‌م هه‌لاج
تیری عیشق و چاوی مه‌ست کوشتمی
ئهی خودا روحمێ له‌ ده‌ستی جووت و تاق

له مولکی عاشقیدا خوسره ویکی شوخه دل، ناری
 گهواهی عیشقه، جوش و شورشی شیرینی نه شعارم
 موحتاجی دهرم، تالبی دینار و درهم نیم
 غه مبار و برینداری دلی تازه بروام
 له سر سینهی به ناهی من شکاچینی سهری زولفی
 له پهرزینی شکاوی باغی سیوانی خواچی بکه م
 که ناهی سینه وهک جوشی سه ماوهر بی له جونبوшта
 له جیگهی چا، له دلدا خوینی جهرگم دهم نه که م چ بکه م
 دلم وهک ناش و دهرم ناشه وان و بو مزه ی میحنه ت
 سروشکی دهمده می چاوم به سلیلی چه م نه که م جبکه م
 [ناری] که ناسناوی مه لا کاکه حه مه ی بیلووه، له سالی ۱۸۷۴ز له
 دینی (بادلان) که سهر به ههریمی (گهرمک) و قهزای پینجوینه له دایک
 بووه. کوپی مه لا نه حه مه دی کوپی مه لا موحه ممه دی کوپی مه لا
 عه بدولره حمانه. بینه ماله که یان له دینی (زیره هرمی) بوون. به
 ده ستووری خویندنی فقهی یه تی نه و سهرده مه ی کوردستان، له پیشدا
 له لای باوکی قورئان و کتیبه ورده کانی خویندووه و ئنجا چووه بو سنه
 و به مهرباندا گه پراوه و هاتووه بو سلیمانی و له پاشا گه پراوه ته وه بو
 سنه و پینجوین و بانه و وان و باشقه لا و هه ولیر و ره واندز و له سالی
 (۱۹۸۷ز) له ره واندز ئیجازه ی مه لایه تی له سهر دهستی ماموستا
 نه سعه د نه فهنندی وهرگرتووه و گه پراوه ته وه بو مهربان و له دینی
 (کیکن) چهن سالی که مه لا بووه و له سالی ۱۹۰۴د له سهر داوا کردنی

(حسین به گ) ی بیلوو کراوه به مه لا و موده پرسی تهو دئییه و هه موو
ژیا نی به دهرس و تنه وه و مه لایه تی و شیعر و تنه وه بردۆته سهر و تا له
سالی (۱۹۴۴) ز له ته مه نی هفتا سالی دا کوچی دوا یی کردووه و له
دیی (بیلوو) نیژراوه.

دهرباره ی (ناری)

شیخ ره ئووفی کوری شیخ مهحمودی حه فیدزاده له نامه یه کدا که
بو ی به جی هیشتووین دهرباره ی (ناری) ده لیت:

«ناری» زۆر نه فسیکی به رزی بووه بیجگه له وه ی که شتیکی
اسوولی حه قی مه لایه تی له ئه هلی دئییه که وه رگرتی، خوی فه لاحه تی
هه بووه، هیچ وه ختی نه ی و یستووه پاره یه ک، یان شتیکی له که س
وه ربگریت... تایه ر به گی وه سمان پاشا که ئه دیب و شاعیر بووه زۆر
ره فاقه تی (ناری) پی خوش بووه، هه رچه نده هاتبیته (پینجوین) له
هاویندا مه لا کاکه حه مه ی ده عوه ت کردووه بو لای خوی و مده تیکی
گلی داوه ته وه و به شیعر زۆر موراسه له یان له به یندا هه یه.

(حسین به گی بیلوو) بو ی گیرامه وه و وتی: ده فعه یه ک (تایه ر به گ)
دیی (بالیکه دهر) ده به خشی به مه لا کاکه حه مه (ناری)، ئه هالیه که
زۆریان پی خوش ده بی چونکه له ده س پیاوه کانی (تایه ر به گ)
نه جاتیان بووه و بوون به ره عیه تی مه لایه کی پیاوچاکی وه کوو (ناری)،
ده چن به شوینیا و ماله که ی بار ده که ن که نزیک (بالیکه دهر) ده بنه وه
هه موو ئه هلی دئییه که ده چن به پیری وه به خاوو خیزانه وه، مه لا کاکه

حه مه ش ده پرسیت: ئەم قەرەبالغی یه چی یه؟ دەلێن ئەهالی دینی (بالیکه دهه) بوون به ره عیه تی تۆو زۆر مه منوون و هاتوون به پیریته وه. مه لا ده لیت: چۆن من بووم به عه بدی (تایه به گ) و فیرعه ونی ئەم مه زلۆومانه؟! بناء علیه به سووره تی قه تعی ناچم و ده گه پیمه وه... نه عه بدایه تیم پێ ده کریت و نه فیرعه ونی... هه چهنده ئەهلی دینی که ده پارێنه وه فائیده ی نابیت، ده گه پیته وه (بیلوو) و دینی که بۆ (تایه به گ) رهت ده کاته وه.

وه خستێ شیخ مهحمودی باوكم له سالی ۱۹۱۰ (له دواي کاره ساتی مووسل و کوشتنی باوکی روو ده کاته مهريوان ئەهالی مهريوان به به گزاده و ره عیه ته وه هه تا ده توانن ئیحترامی ده گرن، ئەم ئیحترامه زیاتر له بهر مه رکه زی دینی کاک ئەحمه دی شیخ و شیخ ماری باوکی بووه، ئیتر له و رۆژه وه په یوه ندی یه کی زۆر گه وه له بهینی شیخ مهحمود و مه لا کاکه حه مه دا پهیدا ده بیت، مه لا زۆر شیفته ی ئەو نیشانه ده بیت که شیخ مهحمود کردوونی. زۆر له شیعه کانی له گه ل شیخ مهحموده.

باوكم زۆر جار بۆی گیراومه ته وه ده یفه رموو مه لا کاکه حه مه به قه تعی هیچ نه وعه پاره و مه نفعه تیکی لی قبول نه کردووم.

له سالی ۱۹۲۷ دا که ئینگلیزه کان شیخ مهحمودیان ناچار کرد له (پیران) دابنیشیت. زۆر بێ دهست کهوت، ناچار هه موو له شکره که ی بلاوه پێ کرد. حکوومه تی ئیران تهشکیلاتی له مهريواندا کرد، له پاش بهینیک ترسی ئەوه پهیدا بوو ئیران هیز بنیترته سه ر شیخ مهحمود.

ئیتەر مه لاكانی مەریوان كهوتنه خوڤیان به سەر كر دایه تی مه لاكاكه حه مه
(ناری) و هیزیکى مونا سىبى مەریوانیان ناردە شاخى (دۆله به) و
(سەردوش) ى پشتى (پیران)، ئەو هیزه به نۆره لهوئ مانه وه تا ئەو
مه ترسى به ره وى به وه.

مه لاكاكه حه مه زۆر معجب بووه به شىعرى (حاجى قادرى كوئى).
مامۆستا ئەحمەد خواجە له باره ى (نارى) به وه ده لیت:

كه شىخ مه حمود ناچارى دانىشتن كرا له مەریوان له لایه ن
داگیر كه ره ئىنگلیزه كانه وه «سەر ه تا له دى (وله ژیر) گیر سايه وه» له
لایه ن هه موو به گزاده و مه لا و پیاو ماقوولانى ناوچه كه وه نامه ى
به خیر هاتن و پشتگیری بۆهات، هه موو نامه كان به فارسى بوون ته نها
نامه يه ك نه بیّت به كوردى بوو كه ئەویش نامه ى (نارى) بوو. شىخ
مه حمود فه رمووى: ئەحمەد وه لامى هه موو نامه فارسى به كان به
كوردى بده ره وه و وه لامى نامه كه ى مه لاكاكه حه مه به فارسى. وتم:
قوربان بۆچى؟ وتى: ئەوانه ى نامه یان به فارسى بۆ ناردووم هه موویان
كورد و رۆله ى كوردن ئەمه وئ به م وه لامه جنىوئىكى ئەده بى یان پى
بده م... بۆ مه لاكاكه حه مه ش ئەمه وئ توو پره ى بكه م... وتم به لئى باشه.
دواى يه ك دوو رۆژ مه لایه ك له و به رى ماله كه مانه وه ده ركه وت كه شىخ
چاوى پى كه وت له سەر هه یوانه كه راپه رى و چوو به پى ریه وه ده ست و
بوسیان كرد و شىخ پىش خویدا و كه دانىشتن شىخ وتى: ئەحمەد ئەمه
مه لاكاكه حه مه ى بیلوو (نارى) به كه زۆر جار باسى ئەكه م ئىنجا
رووى كرده مه لاكاكه حه مه و وتى: مامۆستا ئەم ئەحمەده زۆر نه گرىس

و بئی گوی یه من ئەلیم وه لانی مه لاکا که حه مه به کوردی بده وه که چی
 ئەو به فارسی وه لامت ئەداته وه هه تا تو ورهت بکات (ناری) یش له
 وه لاما وتی: راست ئەکه ی ئەگه به قسه ی تو نه کات لای تو جی
 نایته وه!

مه لاسه عیدی زما کویی پیش نویژی مزگه وتی بابه عه لی بۆی
 گێرامه وه وتی: که فه قی بووم له گه ل مامۆستا که مدا چووینه خزمه ت
 (مه لاکا که حه مه ی بیلوو) مه جلیس گه رم بوو هه رتا وه ناتاو یک
 پیریژنیک ده هات و به پیوه زۆر چاک له (ناری) ورد ده بووه وه و
 ده پویشت منیش له م کاره زۆر سه رسام بووم شته که سی باره و
 چوار باره بووه وه منیش به چرپه به مامۆستا که مم وت: بزانه نه هینی
 هاتنی ئەو پیریژنه به مامۆستا کاکا که حه مه نادرکینی؟ ئەویش وه ک من
 مه راقی بوو که به پارێز بۆی چوو لیی پرسى: ئەوه ئەو پیریژنه بو
 وائه کات؟ (ناری) یش له وه لاما وتی: وازی لی بینن ئەوه خۆی ون
 کردوو (مه راقه که زیادى کرد) با بۆتان بگێر مه وه: چهند سالیک له مه و
 پیش ئەم پیریژنه هاته مه جلیسه که مانه وه هه ر دانیشت ناچار لیم
 پرسى: خوشکم ئەگه ر ئیشی پرسیاریکت هه یه فه رموو بیلئى. وتی به لی
 باشه به لام حه ز ئەکه م هه ر خۆم و خۆت بین دانیشتوان به ره به ره
 چۆلیان کرد ماینه وه من و ئەو. پیم وت: فه رموو وتی نووریکی خوا یی
 چۆوه ته دلمه وه به رامبه ره به تو حه ز ئەکه م پاشماوه ی ژیانم بۆ خزمه تی
 تو به سه ر به رم وتم سوپاس کارت راست بیت واپیم گه یشت وتی: من
 به وه نده رازی نابم حه ز ئەکه م ده ستی شه رعم بخه یته سه ر و له

نزیکه وه خزمه تیکی ته واوت بکه م... مه لا کاکه همه وتی: منیش
 دایکی مناله کانم نه مابوو بی خزمه ت بووم به دلّ چه زم له م کاره ده کرد
 به لام گیر وگرتی خوّم هه بوو بویه پیم وت: ناخر منیش لیت ناشارمه وه
 حه ز نه که م نه و راستی یه بزانی ت که من پیاوه تیم نه ماوه و هیچ خیریک
 له من نابینیت. که چی له وه لامدا وتی: من بوّ نه وه ی ناکه م ته نها
 ده مه ویت به بی ته ماع له نزیکه وه خزمه تی باشت بکه م... وتم: ماده م
 وایه باشه. چوار پینج ساله هی ناومه. له و وه خسته وه نه مه پیشه یه تی
 توّزیک دوور بکه ومه وه نه بی بیت و به سهرم بکاته وه و دلّیا بی له وه ی
 که هیچ نا پره حه تیم نی یه نه مه به سهرهاتی پیریمه. بابا به سهرهاتیکی
 که نجیستان بوّ بگپرمه وه ناخوش نی یه:

کوّمه لّی فقهی بووین. بوّ (بانه) ده چووین. نزیک (بانه) کانی یه کی
 لی یه له شویّتیکی نه وه نده ته ختایه هه تا نه چیته سهر ته و قه سهری
 کانی یه که نازانی کی له سهری کانیه که یه، که گه یشتینه سهر ته و قه سهری
 کانی یه که دیمان فریشته یه ک له سهر کانی یه که خویّ نه شوات. له
 جوانیا وه سف نا کرّی. نه وقژه نا وریشمه ی به سهرشان و ملیا شوپ
 کرد بووه وه... که ههستی به ئیمه کرد له عه زرت حه یا و حورمه تی
 خویّ وه ک شیت راپه ری و ناگای له خویّ نه ماو به ره ولای ئیمه ملی نا
 و دهستی گرت به عه وره تیه وه و قیزانی: بمرن چیشکه ی ناکه ن.
 فقهی یه کی تامه زرّوی نیّره حه یته ش گورج له گیرفانی راستی یه وه
 دهسته کیکی ناماده کراوی ده رهینا و هاواری کرد: توّش روّحت
 ده رچیّ تامی ناکه یت. گه راینه وه دواوه.

ئیستهش سه رسامی ئاماده کردنی ئه و دهسته کهم.

مه لا کاکه حه مه ده چیت بوشاری سنه. له وی بازارگانیک به بۆنه ی
هاتنی (ناری) یه وه ده عوه تیکی گه و ره بۆ چه ند مه لا و بازارگانیک
ده کات و ده یانه وی مه لا کاکه حه مه تووره کهن بۆیه قسه به کچه
مه ریوانی ده لێن له و کاته دا چای بۆ داده نین ئه ویش هه ر زۆر عاشقی
(چای) بوو که ته ماشا ده کات چایه که سارده ئه ویش ده ست به جی
ده زانی سه ماوهره که خه فه بووه واته کونه کانی ژیری به خۆله میش
گیراون و ناگره که خه ریکه ده کوژیته وه به چیلکه کونه کانی سه ماوهره که
پاک ده کاته وه ده لیت: مردووتان مرئ سنه یی سه ماوهره که شتان وه کوو
خوتان وایه تاله ژیره وه پیانه که ی جوش ناسینئ و ده ماخ په یدا ناکات.
ماموستا مه لا حه مه ئه مین بۆی گیرامه وه وتی: تازه ئیجازه ی
مه لایه تیم وه رگرتبوو چوومه خزمه ت مه لا کاکه حه مه ئامۆزگاریه کم
بکات، دوا ی پرۆزبایی فهرمووی: جاران ئه مانوت «کلموا الناس
حسب عقولهم»، ئیستا ده بی بلیین: «کلموا الناس حسب جهولهم».

کاک وریا قانیع وتی: باوکم له خزمه ت مه لا کاکه حه مه ی بیلوودا
خویندوو یه تی و دوستانه تیان زۆر به هیز بووه. که باوکم ده بی به مه لای
دیی (کال) له مه ریوان، (ناری) سه ری لی ده دات. باوکم ده رامه ت و
گوزه رانی که میک باش بوو، ره نجبه ریکی ده بی به ماموستا (ناری)
ده لیت: قوربان ماینت پی بوو؟ ئه ویش له وه لا ما ده لی: به لی ماینم
پی. ره نجبه ره کهش بۆ ئه وه ی بچی زین له ماینه که بگریته وه و ئاوی
بدات و کاو و جوی بکا به سه ره وه ده چیته ده ره وه ی ماله که هه رچه ند

ده گهرې ماينې بهرچاو ناکه ویت، ناچار دیته وه بولای ناری و ده لیت:
وا بزائم ماینه که بهرهللا بووه و هیچ دیار نی یه. ټینجا (ناری) به
پیکه نینه وه ده لیت: رولہ ماینم پی یه، یانی به سواری پی ی خوّم
هاتووم.

هرکاک وریا قانع وتی: له وسه فهره دا (ناری) به باوکمی وت: بهم
هاتنم دلې دوست و دوژمنم به خوّم خوش کردوه. باوکیشم وتی
چوّن؟ ته ویش وتی: ته وی دوسته ته لې شکور مه لا کاکه حه مه گوری
پی ماوه و ته توانی به پی سهر بکات؟ هرچی دوژمنیشه ته لې: مه لا
کاکه حه مه عومری گه یشتووه بهم عومره ولاخیکی نی یه بو سهری
نم لا و ته ولا سواری بیت.

مه لا کاکه حه مه دلې به کچیکه وه ته بی که سؤفی ته وره حمان ناویک
و چهند که سیکی تر خوازیښی ته کهن بو کوړه ئاغایه ک و سهریش
ته گریت ته ویش قه سیده یه کی هه جوویان لی ته نووسیّت که هر نم
به یته یان ده ست که وت:

سؤفی ته وره حمان که سؤفی بوو له سیقی ژووروا
که ر به له عننه ت بی ته لین پوښی خه لاتنی پالتاو

-۱-

سووره تی یاسین که وه سفی چه زره تی له ولا ده کا
 نه هلی دلّ مایل به جیلوهی^(۱) سووره تی تاها ده کا
 خاکی بهرده رگاهی قه سری گهر به سهردا کا، گه دا
 ههر نه فهس نه فرهت له تاجی قه یسر و دارا ده کا
 ئاسمان وه ک مشتیری^(۲)، ههرده م به میزانی وه فا
 که سبی ههر شامی^(۳) به یادی ده ولّه تی ئه سرا ده کا
 گهر ته سه وور کا مه سیحی ته ختی عهرشی ئه عزه می
 تا ئه بهد ته رکی به یانی ره فعه تی عیسا ده کا
 نووری عیشقی تو له سهر توری دلّی موسا مه گهر
 دای له سهر سینهی به شهوقی دلّ یه دی به یزا ده کا
 بوّ خه لیلان گهر نه سیمی گولشه نی لوتفت ببی
 ناری نه مروودی به سه حنه ی (جهننه تولمه ئوا) ده کا
 تاقی کیسرا بوّ به به رقی نوری حوسنی شق نه بی
 سه یلی حوکمی ناری فارس زایل و پیسوا ده کا
 ئه ی حه بیبی خالیقی عالهم، له ئاده م تا به تو
 ئه نبیا یه ک یه ک به یانی چه زره تی والا^(۴) ده کا

(۱) جیلوه: خۆده رخستن و خۆنیشان دان - خود را ظاهر کردن.

(۲) مشتیری: ناوی ئه ستیره یه له ئاسمان، - سیاره مشتري، کپریار - خریدار.

(۳) شام: ئێرده مه به ست له ولاتی شامه و ئیشاره یه به ئایه تی - سبحان الذی اسری بعبده... - ژهمی نان خواردنی ئیواره یه - سرزمین شام - وعده غذای شب.

(۴) والا: بهرز، خوا - بالا - خدا..

نیرگسی مهستی سیاهت^(۱)، عهینی (مازاغ البصر)
 شه معی بی سایه‌ی وجودت شهرحی (کرّما) ده‌کا
 ناده‌می خاکی به‌سهر زومرہ‌ی مه‌لک‌دا بی گومان
 توّی سه‌به‌ب نازش به‌پوتبه‌ی - علم‌الأسما - ده‌کا
 کاشفی (واللیل)ی توپرہ‌ی پەرچه‌می شه‌پرہ‌نگی توّ
 ئافتابی^(۲) ته‌لعت^(۳) ته‌فسیری (والضحی) ده‌کا
 ئایه‌تی میعراجی پایه‌ی قابه‌قه‌وسه‌ینت عه‌جبه
 وه‌سفی ئیعزات له‌ته‌ختی نازی (أو أدنی) ده‌کا
 عه‌کسی ئه‌لفی قامه‌تی ئه‌بروته‌گەر (نون والقلم)
 سیدقی مه‌وزونی که‌لامت که‌شفی (ما أوحی) ده‌کا
 با وجودی پرت‌ه‌وی میهری^(۴) جه‌مالی ئه‌نوه‌رت
 کئی خه‌یالی زیبی قه‌سر و سایه‌یی (طوبی) ده‌کا
 سه‌له‌بیلی لوتفی توّ بی‌شک له‌عه‌رسه‌ی مه‌حشهره
 توشنه‌له‌ب، قانیع، له‌باده‌ی جامی (أعطینا) ده‌کا
 چی له‌ده‌وله‌ت‌کا، ئه‌سیری به‌ندی عیشقی ئه‌حمه‌دی
 عیشقی مه‌حموودی به‌عاشق که‌سبی ئیستیغنا ده‌کا

(۱) سیاه: په‌ش - مشکى.
 (۲) ئافتاب: پوژ، خور - روز، آفتاب.
 (۳) ته‌لعت: روخسار، مه‌به‌ست هه‌لاتی پوژی پرووت - رُخسار، (مقصود طلوع آفتاب است).
 (۴) میهر: به‌واتا پوژ (الشمس) دیت. واته‌شمسی جه‌مالی - به‌معنی آفتاب، خورشید جمالش.

(ناریا) وه سفی جه لالی هه زره تی خیرالبشر
که ی به سهد ده فته ره تا مه حشهر به شهر ئینشا ده کا

-۲-

چونکه هه مده ردی سوله یمانم له سیحری دیوه دا
مه سله حهت وایه برپوم بو خوم به هه ردو کیوه دا^(۱)
هه رکه سی گهر مه یلی مه حبویی به دنیا بی ده بی
سه بری وهک من بی له بهر ئیشی فه لاقه و چیوه دا^(۲)
مالی دل شیوی که تاجی عشق بازی نایه سه
واله خووی قاپی و یقار و ئیعتباری پیوه دا
مه وعیزه و ته زویر ئه ی دل! بیئه وه سه به حسی گول
قووتی پووحی بولبولی دل واله غونچه ی لیوه دا
موعجیزه ی حوسنت نه بی، ئه ی ئافتابی بی نیقاب
سویحی سادق که ی تلوعی دا له نویژی شیوه دا
ره هزه نی^(۳) فکرم په ناگاهی یه خه ی بگری به زور
وه همه کهس قایل نیه، دزی، له باغی سیوه دا
باغی: گول خه ندانی، ئه فعاً: باغه بانی، تیغلی دل
چوو له بو غونچه ی ده می ره شماری زولفی پیوه دا

(۱) نووسرا بوو کتوو هه رده دا، وادیاره هه له یه چونکه وا جواتره.

(۲) چیه: چیلکه ودار - نوعی چوب که برای تنبیه کردن از آن استفاده می شود.

(۳) ره هزه ن: ری گر، چه ته (قاطع الطریق) - راهزن.

بو هه موو كهس خاوهن يه غما^(۱) بوو، شه كه رخه نده ي له بې^(۲)
 بو مني بي كهس جويني ترش و تالي تيوه دا
 (ناريا) خو ته ركي دنيا نايه تي نازادي يه
 بو گرفتاري له - بيت الحزن - ي هم بي خيوه دا^(۳)

- ۳ -

په فيقانم هه موو پويين له دي دا
 به تهنه هه ر نه من ماوم له جي دا
 له بهر دنيا نه ما يادي قيامه ت
 خودا چي بكم له مي دا، يا له وي دا
 كه زا پوژي شكستي دا به مهردان^(۴)
 كه به يداغي جيهانگيري به (مي) دا^(۵)
 كه مه نزل عاريه ت بي عاره مه يلي
 خه راري خاري خواري وا له پي دا
 به هه ر كهس تا نه دا نه قدي هم و غه م
 به كهس موشكيل، عه زيزم! دره مه مي دا

(۱) يه غما: تالان - غارت. (۲) له ب: لئو - لب.

(۳) بيت الحزن: مه به ست دنيا يه - مقصود دنيا ي فاني است.

(۴) مهردان: پياوان - مردان.

(۵) مي: مه به ست (فيكتوريا) ي شازني بهر يتانيا بوو - مقصود ملكه ويكتوريا است.

که سئی ده رچوو، له داوی مه کری دنیا
 که مهردانه ته لاقی سئی به سئی دا
 ته ماشاکه له سفره و خوانی گه ردوون^(۱)
 هه تا سه ر نیعمه تی شادی به کی دا
 به سوره ت پئی و زئی گه رچی به کیکن
 به پئی گه ردی سه فهر زیبی به زئی دا^(۲)
 به لئی ته قسیمی ئوستادی ته زه له بوو^(۳)
 به (دۆلاشی) ی خه له و، ئاوی به (نئی) دا^(۴)
 سه فهر مه ولامه تا ماوم له مه ولا
 که که وش و گوره وی و توژی به پئی دا
 به میزانی شه ریمه ت سه عبه (ناری)
 مه دارا که ی له به ینی دوو هه وی دا

(۱) گه ردوون: که ون. جیهان - جهان هستی.
 (۲) زیبی به زئی دا: زیب: جوانی یه. له هه مان کاتدا ئهو نوخته یه ی که له سه ر (ز) یه جوانی یه که بو (ر) - جوانی و (شادکامی).
 (۳) ئوستادی ته زه له: خوا - استاد آذل، خدا.
 (۴) نئی و دۆلاش: دوو گوندن له مه ریوان یه که میان به خه له و خه رمان به ناوبانگه و دووه میان به ئاش و ئاو. دیسان ئاشی ئاو له کوردستان دا که باو بووه ئه وسه خه له به دۆلاشاو ئاویش به (نئی) دا ها تو چۆی کردوه که دوو پارچه ن له به شه کانی ئاش - دو منطقه از توابع شهرستان مریوان.

- ۴ -

فهلهک بو گهردوشی تو له حزه یه تهرکی جه فا ناکا
 به قانونی نهدهب شهرمی له خاسانی خودا ناکا^(۱)
 مه گهر نهو مادهری شمیری سه گو بو جه هلی مهلعونه
 که واقهت تهرکی غم پیدانی (ما تحت العبا) ناکا
 به ته رزی ئینو ملجه م پاره بی جه رگی کهوا پرهمی^(۲)
 به ئاهو سۆزشی سینهی حه زینی مورته زاناکا
 یه قینم وایه توشنه ی خوینی نه ولادی موحه ممهد بوو^(۳)
 که قهت خوئی له ههنگامهی خروشی که ربه لا ناکا
 به بی میهری، به لی مه شهووری ئافاقه، فهلهک بو یه
 له شاهی نه بیا شهرمی، له فرزندهی حه یا ناکا
 ده سا با بیینه وه سه ر واقیعه ی سالاری دین په روه ر
 نه گهرچی خامه عوشریکیش له عینوانی نه دا ناکا^(۴)
 حه فیدی حه زره تی کاک نه حمهدی قوتبی سلیمانی
 که بی ئیمدادی فهیزی به رگی گول نه شته و نوما ناکا
 له شاری موصل و هسلی به نه نواری شه هادهت بوو
 به لی روتبه ی شه هادهت، تهرکی ئالی موصلفی ناکا

(۱) به ریز شیخ سه عیدی حه فید له ۱۹۱۰ ز له موصل کوژرا.

- شیخ بزرگوار سعید حفید در ۱۹۱۰ در موصل شهید شد.

(۲) ئینو مولجه م: عبدالرحمن کوپی مولجه مه که حه زره تی عه لی شه هید کرد و پارچه پارچه یان کرد - عبدالرحمان ابن ابن ملجم، فردی ناپاک بوده که حضرت علی را شهید کرد.

(۳) توشنه: تینوو - تشنه.

(۴) خامه: پینووس. قه له م - قلم.

حوسه یین ئاسا له مه وجی خوین دا په یوه سته فهرموویه
 ده سا بۆ کهس خه یالی (من سقانی، قدنجا) ناکا^(۱)
 نه گهر دابی موسلمانن وه ها بی وه ک له موصل دا
 به حوسنی دینی ئیسلامی، فهرهنگی ئیعتینا ناکا
 عیباداتی گروهی موددهعی به د تینهت و عاسی^(۲)
 له دیوانی جهزا بی شک به قه د یه ک جو به ها ناکا
 مه گهر موصل به ئاهی حه زره تی - زه هرا - سه روبن بی
 وه ئیلا قه تللی ئالی زه خمی ئه هلی دل دهوا ناکا
 عه جهب ماوم له سوککانی فه له ک، یه عنی مه له ک بۆچی؟
 که ئه مری ته عزیه ی ئیسلامی ئه م میحنهت سهرا ناکا
 که سی یه ک زه پره ئیمانی له دل دابی به ئیمانم
 قبوولی بورده باری زیلله تی ئه م ماجهرا ناکا^(۳)
 نه ماوه ئابروو بۆ ئه هلی گوڵ عه نه بر له عالهم دا^(۴)
 به بی شک جوو له مه ولاره له قوتبیش مه رحه با ناکا
 سلیمانی به بی - نی - واقیعه ن ته سفیری سه لمایه^(۵)
 که ئه هلی وه ک زه عیفه ی بی هونه ر مه یلی غه زا ناکا

(۱) من سقانی قدنجا: ئه وی ئاوی دام رزگاری بوو - کسی به من آب داد رستگار شد.

(۲) گروه: کۆمه ل - اجتماع. (۳) بورده بار: ئارام و ئوقره - صبور.

(۴) گوڵ عه نه بر: هه موو ناوچه ی شاره زووری جاران که پایته خته که ی خورمال بوو - تمام سرزمین شهره زور قدیم که مرکز آن خرمال بوده است.

(۵) واته سلیمانی به بی (نی) سلیمایه که به چووک کراوه ی (سه لما) یه - اسم مصغر سلیمانی که ابتدا سلما و سپس سلیمایه بوده است.

ئەگەر گۆل ئاڤرووی مابێ، ئەبێ ھەر سەر بە زانوو بێ^(۱)
 ئەگەر عیرفانی بێ بولبول بە پوی گۆلدا نەوا ناکا
 ئەگەر قومری درۆ ناکا لە دەردی ھیجرە نالینی
 لە دەوری گۆل لە گۆلشەندا بە جوز نەعرە ی بەبا ناکا
 سەبووری لازمە تا پوژی مەحشەر (ناریا) ھەرگیز
 فوغان و شیوەنت جەبری زەلیلی مامزی ناکا^(۲)

- ۵ -

ئەم غەزەلە ی بۆ بابە عەلی شیخ مەحمودی حەفید نووسیوە
 کە لە و کاتەدا لە میسر ئە ی خویند
 تا قیبلەیی من وا لە مەقاماتی سەفەردا
 یارەببی نەبێ خاتری ھەرگیز لە خەتەردا
 گەر سەرفی غەم بێ بە دەمی عومری عەزیزم
 نالێ ئەحەدی، نەقدی حەياتی بەزەرەردا^(۳)
 بپروامە کە، وەک ئەھلی سلیمانی یو کەرکووک
 کەس دەوڵەتی ئیمانی بە سلق و بە گەزەردا^(۴)

(۱) زانو: ئەژنۆ - زانو.

(۲) جەبر: یانی گرتنەو و شکستە ی زەلیلی رابوردوو - قەر و زور.

(۳) ئەحەدی: کەسێ، یەکن - یەک نفر.

(۴) گەزەر: گێژەر - نام نوعی سبزی است که شکل آن شبیه سیبزمینی است.

بو تو ئه گه پڕ بولبولی دل کووچه به کووچه
 بیچاره له بهر توژی سهفه، غه رقه له گهردا
 مهیلی غه زهلم ناوه ته - پیچال - ی هم و غه م^(۱)
 دل خالی یه ئه مپو، چه له بهیتا، چه له فهدا
 تا خاتری من میسه له بو عه کسی جه مالت
 لای ئه هلی خیره د، عهینی (خدیو) م له نه زهردا^(۲)
 بوچی نیه ئاساری سه وادی په قه می تو^(۳)
 وه ک سورمه هه تا په ونه قی بینش به به سهردا^(۴) د^(۵)

- ۶ -

مه لاباقرا! مه لاباقور به هه ردوو دهست به سهردادا
 له مه ولا تا ئه بهد نابنی سه ری بی موو، به بهردادا^(۶)
 به بی بوون و وجودی موسته میع، خاریج له قانونه
 (ئهمین المیلله) بوچی وه عزی پووج و بی سه مه ر دادا

(۱) پیچال: ئه و چاله یه له ژیر پنی جۆلادا ته ونی له سه ر ئه کات - چاله مخصوصی
 است که بافنده جولا (نوعی بافندگی گلیم) هنگام کار از آن استفاده می کند.

(۲) خیره د: ژیری. عقل. هوش - خردمندی.

(۳) سه واد: خۆینه واری، وه مه بهست لیره دا نامه ناردنه - معلومات.

(۴) بینش: بینین - بصیرت و بینایی. (۵) به صه ر: چاو - بینایی چشم.

(۶) ئه م هه لیه ستی به پونه ی هاتی یه کیکه وه بووه بو ئه و ناوچه یه که ادعای
 شینخی یه تی کردووه و داوای هینشته وه ی قژ و سه رو پرچی لئێ کردن کاری
 دیوانه گه ری.

ده‌بی بۆچی بکه‌ن باوه‌ر که عالم دوزمنی شیخه
 شه‌که‌ر شه‌و وه‌خته مه‌قبووله، که هه‌مده‌م بی له‌گه‌ل چادا
 وه‌کوو من بۆ غولامی هه‌زهرتی شاهی حیسامه‌ددین
 نه‌گه‌رچی سۆزی په‌روانه شووعای قه‌ت به‌شه‌م نادا
 (توجه) بۆ دلی دانا و عاقل چاکه‌ نه‌ک جاهیل
 په‌ره‌ی گول دپته جونبوش، نه‌ک خه‌راری موو له‌ به‌ر بادا^(۱)
 برۆ ده‌رویش! ده‌فیکری لوقمه‌یی شام و نه‌هارت که
 په‌واجی جاوی تو، نه‌قسی به‌ یاقوت و گوهر نادا
 ده‌بی دانا به‌ عیلمی مه‌عرفه‌ت هه‌نگامی ئیحسانی
 به‌ تووتی: قه‌ندو، بولبول: گول، به‌وشت: خارو، گا: کادا^(۲)
 نه‌تو فیکر و خه‌یالت، مه‌شکه‌په‌ش بوو^(۳)؛ که‌ی ده‌بی پر بی؟
 نه‌من سه‌رفی حیاتم بوو، له‌ که‌شفی عیلم و ته‌قوادا
 له‌ بۆ ته‌حقیق و هه‌فزی مه‌سه‌له‌ی شه‌رعی له‌ قورپاندا
 نه‌تو نونت له‌ به‌ر کرد و نه‌من جیلوه‌م به‌ تاهادا^(۴)
 به‌ پرچ و ذیکر و مارو ده‌ف خه‌واریق خه‌رقه‌یی ناژی
 لیباسی سه‌لته‌نه‌ت رانی ویلایه‌ت وا له‌ به‌ر شادا

(۱) جونبوش: جموجوول و گه‌ران مه‌به‌س جۆش و خروشه - تحرک.

(۲) خار: دپک - خار.

(۳) مه‌شکه‌په‌ش: گه‌ده - کیسه‌ای که شیر را داخل آن به هم می‌زنند و از شیر فراورده‌های دیگری از جمله کره و... می‌گیرند.

(۴) نون: لیره‌دا مه‌به‌ست سوره‌تی (نون والقلم) له‌ دوایدا ده‌لێ به‌ (طاها) دا مه‌به‌ستی له‌ سوره‌تی (طه) به‌ له‌ قورئانی پیرۆزدا - مقصود دو سوره‌ از سوره‌های قرآن کریم است سوره‌ «ن و القلم» و سوره‌ طه.

عه قیده م سابیته و، باتیل نیه ئیژم هه تا ماوم
 له هه نگامی فیراغت، یا له وهختی شور و غه و غادا
 (بهاء الدین) ه، مه ولامه حیسامه ددینه، ئاغامه^(۱)
 چه ئاغایه که سولتانی ی به فه پراشانی ده رگادا
 خه یالی خاوه، جه زبی دل، به زهرگ و ورگی چوچانی^(۲)
 مه حاله ماری جه علی مودده عی ئیلزامی (موسی) دا
 بفهرموو تا خه لیفته ره سمی ئینسانی به جی بیئی
 له هه رلایه نه لئین سه یید، به نه سخی شهرعی (فتوی) دا
 به ته نیا تف له نیو ده م کردن و قه نداو و ده رخستن
 خه لک پرووتکات و پاروی زل له سه دری و گوشتی شه ک بادا^(۳)
 خه تای تویه له نیو پیستی مه را، گورگت له مه ر به ردا
 نه توی له تمهت به (شاهی نه قشبه ند) و غه وئی به غدادا^(۴)
 خودا وهختی که کردی قسمه تی وه زعی هه موو عالهم
 حواسی دووی به نه حوه ل، ره سمی بی شهرمی به نه عمادا
 به دل قوربانی ئالی عارفم، شهرعه ن به ته عزیمی
 غولامی سه ییدیکم من له شهرعی جه ددی لانا دا

(۱) مه ولامه: گه و ره و سه دارمه - سرور من است.

(۲) چوچانی: تیره یه که له ناوچه ی مریوان - تیره ای در شهرستان مریوان می باشند.

(۳) سه دری: برنجیکی در یژ کوله ی بۆن خوشه له کوردستانی باکور بایه خی زۆره -
 نوعی برنج خوشبو و معطر که در کردستان شمالی استفاده از آن زیاد است.

(۴) له تمه: زاله. شه په للاغه. چه پوک - سیلی.

تەریقەى قادرى كەى؟ زددى ئەحكامى شەرىعت بوو
خودا دىوانە پروپەش كا، كە جارى دا بە دنيادا
غەرەز دلسۆزم و تاكوو بە من سەيد نەلى سۆزى^(۱)
لەبەرچى؟ تۆلە ئەولادىم سەحيفەى وە عزى خۆت لادا

-۷-

بى قەباحەت گەر حەوالەى تىرى موژگانم ئەكا
مەنعى ناكەم، خۆشە فریادم، بە خۆش خوانم ئەكا
من كە مەجبوورم، بە مەحكومى غولامانى دەرى
شۆرشى عیشقى روخى، موحتاجى دەربانم ئەكا^(۲) و^(۳)
گەر بە تىرى عیشوۋە جەرگم پارەكا، گاهى بە ناز
مالى ئاوابى بە خەندەى لیوى دەرمانم ئەكا
من شكاتى دل پەريشانىم لە گیسوى كردوۋە^(۴)
ئەو حەوالەى مەحكەمەى زولفى پەريشانم ئەكا
من بە خوشخوانى كە مەشهوورم لە باغى عیشقادا^(۵)
ئەو بە سوختەى بلبللى بى نوتق و نادانم ئەكا^(۶)

(۱) سۆزى: بە يانى. سەينى. ھەروەھا بە واتا شەوق و كىنايە بە لە (صبر و تحمل)
بەرامبەر ناخۆشى بە واتاى سوتاندنیش دىت - فردا صبح. از معانى ديگر آن كناية از صبر
و تحمل در شذائذ و نیز سوزاندن. (۲) روخ: روو - رُخ.
(۳) دەربان: بەردەرگا - نگهبان در. (۴) گیسوو: ئە گریجە - گیسو.
(۵) خوشخوانى: فەساحەت و بەلاغەت - فصاحت و بلاغت.
(۶) سوختە: فەقەت يەك لە سەرەتای خویندان دا بى و تازه دەستى پى كردى - فقیه شتندى.

من له گوښه‌ی مه‌دره‌سه‌ی عيشقى مه‌سائيل حل نه‌که‌م
 نه‌و به شاگردى خه‌ليفه‌ی دهرسى تيفلانم نه‌کا
 من به نوممېدى عه‌قيقى ليوى حه‌ککاکى نه‌که‌م^(۱)
 نه‌و به تيفلى عاشقى نارنجى بوستانم نه‌کا^(۲)
 با موشيرى چاوه‌که‌ی پرسى له خوڼکاري موژه‌ی
 له‌شکرى غه‌مزه‌ی له‌سه‌رچى تيره‌بارانم نه‌کا؟
 گولشه‌نى حوسنى که چونکه‌ ناوى نه‌شکى ديدمه^(۳) و^(۴)
 خه‌تى ره‌عدى ناله‌و و گريان و بارانم نه‌کا
 ميم ده‌مى و نه‌لف بينى، چيمه زولفى عه‌نبه‌رى
 تا وه‌زيفهم بى له پرويا، به‌نده فرمانم نه‌کا
 وا موشه‌ووه‌ش بوو، وه‌کوو حالم، خه‌يالم (ناريا)
 ههر وه‌کوو وه‌حشى، به‌شهر وه‌حشمت له ديوانم نه‌کا

- ۸ -

بولبولى دل بو خه‌يالى نيکته په‌روازى نه‌کا
 تو خودا کى وا ده‌زاني خونچه‌دهم پازى نه‌کا

(۱) عقيق: ياقوت - ياقوت. (۲) بوستان: باخ و باخات - باغ و بوستان.

(۳) و (۶) نه‌شک: فرميسک. ديدمه: چاو - اشک چشم.

له شكري شاماتي زولفه يني له گهردوش دا ده لئي^(۱)
 عه سكهري سولتاني پږمه و مه شقي سهربازي نه كا
 موغ به چه ي خالي له سهرگول تاته شي ليوي له لام
 ساحيري هيندوستانه تاته ش نه ندازي نه كا^(۲)
 سوجه تي نه مشه و په شيوي روومه تي گيراوي به
 نه وحه بهش زاده ي قوله، هه ركه سبي غه ممازي نه كا^(۳)
 بو له سهردانم هه ميشه، تيغي عيشوه ي حازره^(۴)
 من به قورباني، به شه هدي ليوي شانازي نه كا^(۵)
 قازي و مفتي ده لئن، ياني حه رame سوجه تي
 پرووي نه وه پرهش بي به قه ولي موفتي و قازي نه كا
 بيته سهرپره وتي كومه يتي^(۶) به يتي خوش ته عليمي^(۷) من
 هه ركه سي و نه سپي ته بع ي فيره پمبازي نه كا
 و نه زانم بي نه دهب نابي نه گهر (ناري) بلئي
 نه م غه زه لمانه له له هجه ي شيخي شيرازي نه كا^(۸)

(۱) گهردش: گهړان. جولاندن - گردش.
 (۲) تاته ش: تاوړ. تاگر. ټار - آتش.
 (۳) غه مماز: به ناز و عيشوه - عشوه گر.
 (۴) تيغ: چه قو - چاقو.
 (۵) شه هدي: هه نگوين - مقصود غسل است.
 (۶) كومه يتي: نه سپي خوشپړه و - اسب چالاك.
 (۷) تعليم: فير كردن - تعليم، ياد دادن.
 (۸) شيرازي: مه به ست (حافظي شيرازي به) - مقصود شيخ حافظ شيرازي است.

- ۹ -

تووتی دلم که شیوهن و فریاد و پوئه کا
 فیکر و خه یالی قهندی^(۱) به یاناتی توئه کا
 بو ئیتیحادی ئیسم و دهولته تی جیسمت له نیوی دل
 جه یحوننی دیده عارز و پروو شوست و شوئه کا^(۲)
 نووکی موژه له مه عدهنی مه عموری چاوه که م^(۳) و^(۴)
 بو توئه دیده له عل و گوهر، گردو کوئه کا
 پوحم به یادی پوژی و یسالت به هر شهوی
 سهیری قسوری دایره که ی هشت و نوئه کا
 وهک عه نده لیبی^(۵) باخی ئیره م دل به هر وه رهق
 خونچه ی که لامی باغی له بت جست و جوئه کا
 شق بوو مه می به دامه نی مه مدوح و عه کسی (دوو)^(۶)
 خه تمه له ناوی یاوه ری من گفتوگوئه کا
 (ناری) له شهوقی له بی توئه له م ده مه
 شوخی به قهند و یاری به توژی گه زوئه کا

(۱) قهند: شه کری کلۆ - قند.

(۲) عارز: پروو، دهم و چاو - رُخسار، صورت.

(۳) موژه: برزانگ - مژه. (۴) مه عمور: ئاوه دان - آبادان.

(۵) عه نده لیب: بولبول. شالور - بلبل.

(۶) ئهم موعه مایه که خوا لی خوشبوو مه لاکا که حه مه فهرموویه تی ئاویه: مه م که دوو میمه له ت بوو، دامه نی مه مدوح که (ح) یه که وته به ینیان و کردیه (محم) وه (دوو) ومان هه لگتیرایه وه بوو به (وود) خرایه سر (محم) بوو به (محمود).

- ۱۰ -

چاوه کهم لاده له سهر کولمت نیقاب^(۱)
 باخه جالالت بی له پرووتا ئافتاب^(۲)
 مهستی عیشقم، پیّم مه لئی مهستی مهیه
 عاشقی بیدار و سهر مهستی شهراب
 وا به شوعلهی ئاگری روخساری تو
 جهرگو دل برژاوه بو تو، وهک که باب
 زولفه، یا ماره، له سهر گهنجی روخت
 دووکه لی ئاهی منه، یا میشکی ناب^(۳)
 نای بریتو دادی من، یا زولمی تو
 غهیری حوکی مه حکه مهی پروژی حیساب
 پهرچه مه، یا تورهی شاهانهیه
 یا سهوادی نامهیی شهلی عه زاب
 سه همه، یا موژگانه، یا تیری قهزا
 لیوه یا یاقووته، یا له علی موزاب^(۴)
 قهوسه، یا ئه برویه، یا شمشیری زال
 یا کهمانی پروسته مه پهر پیچ و تاب

(۱) نیقاب: په چه - نقاب.
 (۲) ئافتاب: خور: پروژ - خورشید، روز.
 (۳) میسکی ناب: خوینی رهشی بون خوشی ناوکی ئاسکه، میسکی خالس: شهو ماده
 بون خوشه به که لهو خوینه که له ناوکی ئاسکی (خه تاو خه تن) ده که وینه سهر بهرد
 دورست ده کریت - مشک که از نافه آهوی ختنی به دست می آید و از عطرها ی بسیار
 خوشبوست.
 (۴) موزاب: موزاب: تواوه - مذاپ.

بۆ نه بوو په حمت؟ به حالې من ده من
تا به كهی، چاوم له (ناری) ئیجتناب^(۱)

* * *

- ۱۱ -

ئەم غەزەلەش بۆ بابە عەلی کورې شیخ مەحمودی حەفیدزادە یە
به بۆنە ی نیازی ژن هیئانیە وە لە کێژیکې عەرەب
پوژی عیشو و عوشرەت و عەیش و تەرەب
ئە ی موبارە ک بێ لە تۆ شوخی عەرەب
لەم مەقامە لازمە تەبیریکی تۆ
گەر حەریفی بێ کچ و عالی نەسەب
دەم وە کوو گۆل، غەبغەبی هەر وە ک ترنج
قامەتی وە ک نەخل و مەمکی وە ک پوتەب
کافیە بۆ سوجەت و هەم شافی یە^(۲) و^(۳)
بۆ غەمی تەنهایی و شیرین لە قەب
قەوسی ئەبرۆی وە ک کەمانی حەیدەری
پووی بەلووسی، هەر وە کوو لەوحی زەهەب
بیگرە و بیخە و گۆلۆلە ی کە وە کوو
کوولە کە ی دەوریش و خورما و عەنەب

(۱) ئیجتناب: دورە پەریزی - دوری کردن.

(۲) کافیە: ناوی کێژە عەرەبە کە بە - اسم دختر بە زبان عربی.

(۳) شافیە و کافیەش ناوی دوو کتیی زانستی ئاینین - دو کتاب دینی و علمی.

بیخه شیوهن هەر وه کوو باوک نه ماو
 چرکه چرکی پێخه، وه ک چیتی هه له ب^(۱)
 بیخه ره ژێر هه مله یی هه مدانه وه
 بیکه گالته و تیی ترنجینه به گه پ
 سووری سه ر خه پ بینه ره قس و پێ که نین
 لووتی هه لماسی و ره قی که وه ک هه ته ب
 بیده ره به ر زه رگی تیژی قادری
 پێی بکییشه هه یی یا لیلعه جه ب
 هه ر وه کوو هه ککاکی دانا هه ل که نه
 نه خشی (وامت) له لیوی ئه و به قه پ^(۲)
 هه ر وه کوو جو لا شه پیتکه ی پێوه ده
 لابه ره په رده ی سه را په رده ی ئه ده ب
 مه سه له حه ت وایه قلی لی بکه ی به فل
 تا هه تا ماوه له تۆ نه گری عه ته ب
 هه مله یی شیرانه چاکه تا بلی
 انه لیث شجیع منتخب^(۳)
 دوور له تۆ - ناری - به بی که س ماوه تۆ
 بی حه واس و عه قل و ئیدراک و ئه ده ب

(۱) چیت: جوړه قوماشیکي تاییه تی به بو ئافرهت - نوعی پارچه زنانه.

(۲) وامت: هاوار مردم.

(۳) انه لیث شجیع منتخب: به راستی شیرینکی زور ئازا و هه لپوارده یه - به راستی مانند شیر شجاع است.

- ۱۲ -

ئەى كەوكەبى بورجى فەلە كولئە تلەسى مەكتەب
 دارايسى ھونەر، شىرى عەرەب، بازى موئەددەب
 تووتى دلە موشتاقە، لە بۆقەندى جەمالت
 ۋەك لىوى گەدا، بۆقەندەحى شەھدى لەبالەب
 ئەم خاكە كە قووتى شەرەفى ماۋە لە بەينا
 خالىكە لە - س - ھەم لە كولەى جەھلى مورەككەب
 پەيدا بكە ئەھلى شەرەف و پروولە شەرەف كەن
 ئەلقابى عەزىزى بە خەيالانى مورەتتەب
 گوى مەگرە لە تەقرىرى زولەيخاى ھەۋەس تۆ
 تا پارە نەبى جامەبى تەقواى موختەب
 بىشك سەبەبى فىرقەتى جانانە كەوا بوو
 يەعقوبى فەلەك، قامەتى خەم، پشتى موحدەددەب
 (نارى) دلەكەى كەۋتە ئەنىو چاھى فىراقت (۱) و (۲) و (۳)
 پەرۋانە سىفەت ئىستە بە سووتانە موعدەززەب

- ۱۳ -

مات و پەشىۋوم نەما سەبر و قەرار و شەكيب (۲)
 چونكە عىلاجى نەبوو دەردى دللى بى تەبىب

(۱) و (۲) و (۳) ئەنىو: لەناو. چاھ: چال. فىراقت: دووركەۋتەۋەت - درون. چاھ.
 دورى و فراق تو. (۲) شەكيب: ئۆقرە - صبر.

فرموتته بئی زوو به زوو، بیکه به کارم عهدو^(۱)
 غاره تی^(۲) دینم به دوو نیږگسی جادوو فریب^(۳)
 ئەشکم^(۴) ئە گەر وهک مه یه، نالهم ئە گەر وهک نه یه
 روومه ئە گەر وهک به یه^(۵)، پاکی له داخی ره قیب^(۶)
 روومه تی ره خشانه، یا، ماهی دره خشانه، یا
 له علی به ده خشانه، یا، لاله یی لیوی حه بیب
 زولفی له دوولا به لا، خه تی چه لیا^(۷)، نوما^(۸)
 نافیه بو ماسیوا، ناهی یه بو هر سه لب
 باغی ئیرم روویه تی، میشکی خه تا، موویه تی
 دیده یی جادوویه تی، ره هزنی یار و غه رب
 (ناری) ئە گەر عاقلی، بو له خودا غافل
 حه یفه ئە گەر کاملی، بئی ئە ده بی بو ئە دب

- ۱۴ -

بو شیخانی ته ویله و بیاره یه
 پاکه تی شیرین مه فادی حه زره تی شاهانه هات
 ههروه کوو تووتی به کوئی قه نده وه مهردانه هات

(۱) عهدو: دوژمن - دشمن.
 (۲) غاره تی: تالان کردن - به یغما بردن.
 (۳) فریب: فریو - گول زدن.
 (۴) ئەشکم: فرمیسک - اشک.
 (۵) به یه: به هی یه - به.
 (۶) ره قیب: ناحهز - رقیب.
 (۷) چه لیب: سه لب - صلیب.
 (۸) نوما: تاشکرا - آشکار.

بو موباره کبابی ئەم عەیش و سرور و عوشەرە تە
 تايەفە ی ئاغاوو بە گلەر، عەشرەت و بیگانه هات
 جەمعی دەرویش و مەلا و سوڤی لە گەڵ ئەهلی تەریق
 ساقی و مەینۆش و مەست و (مورشید) ی مەیخانە هات
 دەف زەن و شمشال زەن و سەرپاکی دەنگخۆشی وولات
 شیت و سەرعی گیژ و غافل، عاقل و فەرزانه هات
 سەر بە پرچ و دەس بە زەرگ و مل بە رەشمار و بەللی
 سەف بە سەف دەم پر لە ئاگر، تاقمی دیوانە هات
 پرچی دەرویش و چرا تیکەڵ بە یەک بوو بوو بە شەو
 نورو زولمەت هاتە پیش و بو سەما پەروانە هات
 بەرخ و می، هی هی ی بەران و کاو پرو شەک بی حساب
 قەند^(۱) بە خەروار و خەرارو (دووبەرە) ی پر، شانە، هات^(۲)
 سەد ژن و سەد پیرە ژن، دووسەد کچی نەرم و نیان
 سەد منالی بی کەس و کەس داری دووسالانە هات
 سەد لە جوو، یەک سەد لە تەرسا، سەد لە پەهبانی مەجووس
 سەد لە گەورە ی بت پەرست و سادە پرومەستانە هات
 سەد قتوو ئەنواعی عەتری، سەد لە شووشە ی پر گولاو
 سەد چەپک خونچە و وەنەوشە و نیرگس و ریحانە هات

(۱) قەند: شە کری کلۆ - قەند.

(۲) دووبەرە: دووبەرە ی هەنگوین - دوو قسمت از غسل.

موفتی بۆ فتوا به نهی، قازی له بۆ تهحلیلی مهی
 سه د موده پریس بۆ ئییاچهی به زمی ئهم مهیدانه هات
 بوو به رۆژی جهژن و شادی، وهک جلووسی پادشا
 هاتی (ناری) بوو له سایه ی تۆ، کهوا ئازانه هات

- ۱۵ -

گیان به ئیستیقبالی بۆ سه ر لیوه کهم هات و نه هات
 بوو به شیوه ن شادمانی، پۆحی من پۆژی مه مات
 بۆ وه فاتم، گهر وه فایی کا به هاتن، یهک نه فەس
 لازمه دهسته و دۆعایم، تائه به د من بۆ وه فات
 کافری زولفت به ئاهم، که ی له مولکی پۆمی پرووت
 ده رده چیی تا کو مه کی بی له شکری خالی (سیات)
 ده ولته تی حوزنی من و خه رمانی حوسنی تۆ عه جه ب
 که س نه بوو جارێ له هه ردوو پی بگا په سمی زه کات
 بی شو عاعی شه مسی روخسارت له بۆکی حل ده بی
 هه نده سه ی خالی سه حیفه ی عاریزی حیکمه ت نومات
 که ی به ئوممیدی حه یاتم، دوور له شه هدی لیوی تۆ
 زولمه تی زولفت که ده وره ی دا له سه ر چه شمه ی حه یات^(۱)

(۱) چه شمه ی حه یات: وا مه شه وره که سه رچاوه ی ژیان مه ژدیهایه کی گه وره ی ره شی
 تیا به، ته میش زولفی ره شی یاری داناوه له جۆی مه و ته ژدیهایه و ده م و لیویشی داناوه به

نه و جی تورکانت عهجهب چالاکه بو ته سخیری دل
 شوړه تی ئافاقه ئاری، زه مزه مهی نه تحی سوپات
 گهر شکستی دا به شه ککهر لیوی ئال و گهر دنت
 بیړه واجی دا به شووشه ی شهرهت و شووشه ی نه بات
 وا غوبار نه نگیزه بو ئامانجی دل تیری موژهت
 ئافتابی پروومه تی پویشویه، گهردی تو تیات
 ماهی پو خسارت که جیلویه دا له شامی په رچه ما
 روژ به پروو زهردی له مه شریق دا به ره و مه غریب هه لات
 خالی دانه ی بولبولی دل، زولفی خاوی داوی به
 که ی ده بی (ناری) له داوی خاوی مورغی دل نه جات

- ۱۶ -

نه ی نه من قوربانی خاکی خانه قات
 قوتبی کامیل، مورشیدی شیرین سیفات
 شاهی تهخت ئارایی مولکی مه عریفهت
 شه معی پر ته و به خشی نه ربابی نه جات

سرچاوه ی ژيان. بويه (ناری) به هیوای ژيان نه و به ته مایشی نایبیت - مطابق نظر قُدا
 مشهور بوده است که داخل سرچشمه حیات و زندگی ازدهایی بزرگ و سیاه قرار گرفته
 است و ناری در اینجا زُلف یار را به آن ازدها تشبیه کرده است و دهن و لبها را به
 سرچشمه زندگی تشبیه کرده است و به این خاطر ناری به امید زندگی فانی نبوده و
 نخواهد بود.

لایه قی ئەمڕۆ لە بۆ تەفسیری - نوون -
 شاریحی بۆ - مائیدە - و سوورە ی - بەرات -
 شک نیە مەنزوری زومرە ی ئەولیام
 گەر بگا دەستم بە داوینی کەوات
 ساعەتێ گەر دەس بدا فەیزی حزوور
 یەک دەقیقە قیমে تە بۆ سەد سەعات
 ئانی - ئەو - نادەم بە سەد ئانە ی پەواج
 ئانیە ی نادەم بە سەد کاسە ی نەبات
 تۆ بە دڵ کانی وەفا، من بێ وفا
 بێ وەفایی من بە قوربانی وەفات
 پوکنی ئادابی شەریعت تائەبەد
 مونهەدیم نابێ بە تەئویلاتی لات
 وا لە گەردوش دا وەکوو پەروانە دڵ
 مایلی سووتانە، بۆ شەمعی لیاقت
 شافی یە بۆ دەردی بێ کەس یادی پیر
 کافی یە بۆ بێ نەوا، گەنجی لەقات
 بۆ کەسانێ کەسبی هاتی بوو کەهات
 بۆ یەکی وەک من نەهاتی بوو، نەهات
 نەزمی بیر ی وەک گۆلی بێ ئاو و سیس
 رەغبەتی فەوتاو، لای ئەهلی وولات

- ۱۷ -

هه تا پروئیهت نه کهم شیوهی هیلالی فهوجی دهربانت
 نه من دوورم له ئیفتاری سرووری جه ژنی قوربانت
 به سهر سه رما فهله ک هه وری غه می به و ته رزه کی شاهه
 نه ماوه بینشی به دری پوخی پرخشانی تابانت
 له عهرسه ی زیلله تا نابیی نه جاتی دل له دهس غه م بی
 به بی ئیمدادی جه ولانی، خه می چالاکی چه وگانت
 موقیمی ئاستانی په فعه تم وه ک جه م ئه گه ر یه ک ده م
 ببینم سوپه تی عه کست له سه فحه ی جامی ئه یوانت^(۱)
 به میقرازی ته بیعت بیپر م، واچاکه بی دۆزم^(۲)
 به ماکینه ی سه ناخوانی، غه زه ل بو فهرشی هه یوانت^(۳)
 له شاری سینه دل دارول ئه مانه بو غه می هیجره ت^(۴)
 به حیکمه ت دارولئیحسانه، ئه ساسی به یتولئه حزانت^(۵) و^(۶)
 گریانی^(۷) سه بووریم چاکه^(۸) وه ک بولبول له شه وقی گول
 نمونه ی چاکه ئه م چاکه، به یادی چاکی دامانت

(۱) جامی ئه یوانت: مه به ست جامی جه مه - جام جم.

(۲) بیدۆزم: بیدۆزم. ته رتیبی بده م. (۳) غه زه ل: شیعر - شعر.

(۴) شاری سینه: زه م و هیجایه کی ناسکه بو شاری سته - شهر سنندج..

(۵) داروالامان و داروالاحسان: ناوی دوو مزگه وته له شاری سته له کوردستانی ئیران - دو مسجد بزرگ در شهر سنندج از شهرهای کردستان ایران.

(۶) بیت الاحزان: مه به ست دنیا یه که پره له ئاشووب و ناره حه تی هه رده م - مقصود دنیا است که همیشه پُر از فتنه و آشوب و مشکلات است.

(۷) گریان: یه خه، به روک - یقه.

بلووکى^(۹) خاکى ئىرانسى خەيالاتم پەریشانه
 به سهبکى^(۱۰) نهزمى مهشرووطه ی پرهه ندهی^(۱۱) دهردى هيجرانت
 دلى (نارى) به سانى غونچه^(۱۲) تهنگه گهر نه کا یارى
 نه سیمى دل نه وازى غم، گودازى^(۱۳) بادی دامانت

- ۱۸ -

«به ندى يه كه م»

تهى خاكى وه تهن بۆچى نه ما شيويهى پارت؟
 بۆ بوو به شهوى زولمەت و تاريكه نه هارت؟
 بۆ باسى نه ما دهفتهرى نه حكامى ئيلاهي؟
 بۆ يادى خودا وا له گوريزا له كه نارت؟
 بۆ عاجز و بيژارى له مه عشووقه يى ته قوا؟
 بۆ پيره ژنى كوئه ههوا بوو بوو به يارت؟
 وهك بازى جهفاكارى ستم پيشه يى نه مروود
 بۆ ته يرى سهفا، مورغى جهفا، بوو به شكار؟
 سابۆچى نه كه م شيوهنى گول، سيسه له باغا؟
 دل بۆچى نه كه م لهت لهت و سه د پاره له داغا؟

(۸) چاكه: پارچه پارچه يه. دادراوه - تگه تگه شده است.

(۹) بلووك: له شكر. سوپا - لشكر، سپاه.

(۱۰) سهبك: سووك - سبك.

(۱۱) رهه نده: دهر به دهر - رانده شده.

(۱۲) سانى غونچه: وهك غونچه، خونچه ئاسا - به مانند غنچه.

(۱۳) گوداز: سۆز. سووتان - گداختن.

«بەندى دووهم»

ئەي خاكى وەتەن، بۆچى نەما پەونەقى جاران؟
 بۆقاتى يە پەسم و پەووشى سوجبەتى ياران؟
 بۆبى ئەسەرە، پەونەقى بازارى ديانەت؟
 بۆحوسنى عەمەل ھېچى نەما يەك لە ھەزاران؟
 بۆدەنگى نىيە جەزبەيى سۆفى لە سەھەردا؟
 يا شوكرى غەنى، سەبرى فەقىران و ھەزاران؟
 كوا شوپشى دەرويشى و تەھلىلە شەو و پۆژ؟
 كوا نەعرەيى دىوانە، وەكوو پەعدى بەھاران؟
 عاجز مەبە لەم تەبەئى كەچ و حالەتى بەد خووت؟
 بى پەردە، نەبى بى ئەدەبى، تف لە سەر و پروت

«بەندى سىيەم»

ئەي خاكى وەتەن بۆچى نەما سەير و سەفاكەت؟
 بۆزىر و زەبەر بوو بە دەمى، قەسرى وەفاكەت؟
 بۆگولشەنى ئادابى مەھەببەت نىيە ئەمرو؟
 بۆسازە لە بۆنەشتەرى دۆل خارى جەفاكەت؟
 بۆدۆل بە دۆلى مەيلى نەماوە لە وەتەندا؟
 بۆپرووى لە تەرەف قىبلە نەما قىبلە نوماكەت؟

بۆ قاعیدەیی بوغز و حەسەد سازە لە تۆدا؟!
 بۆ پاکی شکا، پەنجەیی ئیحسان و عەتاکەت؟!
 سا بۆچی نەبی تۆ بە زریباری مەجووسی؟!
 یا چیه‌ره‌یی تۆ دیدە نەبینی بە عەبووسی!

«بەندی چوارەم»

ئەي خاکی وەتەن، یادی وەفا بۆچی نەماوە؟
 بۆ بازی سپی عیلم و ئەدەب، بآلی شکاوە؟
 بۆ ئەسپی قەناعەت، نیەتی قووەتی جەولان؟
 بۆ ھیممەتی ئەربابی کەرەم خەتتی کشاوە؟
 بۆ سازی تەرەب تاری دووسەد لانی یە ئیمپرو؟
 بۆ روشتەیی عیسمەت، لە دووسەد جی وە براوە؟
 بۆ تازە یە کین و حەسەد و بوغز و عەداوەت؟!
 بۆ کیسەیی دانە ی گۆھەر و چاکە دراوە؟
 بۆ عیلم و عەمەل بی ئەسەرە ئەمرو لە دنیا؟
 بۆ ئەھلی خودا پاکی ھەموو جەرگی براوە؟
 چون مەشرەبی تۆ مەتلەبە لای میللەتی عیسا
 ترسم ئەو یە عاقیبت بێیە کلیسا

«به ندی پینجه م»

نهی خاکی وه تن بۆچی چه من چۆله له بۆلۆ؟
 وه جهی چی به بهم رهنگه نه ما جیلوه گهری گۆ؟
 بۆ ئایه تی جه معیه تی خاتر له وه فادا؟
 مه نسووخه، په ریشانه، وه کوو حوججه تی باتیل
 بۆ بووی به ته له داوی هه موو شیخ و مه لایه!
 ئالاوی له مل پاکی چه هوشیار و چه غافل
 بۆ یادی نه ما شوپرش و غه و غایی قیامهت؟!
 لای نه هلی جیهان، پاکی چه بی فهم و چه عاقل!
 گهر تۆبه نه که ی تۆ له ته قازایی هه وهس زوو
 دهک زیر و زه بهر بی، وه کوو نهو شاره که پۆچوو^(۱)

«به ندی شه شه م»

نهی خاکی وه تن غه فله تی بی غایه هه تاکه ی؟
 مه شغوولی هه واو و هه وهس و کایه هه تاکه ی؟
 بۆ یادی مه قامی شه به دی مه حوه، له دل تا!
 شه وق و ته ره ب و مه نزلی بی پایه، هه تاکه ی؟

(۱) زیر و زه بهر بی: مه بهست شاری - زیریار - ه که پۆچوو ژیست به ناوی زیریار ناسراوه
 له ناوچه ی مریوان له کوردستانی ئێران - مقصود دریاچه زیریار واقع در شهر مریوان
 است.

دنیا که همه موو له حزه هم ئاغۆشی^(۱) که سیکه!
 سوحبته له گهڵ ئهم فاحیشه ریسوایه هه تاکه ی؟
 بو خۆت که ده زانی له مهرگ نیته هه لاتن!
 پهس^(۲) ئهم همه موو ته فره و شته بی جایه هه تاکه ی؟
 نازیش مه که ئه ی نه فسی فرومایه به ته دریس
 نه ک دهستی ئه تو، بی بگری خایه یی ئیبلیس!

- ۱۹ -

مه خمووری مه ی و غه مزه یی دوو نیرگسی کالم^(۳)
 پامالی خوماری مه یه، ئیدراک و که مالم^(۴)
 بی شه معی روخی شه وقی نیه گو شه یی مالم
 بو میهری وه فا، شاهیدی مه یخانه یه حال م
 دیده کال و شه معی مال و روو به خالم بو نه هات؟
 کارم همه موو گریان به ده م میخنه ت و ده ردو^(۵)
 مردم له ئیشو ئوفی قسه ی دوژمن و به دگۆ

(۱) ئاغۆش: باوهش. کۆش - بقل، آغوش.
 کیشی ئهم هه لبهسته و به تایه تی گۆرینی له پینجه م دیوا کاریکی داهینراوو پیشووداتیکى
 هونه رمه ندانه ی و ورد و نیشانه ی خاو کردنه وه و سکالا و چه شته ئاوازیکی تایه تی به که
 به هه لبهستی کوردی ئه به خشینت و به شوین و مه بهسته ههروه ها.
 (۲) پهس: ئیتر. که وابوو - که اینطور شد.
 (۳) مه خموور: مه ست و سه رخۆش - سرمست.
 (۴) پامال: سپراوه ته وه - پایمال شده.
 (۵) ده ردو: ده رده وه - همراه با درد.

بۆ شیوهنی من دهنگی نه بوو، تورکی جه فا جو
 لهم تالغ و بهختی بهد و سه رگه شته خودارو
 تورکی چین و مه هجه بین و نازه نینم بۆ نه هات؟^(۱)
 بی نه غمه یه یه ک باره^(۲) چه من داخی گرانم
 گولشن به ده من چۆله، به بی سه روی په وانم
 بی شاهد و بی مه یل و شه که رپیزی^(۳) جیهانم
 ویران و په ریشانه، عه جبه باخی گولانم
 نه و غه زال و قه نهال و بی میثالم بۆ نه هات؟
 شیعرم وه کوو مه ی باعیسی نه نواعی نیاشاته
 سه رمایه بی شور و تهره ب و عه یش و حه یاته!
 تووتی دل که م مونته زیری قهند و نه باته!
 بۆ نوقلی دلی عاجز و بی سه بر و سوباته!
 باده نوش و قهند فروش و سورمه پوشم بۆ نه هات؟
 شه یدا سیف هت و عاجز و بی سه بر و شه کییم
 ناشوفته و و سه رگه شته و بی یار و حه بییم
 هر من له تهره ب عاشقی بی سه هم و نه سییم
 گیروده بی دهردی ستم و دهستی په قییم
 تورکی جهنگ و شوخ و شهنگ و لاله په نگم بۆ نه هات؟

(۱) تورک: زاراوه به که بۆ جوانی به کار دیت - کنایه از زیبایی و جوانی.

(۲) په کباره: په کجاری - یک دفعه.

(۳) شه که رپیزی: شه که رپیؤ. شه که رباران - شکر باران.

به به به له گروھی^(۱) سه فی مهستانه حیسابم
 لای مورشیدی مه یخانه موله ققهب به جه نابم
 هم ساقی و هم جورعه که شی جامی شه رابم
 نوستادی نهی و تار و مهی و چنگ و^(۲) پوبابم
 باده خواهو مووسیا هو که چ کولاهم^(۳) بو نه هات؟
 بی نه شئی دیدم، شوی یه لدایه مه قامم
 خالی له شه میمی گول و شه بو یه مه شامم
 چونکو نه سهری قهت نیه، نه نجابی مه رامم
 بی پره ونه ق و ته رتیه، گولی نه زم و که لامم
 نووری چاوو بو گول اوو تورپره خام بو نه هات؟
 بیمار و نه خوشم، به غم و میحنهت و هیجران
 نیشم به هه موو دهم بووه ته شیوهن و گریان
 نارامی نما مورغی دلم، مات و پهریشان
 بو پره حمی نه بوو، لوتفی نه ما کهس به غه ریبان؟
 دیده بازو عیشوه ساز و دل نه وازم بو نه هات؟
 بی یارم و بی هه سوخن و^(۴) هه نه فه سیکم
 بی هه مدهم و بی یار و به بی دادپره سیکم^(۵)

(۱) گروه: کومه ل - چند نفر.

(۲) چنگ: چه شنه ئاله تیکی موسیقاییه - از آلات موسیقی است.

(۳) که چ کولاه: کلار - کنایه از طنازی است، کج کلاه.

(۴) هه سوخن: هاوده می گفتوگوئی له گه ل بکه م و راز و نهی خومی له لاده ربیرم - محرم اسرار.

بۆ نوکتەیی شیرین نەفەسی وەک مەگەسیکم
 موحتاجی^(۱) نیگاھو نەزەری میهری^(۲) کەسیکم
 ھەم زمان و نیکتەزان و میهرەبانم بۆ نەھات؟
 (ناری) چی یە لوتفی نیە دەربانی نیگارم
 سووچت چی یە لاتاقمی دیوانی نیگارم
 بتکەم بە فیدای توپرەیی^(۳) فەرمانی نیگارم
 تۆ بیژە بە یاران و غولامانی^(۴) نیگارم^(۵)
 ئەمری شاھو حوکمی جاھو دەفعی ئاھم بۆ نەھات؟

- ۲۰ -

- ج -

چونکە بازارپی غەزەل ما بئی پەواج
 ئیستە من مەشغولی جاوم، ناعیلاج^(۶)

(۵) دادپەرس: کەسێ کە لە داد پەرسێ (قاضی: حاکم) واتە کەسێ نێ یە لە دادم پەرسێ - قاضی، حاکم.

(۱) موحتاج: ئاتاج - نیازمند.

(۲) میهر: خۆشەویستی. وەفا - مەحبت و وفا.

(۳) توپرە: مۆر. نیشانە - مۆر و نیشانە.

(۴) غولام: خزمەتچی دەرکەوان - خەمتگزار، نگهبان.

(۵) نیگارم: خۆشەویستم - محبوبم.

(۶) جاو: جۆرە چنێن و قوماشیکی شاش و ھەرزان و بئی بایەخ بوو - نوعی پارچە ارزان قیمت است.

تاجری بی‌مایم و هه‌رده‌م به زۆر،
 پیم ده‌کاهه‌ی شالی شه‌ش پی ئیحتیاج،
 مولکی تهن بی مه‌زعه‌ی دل ماوه‌تۆ^(۱)
 تهرج و مونها بوو له ته‌کلیف و خه‌راج
 که‌ی ده‌بی جه‌معه‌تی خاتر له بۆم؟
 تا وجوودم لۆکه‌ بیت و غه‌م هه‌لاج
 سه‌یری ساز و مه‌ی که‌ده له‌م عه‌سره‌دا
 بوو به‌ فه‌رزی عه‌ینی و سونه‌ت به‌ باج
 زولمه‌تی جه‌له و نه‌ما به‌رقی «حیسام»
 بی به‌ها ماشه‌عشه‌عه و شه‌وقی سیراج^(۲)
 به‌خته ئه‌سه‌بابی شکۆهو سه‌لته‌نه‌ت
 که‌ی به‌ ته‌خته‌ی ته‌ختی دارینه و به‌ تاج
 وا له ترسی غه‌م له (ناری) په‌م ده‌کا
 ده‌م به‌ ده‌م وه‌ک صه‌یدی وه‌حشی ئیبتیه‌اج^(۳) و^(۴)

* * *

-۲۱-

-۵-

«ئهم غه‌زه‌له‌ی بۆ به‌رێز شیخ بابه‌ عه‌لی نووسیوه»

(۱) ماوه‌تۆ: ماوه‌ته‌وه - مانده‌ است. (۲) سیراج: چرا - چراغ.

(۳) صید: جانه‌وه‌ری کیوی. راو - حیوانات کوهی، شکار.

(۴) ئیبتیه‌اج: خوشی. شادی - شادمانی.

ئەى مەزھەرى لوتف و كەرەم و پەئفەتى مەعبود
 ئەى گەوهەرى بەحرى شەرەفى ئەحمەد و مەحمود
 ئەى تازە نېھالى چەمەن و گۆلشەنى مەقسود
 ياپرەبىي نەبىي بازى خەيالت لە خەتەردا
 صەبيادى ھونەربىي، لە موقاماتى سەفەردا
 ئەى گەنجى گرانمايە لە بۆ ميللەتى كوردان
 دەرمانى شيفا بەخشى ھەموو عىللەتى كوردان^(۱)
 ئەى دافىعى دەرد و ئەلەم و زىللەتى كوردان^(۲)
 ياپرەبىي نەبىي زاتى پەئووفت لە مەلا لا
 بىي بەھرە نەبىي جىسمى لە تىفت لە جەلا لا
 ئەى خاك و غوبارى قەدەمت تاجى سەرى من!
 ئەى سورمە لە بۆ بىنشى چاوو بەسەرى من!^(۳)
 ئەى شاھى پوخت پەونەقى بازى نەزەرى من^(۴)
 پەيوەستە پەفىقت مەدەد و لوتفى خوابى
 ھەم سوحبەتى تۆ، زومەريە ئەربابى وەفابى
 بەغدا كە وەكوو مىسرە ئەتۆ يوسفى ثانى

(۱) عىللەت: دەرد. نەخۆشى - مريضى.

(۲) زىللەت: ژێردەسى. مل كە چى - زير دست بودن.

(۳) سورمە: كل بۆ چاو پرشتن - سُرْمَةُ چشم.

(۴) پوخت: روو - صورت، رُخسار.

وریابه نه وهک یاری عه زیزئ به نیهانی
 بتخاته ئه نیو مه کړ و فسوونیکي زوبانی^(۱)
 ئاشوفته نه بی نه زمی خه یالت به خه یالت
 یاره بی نه بی به ند و گرفتاری جه مالت
 (ناری) نه ته تی لایقی تو نه زم و سوپاسی
 قایل نیه به غذا دره وی قووتی به داسی
 زیبا نیه دیبا روخی بگری به په لاسی^(۲)
 نه ی مه ردمه کی دیده له بو فره شی که لامت
 خوژگه م به که سی حازره بو شه هدی که لامت^(۳)

-۲۲-

-ر-

نهم غه زه له ی بو به ریز شیخ حسام الدین نووسیوه
 نه ی پادشه هی مه مله که تی خه لوه تی حزوور
 قوتی مه دارو مه رکه ز و مه قسوودی خوار و ژوور
 دارایی تاجی مه سنه دی ئیقلمی مه عریفه ت
 دانسا به سوژی دلی عاشقانی دوور

(۱) فسون: نه فسانه. جادوگه ری - افسانه و جادوگری.

(۲) په لاس: کلیمه که له خوری ره نگاوپه نگ دروست ده کړیت وه به واتای نه و جل و بهرگه نه ستووره زبره یه که دتوانه و ده ویش ده پوښن - لباس خشن که درویش ها (برای ریاضت نفس) می پوشند. (۳) شه هدی: هه نگوین - غسل.

ههروه ک مه قامی عیززهت و ئیدارکی پاکی تو
 حوسنت له چاوی مونگیری ناپاکی بهد به دوور
 چۆن بوو پیادهیی شاهی روخت نیسه تی نه بوو
 ماوم له مائی کولبی غهما تا به نه فخی سوور
 عاریف که کاکه شیخه به ئه وزاعی حالی من
 شهرح و به یانی به ختی به دم که ی ده بی زه روور

- ۲۳ -

له به ختی من مه لا واهاته گوftar
 بروزی جه وهری خوی دا به ئه شعار
 در یه کسه ره پهرده ی موحیبه ت
 بر ی پرشته ی وه فا، یه کسه ره به یه کبار
 له مه یدانی فه ساحه ت دا، سه داقه ت
 وولاغی تهبعی شیرین خسته یه لغار
 به پرمبازی کهری موشتاقی کردم
 له غاوی ئه سپی فیکرم، چار و ناچار
 ده سا فه رموون، ته ماشاکهن، عه زیم
 له فرکو هووپی نه ژدی سوار و که رسوار
 قه سه م ناخووم وه لی شهرتم وه هابی
 له سه رده م بیفرینم سه ره به ره و خوار

وه کو سهرعی که فاوی پی ده چیتم
 وراوهی پی ده کهم وه ک کوته لی دار
 فرهی ته سبیحی پی نه برم به جاری
 سیواکی لی نه کهم، عینه به ره شمار
 وه ها سهر گیز و شیتی کهم نه مینی
 تیمام زاده و به سی بی غیری ژیر بار
 وه ها بیبه نه زانی پوژه یا شهو
 جبهی لی بی به تهوق و شه دفه بی بار
 له بیری وابهرم دهردی تیمامت
 له جی ی ثامین بلی: به گزاده هاوار
 ژنی دو لاش و نی گرد بن له دهوری
 هه تیوی پیریژن پاکهن له نژمار
 عه لیمان و مه لاشه مس و نه مین به گ
 نه گهر بین و له لای من بن رجاکار
 نه جاتی نادهم و قهت ته فره ناخوم
 نه لی تاخوی نه مان و توبه سه د جار
 له عیلمی مه ترهق نامووزی حه قیقهت
 نه نالی نی له بو ته عیلمی سالار

- ۲۴ -

ئەم غەزەلەى بۆ بەرپەز شىخ مەحمودى حەفید نووسیوه
 دَلْ بەبى تۆ ماوه تۆبى شەوق و نوور
 عاجز و مات و حەزین و بى سروور
 حەیفە قەسرى تۆ بمىنیتۆ بەبى
 نەزم و گوشتارى غولامى بى قسوور
 وا لە سەرما بى حەواسى بى قیاس
 وا لە دَلْما غەم، بە خەروار و کلور
 پەونەقى ئاوازی بولبول نەما
 وا لە بازارى پەواجالوورە لوور
 پرچى دەرویشە، بە دەم باوه ئەپۆ
 ھەر وەکو پووش و پەلاشى شارەزوور
 میزەرى شىخ و مەلا بۆ ذیکرى مەوت
 بوو بە ئالایى مەزاران و قبور
 پۆزى عەقْل و فەھم و عیلم و دانشە
 نەک خەیالاتى پەر و پووج و غرور
 کوشتەراتى خستە باغى مەعرفەت
 تاوہ تەرزە و بادەوہى فیسق و فجور
 قىمەتى عیلمى مەلا وەک گالە تال
 واشکاوہ سەر بە سەر ناچى بە توور

دهولته تی ویرانه یی ئیرانه وا
 جیلوه ئارا وه ک زه ماننی سهلم و توور
 بوو له بو ئیمدادی فه یزی ئه حمه دی
 بی نفوذه، خه رقه رهش، یامیری سوور
 وابه باده ی میحنه ت و دهرد و سته م
 سه د دلی دانا شکا، هه ر وه ک بلوور
 شانه بو سو فی ئه به د لازم نیه
 میزه ری ناوی مه لا، تانه فخی سوور

-۲۵-

ئه م غه زه له ی بو شیخ بابه عه لی حفیدزاده نووسیوه
 ئه ی مو قیمی مه کته بی فه زل و هونه ر
 ره ونه قی سنفی جه لیل و مو عته به ر
 لاله یی باغی سه عیدی ئه حمه دی
 نه ونیهالی گولشه نی (خیرالبشر)
 حافیزی پوژ و شهوت (روح الامین)
 یاوه ری توّ ساحیبی شه ققوله مه ر
 گولبه نی زاتی (ره ئووف) ت بی مه لال
 غونچه یی جیسمی (له تیف) ت بی که ده ر

مه‌کته‌بی فه‌زل و شه‌ره‌ف ئه‌م‌رۆ به‌ تۆ
 بوو به‌ قیبه‌لی ئه‌هلی عیرفان و نه‌زه‌ر
 مه‌کته‌بی فه‌زله‌ به‌لّی له‌م عه‌سه‌رده‌ا
 مه‌زه‌ه‌ری جه‌وه‌هر له‌ بۆ نه‌وعی به‌شه‌ر
 مه‌کته‌بی فه‌زله‌ وه‌ کوو قه‌سری به‌هه‌شت
 پڕ له‌ نه‌قشه‌و جیلوه‌ به‌خشه‌ و شوعله‌-گر
 مه‌کته‌بی فه‌زله‌ له‌ مه‌عمووری عیراق
 بوو به‌ کانی له‌عل و یاقووت و گوهر
 ماهی نه‌و نا‌کا ته‌ره‌ققی بی گومان
 تا نه‌کیشی می‌حنه‌ت و په‌نجی سه‌فه‌ر
 تا له‌ نیسانا نه‌بی حه‌پسی سه‌ده‌ف
 قه‌تره‌ قه‌ت نابی به‌ دور، دانه‌، گوهر
 تا نه‌کیشی ئیش و نیشی تیغ و داس
 موشکوله‌، شه‌که‌ر به‌ که‌س دا، نه‌ی شه‌که‌ر
 یادی تۆ بۆمن وه‌ کوو چی: وه‌ک به‌هه‌شت
 هیجری تۆ بۆمن وه‌ کوو چی: وه‌ک سه‌قه‌ر
 شیعه‌ره‌ کانم دوور له‌ تۆ، نازی نیه
 وه‌ک هه‌تیوی نا‌ته‌واو و ده‌ربه‌ده‌ر
 شالی گرژالی په‌واجی سه‌ندووه
 له‌م زه‌مانه‌ که‌س غه‌زله‌ نا‌کاته‌ به‌ر

چون غەزەل ئەمڕۆ ڕەواجیکی نەما
 ئیستە من مەشغولی جاوم موختەسەر
 مشتەری گەر بێ لە بەغدا وەک بەروو
 ئەی فروشم من بە خورما سەر بەسەر
 گەر بە نارنج و ترنج و پرتەقال
 بیکرن، نەفعی نەبێ، ناکەن زەرەر
 من ئەدی کورد و ناوم نییە
 کورده هەر غافل لە ناوو بێ خەبەر
 کورده خو مەحکوومە بو تورک و عەجەم
 کورده بێ فیکر و خەیاڵ و بێ ئەسەر
 کورده هەر وەک بیدی مەجنون ماوەتۆ
 بێ سەر و بێ سیبەر و خالی لەبەر
 کورده وەک وەحشی لە بو چەشتە تەمەع
 خوئی ئەخاتە مۆلەکە و داوی خەتەر
 کورده بێ شان و شکۆ ماوە و نەما
 قیمەتی هەتا وەکوو توور و گەزەر
 کورده فیکری عاقیبت بینی نییە
 غافل و بێ دەرک و بێ سەمەع و بەسەر
 کورده بێ کەس، هەر کەسی دیتو بە زۆر
 دەیگری دەیکا، بە گابی، یا بە کەر

بی وجودی موسته میع له م عه سره دا
(ناریا) تا که ی چه ناکه ی بی سه مهر

* * *

- ۲۶ -

- ز -

تو که مه شهوری به لوتف و که ره م و بهنده نه واز
مه زه هری نوری خوداوهندی مونه ززه له نیاز^(۱)
بو ته که ی بهنده یی بیچاره موشاییه به ره قیب؟
حه یفه ته شبیهی مه لا، یاخو مه لایک به به راز
سۆزی بولبول که وه کوو سۆزشی^(۲) په روانه نیه
نیسه تی عه شقی حه قیقی مه ده هه رگیز به مه جاز^(۳)
بو مه گه ر بی خه بهری زو که ووتوویانه قه دیم؟
جه وه هری تیغی که فی حه زه تی مه حموده نه یاز
چه ته فاوت نیه^(۴) بو من، چه له نه زدیک و له دوور
که عبه یی قیله یی مؤمن چه له شام و چه حیجاز

(۱) مونه ززه: پاکو بی عیب - پاک و بی عیب.

(۲) سۆزش: سووتان - سوختن.

(۳) هیمایه بو ته ریهی نه قشی که لیره دا سووتانی په روانه که بی ده نگه بویه که مه، وه
سۆزی بولبول که ناشکرایه بو دووهم - اشاره به طریقت است: در اینجا، بین سوز و
گداز په روانه سوخته پر و بالی که خود را با تمام وجود در آتش عشق انداخته، با سوز و
عشق بلبل مجنون و شیدا را با تشبیهی زیبا فرق می گذارد.

(۴) ته فاوت: جیاوازی - تفاوت.

شهرحی دووری نیه ئیمکانی به ته حریری قه لّم
 دهفته ری میهر و موحبیه ت نیه پایان به تراز^(۱)
 غه زه لی (ناری) یه ئیمپۆ که به بی مشتیری یه
 ههر وه کوو کۆنه وو په سمه نده بی دوکانی به زاز^(۲)

- ۲۷ -

- ق -

من خه یالم وه سل و تو فیکرت فیراق
 من به تو موشتاق و تو بی ئیشتیاق
 چاوه کهم تاکه ی له گه ل مه زلوومی خو ت
 غوسسه پی دان و جه فادان و نیفاق
 تیری عیشق و چاوی مه ست کو شتمی
 ئه ی خودا ره حمی له دهستی جووت و تاق
 من به بی هیممه ت مه زانه و بی که ره م
 سه هله لای من بی درۆ، ته کلیفی شاق

(۱) تراز: کۆ کردنه وه یان کێشانه کردن - جمع کردن یا وزن کردن.

(۲) په سمه نده: کۆنه. پاشماوه - کهنه، پس مانده.

گەر ده مئی مه قسودی دَلْ بیئیته جی
 پیّت ده به خشم مولکی شامات و عیراق
 و له کوورهی عیشقی تۆدا مورغی دَلْ
 کهوته سۆزه و ئاهو ناله و ئیحتیراق
 دَلْ به لیوی مایله و لیوی به مهی
 من که ساقیم ئیسته (نعم الاتفاق)
 قه سری دَلْ و یران و بی ته حسینه وه ک
 مه عبه دی روخاوی بی میحراب و تاق
 فیکری من ناگا به وه سفی حوسنی تۆ
 گەر خه یالم بی به ره فرف یا بوراق
 (ناریا) زادی سه فهر ئاماده که
 ریگه تهی نابی، به بی تویشه و تفاق

-۲۸-

-م-

به یادت کهوته سۆزش غونچه ده م، واقه لی بیمار
 له هیجرت هاته سۆ دیسان، برینی پار و پیزارم
 هه موو نه شته ی زمستانی فیراقه سه رسه ری ئاهم
 نیشانه ی پاییزی هیرجانه زه ردی ی په لکی روخسارم

به شوعلهی ناری پر تهئسیری عاشق سۆزی دووریی تۆ
 وه کوو پهروانه سووتاوه، دلّهی غه مگین و غه مبارم
 به لّی عیلهت به سحری نیرگسی مه خموری فیتنهت بوو
 کهوا من سهر زهدهی تانهی ره قیب و یار و ئه غیارم
 به شهوقی ده بده بهی سولتانی حوسنی ماهی روخسارت
 به گهردون ئاشنایه زمزمه می سه متووری هاوارم
 وه کوو حوسنت له عالم دا، قسهی من فاش^(۱) مه شهوره
 عه زیزم تازه مه خفی کهم ئه من؟ تۆماری ئه سرارم^(۲)
 ته ماشا چهنده خوش ته علیمه، ئهی شیرینی بی هه متا
 له کیوی بیستوونی وه سفی تۆ، گولگونی گوفتارم
 له مولکی عاشقی دا، خوسره ویکی شوخه دلّ، ناری
 گه واهی عیشقه، جوش و شوپشی شیرینی ئه شمارم
 به چاوی کهم له (ناری) چاوه کهم مه پروانه، برپوانه
 له گوشه ی مه دره سه ی عیشت، چه شاگردیکی هوشیارم^(۳)

- ۲۹ -

بۆ شیخه کانی ته ویله و بیاره

(۱) فاش: بلاو - آشکارا، بخش شدن.

(۲) مه خفی کهم: بی شارمه وه - پنهانش کنم.

(۳) شاگرد: قوتابی - محصل.

خه زانی هیجری تۆ بوو، ئەی ئەساسی عیزز و تەمکینم!
 شکستی دا بە باغات، خەیاڵی قەلبی غەمگینم
 نەما تەرتیبی ئەلفاظی مەعانی بۆ کەلامی من
 دەسا چی بکەم لە باغی حوسنی بێ ئاسار و پەرژینم
 غەزەل باوی نەما، بێ مشتەری ما، هەر وەکوو تەقوا
 بەسەر چوو رەونەقی بازارێ نەزەمی شوخ و پەنگینم
 لە غەیرەز تۆ نەبێ، ئەی خوسرەوی مولکی مەعانی کێ؟
 دەمێ بێتوو تەماشاکا، لە شیوەی شیعری شیرینم!
 کەلام خاڵی یە، وەک مەنجهلی مالی مەلا ئیمرو
 لە پیخۆری مەعانی، بۆیە وا بێ وەزە و تەحسینم
 بلووری دڵ شکا، وەک جامی مەی، فکرم رژا وەک مەی
 نیشانەی دڵ شکاویمە، سروشکی ئالی خوینینم!
 مریدی عیشقی تۆ، گرتویەتۆ، بۆ زیکری تۆ، بێ تۆ!
 دووسە تەسبیحی سەددانە، لە دانە ی لە علی ئەسرینم!
 بە یادی لەرزەتی هەنجیری لوتف و شەهیدی ئەلفاظت
 خەریکی حیفزی سوورە ی (نەحل) و ئایاتی (واللّٰه) م
 مەلا نامادە بێ وا چاکە هەر وەختی بەسەر سەرمۆ
 ئەسیری هیجری تۆم و هەر نەفەس موحتاجی یاسینم
 لە حەلقە ی فەوجی دەربانی عەلانی ددینی عوسمانی
 قەبوولی خاتری پاکی (ضیاء الحق والدين) م

به شهرتِ ده‌لّه‌تی لوتفت چه‌والّه‌ی حالّی (ناری) بی
به دلّ بی‌باک و موسته‌غنی له مولکی چین و ماچینم

-۳۰-

بو نه‌فسی خه‌تا چوو به عه‌به‌س، غه‌رقی خه‌تا خوّم
هم سایه له‌گه‌ل فاسقی بی‌شهرم و حه‌یا خوّم
مه‌حکومی هه‌وا خواهی ته‌له‌بکاری ریا خوّم
بی‌تاعت و زیکر و عه‌مه‌ل و حه‌مد و سه‌نا خوّم
روو زه‌رد و سه‌رئه‌فگه‌نده‌یی دیوانی خودا خوّم
نابی به به‌شهر که‌س به سه‌ر و سوره‌ت و قامه‌ت
تا جیلوه نه‌دا مه‌عریفه‌ت و زوه‌د و که‌رامه‌ت
نه‌ک وه‌ک منی وه‌حشی که ده‌می نیمه نه‌دامه‌ت
بو سه‌تری خه‌تا پو‌شی عیاده‌ت له قیامه‌ت
عوریان و سه‌راسیمه‌و و بی‌به‌رگ و نه‌وا خوّم
یه‌ک له‌حزه نه‌بوو من به هه‌وه‌س روو له خودا که‌م
ته‌رکی عه‌مه‌لی مه‌عسیه‌ت و ره‌سمی جه‌فاکه‌م
خوّم مایلی داب و ره‌وشی ته‌هلی فه‌ناکه‌م
سامن به چه‌پوو، پوو له ده‌ری داری به‌فاکه‌م
داماوو حه‌زین و خه‌جلی روژی جه‌زا خوّم
گه‌ه مایلی حیرس و ته‌مه‌ع و بوغز و عه‌داوه‌ت

گهه عاشقی به زم و تهره بی شه قاوت
 گهه تالیبی ریشوهی عه بهس و پووج و قه زاوت
 پویشویه هه موو له وحی دلم گهردی قه ساوت
 بو حوسنی ره وهش بی هونه ری سیدق و سه فا خوم
 موسریف رهوش و غافل و بی زوهد و قه ناعت
 پیچامه وه دیوانه سیفت سهر له ئیتاعت
 هه نگامی غم و زه لزه له و گهردوشی ساعت
 بی توشه یی شه عمل و به بی نه قد و بیزاعت
 بی مه عریفهت و روشد و به بی نور و ضیاخوم
 په یوهسته له گهل غه یه ته شه ورادی زوبانم
 بو بابی نه زهر شاهی نه زهر بازی جیهانم
 سه رپاکی پر و پووجه مه قالات و به یانم
 من موسته حقی سه رزه نشی پیر و جه وانم
 بی حورمهت و بی عزیزهت و بی قه در و به ها خوم
 عالم که سه ف ئارایه له هه نگامی حیسابا
 شه عملی خه لایق پوخی زه رده له حیجابا
 مه ستوله هه موو کهس له گونا و له سه وابا
 شه پوژه منم مات و خه جالته له جه وابا
 گیروده یی داوی عه مه لی قوچ و به لا خوم
 ناگه م له ته ریقی هونه را قهت به (نیزامی)

یاخود له سلوکا به ده‌ری ده‌ولته‌تی (جامی)
 دورم له خه‌زینه‌ی که‌ره‌می مورشیدی (شامی)
 بی به‌خشش و فه‌یزی نه‌زه‌ری شاهی (حیاسی)
 بی پرته‌وی نه‌نوا‌ری عه‌زیزانی سه‌فا خۆم
 ناگه‌م له نه‌ده‌ب‌دا، به سه‌فی پاکی مریدان
 یاخۆ له وه‌فادا، به وه‌فاداری سه‌عیدان
 مه‌هجوری سه‌فی خوانی سه‌خای شاهی شه‌هیدان
 بی به‌هره له خاسانی خودا و پروو له په‌لیدان
 بی‌خیر و په‌راگه‌نده‌و و موحتاج و گه‌دا خۆم
 (ناری) به هه‌ده‌ر رۆیوه نه‌وقاتی حه‌یاتی
 عه‌نقا سیفه‌ته ئایه‌ت و ئا‌ثاری نه‌جاتی
 نو‌قسانه به ته‌رزی خیره‌دی سه‌وم و سه‌لاتی
 واچاکه بلێ تاکو ده‌می رۆژی مه‌ماتی
 مه‌حر وومی وه‌زیفه و سونه‌نی فه‌خری وه‌را خۆم

- ۳۱ -

ده‌میکه من له غوربه‌ت‌دا غه‌ریقی به‌حری حیرمانم
 به‌بی گۆل غونچه‌ده‌م دا‌یم موقیمی کونجی گریانم
 له شوینی بولبولی دل مات و سه‌رگه‌ردان و حه‌یرانم
 ده‌می بۆ گۆل، ده‌می بۆ دل، زه‌لیل و زار و گریانم

گولە کەم پۆ، دلە کەم پۆ، بە جاری مائی ویرانم
 دلی میحنەت زە دەه ی بردم، بە گوشە ی چاوی بیماری
 بە شەرتی بی نیازم کە، لە ماچی لیوو گوشتاری
 ئەو یستا گەر دە بینێ من، دە پۆشی باغی پوخساری
 موسلمانان تە ماشاکەن لە شەرت و عەقل و رەفتاری
 گولە کەم پۆ، دلە کەم پۆ، بە جاری مائی ویرانم
 وە کوو نە ی کون کونە جەرگم بە نووکی تیری موژگانی
 گولی عومرم دەر پاکسی لە هات و چوونی زولفانی
 شکا پشتم، بێ جەرگم لە حە سەرەت وور دە خالانی
 خودایا بۆ نە ما عەهد و قەرار و مەیلی جارانی
 گولە کەم پۆ، دلە کەم پۆ، بە جاری مائی ویرانم
 رە فیکان گەر دە پرسن بۆچ دە نالینی؟ چە قەوماو؟
 لە سەر من واجبە شیوەن، هەتا هۆشم لە سەر ماو
 تە ماشا بولبولی دل کەن، بە ناحەق خۆ نە سووتاو
 دە لێن ئەم پۆ لە من زیزە، گولی نە وەرستە تۆراو
 گولە کەم پۆ، دلە کەم پۆ، بە جاری مائی ویرانم
 فریشتەم تا کوو یاوەر بوو، بە دایم عیشووە کاری بوو
 سرووری مە جلیسان خوش بوو، بە زاری عیشقی (ناری) بوو
 لە باغی وەسلێ دل دا بی غەم و ئەندووە زاری بوو
 کە بە ختم چوو، گولیشم چوو، دلیشم دەردی کاری بوو
 گولە کەم پۆ، دلە کەم پۆ، بە جاری مائی ویرانم

- ۳۲ -

وهک رودی^(۱) بهری (دوورووه) یه^(۲) چهشمهیی^(۳) چاوم
 وهک سوزی دلی شیخه، کزهی جهرگی براوم
 مهشهوری ههموو عالهم و ئافاقه کهوامن
 سهودازدهیی عیشوهیی تورکانی^(۴) پهزاوم^(۵)
 تورکئی که به زوری نه زهر و ناز و گریشمه^(۶)
 بردوویه قه تاری خیره دی^(۷) یه غمه کراوم
 ئاهوو پهوشی، غمهزه فروشی، به نه زاکهت
 پرسى له عه قیده و پهوش و مه زهب و ناوم
 پیم ووت: که له زومره ی خه ده می عاشقی پروتم
 بو میهری پوخت، مایل و موحتاجی هه تاوم
 موحتاجی دهرم^(۸)، تالبی دینار و درهم نیم
 غمه مبار و برینداری دلی تازه براوم
 (ناری) له دهری حه زره تی مه حموده ته مه نهای
 دهرمانی عیلاجی دلکه کی تازه دزاوم^(۹)

-
- (۱) روود: چه م و پوبار - رود.
 (۲) دوورووه: دئی به که له مهربان - روستایی از توابع مریوان.
 (۳) چهشمه: کانی و سه رچاوه - چشمه. (۴) تورکان: نازداران - عزتمندان.
 (۵) پهزاو: ناوچهی هورامانی ئیران - سرزمین اورامانات ایران.
 (۶) گریشمه: نازو عیشوه - عشوه گری. (۷) خیره: ژیری و جوان مردی - عقل.
 (۸) دهرم: بهره رگام - دروازه ام.
 (۹) دزاوم: کورت کراوهی - دزراوم - ه - دزدیده شدم.

- ۳۳ -

چه حوسنی ههس، ئەمن خزمەت بە سەرکەم
 لە ماچی دەس، ئەبی سەرفی نەزەرکەم
 وەها چاکە لە میعراجی وەفادا
 لە پروتانا بە لەب شەققولقەمەرکەم
 ئەسەف ئەمڕۆ کە میری پڕ مەلالم
 لە دنیا دا بە تەنیا بی حەلالم

هەردو غەزەلی تاهیر و عیززەت کە لە بەرکەم
 شایستە یە گەر ئەفسەری عوسمانی لە سەرکەم
 گەر شەهدی خەیاڵاتی دەمی بێتە نەزارەت
 لایق ئەوێ، تەرکی مە ی و شیر و شە کەرکەم
 گەرچی لە وولاتی عەجەما ساکینم ئەمما
 بڕوا مە کە من قەت بە (عەلی) سەببی عومەرکەم^(۱)
 شەرمەندە و پرو زەرد و سەر ئەفگەندیی دەرگام
 مەنعم مە کە لە و قیبلە، ئەگەر سەرفی نەزەرکەم
 بی گەردوش و ئاشووبی زەمانە بە حەقیقەت
 مومکین نەبوو، تەرکی ئەدەب و نەقسی هونەرکەم

(۱) قەت بە عەلی: مەرج بی سۆیند بە عەلی ئەخۆم کە قەت جنیو بە عمر نادەم.

ئەمما که پەقیبم بە ھەموو لەحزە فەلەک بێ
 مەعلوومە دەبێ دڵ لە غەما سەرفی زەرەرکەم
 تەخسیری من و لەشکری بەخشایشی تەبەت
 شەپیانە وەلێ مەسلەحەتم وایە حەزەرکەم
 غوفرانسی وەکوو بایە، وەکوو گیایە گوناھم
 چۆن نوختە موقابیل بە ئەصەد گورگی لەجەرکەم
 بێ عەقڵی یە بۆ من لە نەزەر عەسکەری پووتا
 باسی غەلەبە و کەشمەکەشی فەوجی قەجەرکەم
 بەھبەھ چە نەویدیکە ئەگەر بێت و بلی من
 ئیحسانە لە تەخسیری، بە دڵ سەرفی نەزەرکەم
 (ناری) کە دلی تاهیرە وەک جامی سکەندەر
 حوسنی نیە دڵ ھەمدەمی ئەنواعی خەتەرکەم

- ۳۵ -

لە فیتنە نازی غەمزە ی چاوی فەتتانی خوا چی بکەم
 لە نیشی عەقرەبی زولفی پەڕیشانی خوا چی بکەم^(۱)
 لە سەفحە ی پروومەتم یە ک جێ نەما بێ زەخمی پەیکانی^(۲) و^(۳)
 لە حەملە ی فەوجی رووسی تیری موژگانی خوا چی بکەم

(۱) عەقرەب: دوو پشک - عقرب.

(۲) زەخم: برین - زخم.

(۳) پەیکان: تیر - ئێک یا سەر تیر.

به زولفی، سوبحی پرووی پووشی که قبیله‌ی نه‌هلی ئیمانه
 له جه‌معی سوبح و شام و کوفر و ئیمانی خوا چی‌بکه‌م^(۱)
 وه‌کوو بارامی گۆره، تورکی چاوی بۆ نیشانه‌ی دَل
 له خووش لَیدان و پرپی‌کانی په‌یکانی خوا چی‌بکه‌م
 له‌شه‌ودا ماهی پرووی ده‌رکه‌وت و زوو هه‌له‌ات و نه‌مزانی
 له بی میهری روخی وه‌ک ماهی تابانی خوا چی‌بکه‌م
 نه‌گه‌رچی شیوه‌یی شیرینی جه‌زبی دَل ده‌کا هه‌رده‌م
 له‌هه‌رفی تالی لیوی شه‌ککه‌ر نه‌فشانی خوا چی‌بکه‌م
 هه‌تا‌کوو هه‌ل نه‌کا بۆ په‌فعی زولمه‌ت شه‌و چرای کولمی
 له‌په‌مزی خالی شین و له‌علی خه‌ندانی خوا چی‌بکه‌م
 له‌سه‌ر سینه‌ی به‌تاهی من شکا چینی سه‌ری زولفی
 له‌په‌رژینی شکاوی باغی سیوانی خوا چی‌بکه‌م
 له‌دوکانی خه‌یالم‌دا نه‌ما جنسی غه‌زهل نه‌م‌پرو
 له‌بۆ فه‌رشی سه‌ریری ته‌ختی نه‌یوانی خوا چی‌بکه‌م
 نه‌خۆشم بی نه‌باتی لیوی، من موشکیل نه‌جاتم بی
 له‌بۆ ماچی وه‌کوو ده‌رمانی لوقمانی خوا چی‌بکه‌م
 له‌شو‌پرش دایه‌ مورغی دَل، به‌ئوممیدی نه‌سیم‌ی گول
 له‌بۆ عه‌تری غوباری چاکی دامانی خوا چی‌بکه‌م

(۱) سوبح و شام: به‌یانی و ئیواره - صبح و غروب.

دهمئی بۆ من نه بۆ سه یری که ناری گولشه نی وه سلئی
 له بی پره حمی پره قیب و جه وری دهر بانی خوا چی بکه م
 ویسائی بۆ پره قیب و دهر دی هیجرانی به (ناری) دا
 له ره سمی بی وه فایی و عه هد و په یمانی خوا چی بکه م

- ۳۶ -

له دار و لحوزنی دووری، ئیختیاری غه م نه که م چی بکه م؟
 به بی مه عشووقی شادی، ده س له مل ماته م نه که م چی بکه م
 ره ئیسی تا قمی به دبه ختی سه ختی کیشی ئه یمام،
 وه کوو وه حشی له زومره ی ئه هلی عوشه رت ره م نه که م چی بکه م
 که ئاهی سینه وه ک جو شی سه ماوهر بی له جونبوش دا
 له جیگه ی چا له دل ما خوینی جه رگم ده م نه که م چی بکه م
 نه بوو بۆ من دهمی غونچه ی سرووری گولشه نی وه سلئت
 له خارستانی هیجرت خاری میحنه ت، جه م نه که م چی بکه م^(۱)
 بیابانی فیراقت وادی یه کی گهرم و بی ئاوه
 قه ناعه ت گهر به ئه شکی ئاته شی گریه م نه که م چی بکه م^(۲)
 موشه ووه ش بوو به مه سرووته ی ئه له م ئه وقاتی ئیرانم
 به سالاری خه یالت فیکری ده فعی غه م نه که م چی بکه م

(۱) خارستان: درکستان. شوپنی که درکی زور لی یه - خارستان.

(۲) ئه شکی ئاته شی: فرمیسکی ئاگرین - آشک آتشین.

له شوعله ی ئافتابی ته لعتت یه ک مانگه مه حروم
 له ژیر باری غه ما پشتم هیلالی ی خه م نه که م چی بکه م^(۱)
 دلم وه ک ئاش و دهر دم ئاشه وانه بو مزه ی میحنه ت^(۲)
 سروشکی^(۳) دهم ده می چاوم، به سه یلی^(۴) چه م نه که م چی بکه م
 له بو میعراجی وه سلّت بی بوراقی پرته وی لوتفت
 له کولبه ی میحنه تی عه زمی حزورت که م نه که م چی بکه م
 عرووسی فیکری (ناری) زیوه ری ته حسینی مه حموده
 به بی زیوه ده سا بووکی ته بیعت زه م نه که م چی بکه م

- ۳۷ -

ده باره ی به ریز شیخ مه حمودی حه فیده
 من به نه مری تو، له بو ته حقیقی فه رمانی قه دیم
 دامه بهر میزانی عه قل و عاقیبت وا تی گه یم
 مه تله بی دایر بوه ئیسمن، وه لی ره سمهن نیه
 نوکته یه مه خفی له بنیایه وه کوو ئیکسیری سیم^(۵)
 موخته سهر پیرانه سهر به حسم له گه ل هینایه پیش
 نه و به توندی من به نه رمی، نه و به سه ختی من سه لیم

(۱) هیلالی خه م نه که م چی بکه م: خوم نه چه میتمه وه - مانند هلال خم نشوم.

(۲) مزه: به شی ئاشه وان - قسمت آشپز باشی.

(۳) سروشک: فرمیسک - آشک. (۴) سه یل: لافاو - سیل.

(۵) نوکته یه مه خفی له بنیایه: له نوسخه یه ک دا نووسراوه له به بنایه - نکتة پنهانی در میان است.

من و وتم پیرانه جیگه و ته کیه گاهی ئه ولیا
 حه یفه بو تۆبئی به جیگه ی عوشره ت و عه یشی عه زیم
 ئیسته واهه شهووری ئافاقه ئه لّین شه یدا بووه
 شین وئی و خئی به، به عه ین و شین و قافی کاف و چیم
 خوّش به قانونی سه داقت هاته مه یدان و ووتی
 له م گوناھ و ئیفته را دوورم به «بالله الکریم»
 بو ئه که ی باوهر به حه رفی پوچ و ناپاکی ره قیب
 تۆ که ئاگاهی له وه زع و حاله تی گهردن که چیم
 قه ت له گوئی مه گرن قسه ی فیتنه و حه سوود و دووزمان
 قه ت قبولی دل نه بئی ته زویر و قه ولی مودده عیم
 من به لّی یه ک شه و به شوخی ئاشنا بووم و ئه ویش
 کچ نه بوو ژن بوو، ئه ویش به خوا له خه ودا بوو که دیم
 گهر له گول لاده م ده می، مه علوومه من یارم به خار
 روو ئه گهر لاده م له قیبله، من له جومله ی دۆزه خیم
 عالیمولغه یم خودایه بوگه واهی من که وه ک
 یوسفی سیددیقی میسریم و له توهمه ت بی به ریم
 رازیقم یه ک، ره به رم یه ک، مه زه به م یه ک قیبله یه ک
 یه ک به یه ک عالم بده ن شایه د له سه ر یه ک حاله تیم
 جه نه تم یه ک، که و سه رم یه ک، زه مزه مم یه ک که عبه یه ک
 ئیعتیقادم تا وه ها بی، تالیبی بو تخانه نیم

ماوه تو نه مجاره نه و بو من به شیوهی ناشتی
 تا نه جاتی دهن له خوف و غایله و نه ندوهو بیم
 کاری من ته قوا و ته سبیحاته هدر شه و تا سه حهر
 فکری من تا وایه که ی مایل به شه و گهردی و دزیم
 نیسته من زامن که نه و نه یی خه یالات تا نه بهد
 من له مه ولاره که فیلی حه زره تی ئالی عه لیم

* * *

-۳۸-

-ن-

بالی هوما، سیبه ری زولفسی په ری شانی ژن
 نافه یی میشکی خه تا: په رچه می نه فشانی ژن
 که عبه یی نه ربابی دین، قیبله یی خه لوه ت نشین
 شه معی شه ریه ت کوژین، روومه تی ره خشانی ژن
 بایسی توولی حه یات، عیلله تی فهوت و مه مات
 خهنده به رووی نازه وه، روومه تی ره خشانی ژن
 باغی دل و کانی دل: گولشه نی روخساری په
 گهنجی فه روح به خشی دل، له علی به ده خشانی دل
 نایه تی میهر و وه فا، سوره تی سیدق و سه فا
 مهره می دهرد و جه فا، غونچه یی خه ندانی ژن

مهركه زى عهش و نه شات، زه مزه مى عالى سىفات
 چه شمه يى ئاوى حهيات، چاهى زه نه خدانى ژن
 مه ئمه نى ئه من و ئه مان، مه لجه ئى شيرى ژيان
 چه ترى سه رى عارىفان، سپه رى ده ربانى ژن
 ئه م غه زه لى (نارى) يه عيلله تى ناچارى يه
 ترسه له بى نانى يو مه خسه ره پيڊانى ژن

- ۳۹ -

ئه م غه زه له له سالى ۱۹۳۵ و تراوه ده رباره ي كچىكى ئه رمه نى يه
 كه بو كورپك موسلمان بووه
 هه ي زومره ي خاريجه روحم به فيداتان
 بو غيرت و بو هيممه ت و بو عهد و وفاتان
 بى فائيده يه لافى عه جه م بوچى كه ئيوه
 كارى سه رى سه د نيزه ئه كا، زه خمى نيگاتان
 گه ر له شكرى ئينگليزه، وه گه ر فه وجى فه رهنه گه
 ساحيب زه فه رن، سه د قه ل و به ردپكه له لاتان
 ئيمامى عه لى، ياوه رى ئه م فه وجه غه ريه
 سه ره نكه عومه ر، حه زره ته سه رتيپى سوپاتان
 ده ك من به فيداى، ياوه ر و سه ره سه كه رى وابم
 قوربانى سه رو گه ردنى سالارى وفاتان

سستی مه کهن ئه‌ی مه‌جمه‌عی ئه‌سحابی هیدایه‌ت
 یاره‌ب له‌ منی خه‌سته کهوئ تیری قه‌زاتان
 په‌رده‌دپی هه‌ر دوژمنه‌، خو هه‌یه‌تی ئیوه
 تیغی هونه‌ری خه‌نجه‌ری خوین‌پژژی جه‌فاتان
 جه‌للادی سه‌ری ئه‌رمه‌نی ئیوه‌ن به‌ ئیشه‌اره‌ت
 گه‌ردن شکه‌نی (.....) بای چاک‌ی که‌واتان
 چون ئه‌و که‌چه‌ زۆر تالبه‌ بو دینی محهمه‌د
 ده‌س هه‌ل مه‌گرن ئیوه‌ بن و زاتی خواتان
 کاری چی‌یه‌ وای بی هونه‌ری به‌هجه‌ت ئه‌فه‌ندی
 شابه‌نده‌ری کوئه‌ قه‌ره‌چی، تف له‌ حه‌یاتان
 عه‌یی نیه‌ وای ته‌جره‌به‌که‌ن، خیره‌ به‌دینم
 ئه‌وو‌ه‌ل به‌سه‌ر ئاوور دووه‌ شمشیری قه‌زاتان
 مومکین نیه‌ ته‌عریفی وه‌فاتان به‌ حیکایه‌ت
 خاریجه‌ له‌ ته‌حریری قه‌له‌م، وه‌سف و سه‌ناتان^(۱)
 هه‌رچه‌نده‌ به‌ جیسمانی ئه‌من غاییم ئه‌مما
 به‌ خوا دله‌ که‌م سایته‌ هه‌ر له‌حزه‌ له‌ لاتان^(۲)
 خالین له‌ خه‌له‌ل^(۳)، هه‌ر یه‌که‌ مومتاز و ره‌شیدن
 ئه‌هلی عوله‌ما و حاجی‌یو ئه‌سحابی که‌داتان

(۱) سه‌نا: ئه‌نا: ستایش و مه‌دح - مدح و ثنا.

(۲) له‌حزه: سات - یکه‌ لحظه‌ اما در اینجا مقصود ساعت است.

(۳) خه‌له‌ل: ناته‌واوی و ناباری - نقص و کمبود.

شیرِ زه‌فهری^(۱) ده‌وله‌تی ئه‌ربابی نه‌جاتن
دانه‌ی گوه‌هری رۆمن و ئیرانه به‌هاتان

* * *

- ۴۰ -

ئه‌وکه‌وا تاقه به شیوه‌ی پیکه‌نین
وه‌ر ده‌گیرِ پیری سه‌د ساله له دین
تازه سه‌یاده له چین و هاتووه
عیدی قوربان، به قوربانی ده‌بین
ناهویه کی وه‌حشه دَل وه‌حشی ده‌کا
ئه‌ی دَل ئاگابه، به وه‌حشی ده‌رنه‌چین
حه‌سره‌تی زه‌ردی شه‌مامه‌ی باخه‌لی
عه‌یشی سوورم پێ ده‌کا هه‌رده‌م به‌شین
(ناری) ئه‌مپۆ عاجز و ئاشوفته‌یه
جه‌رگی سووتاوه به هه‌جری نازه‌نین

* * *

- ۴۱ -

ئه‌م غه‌زه‌له‌ وایاوه «ناری و تایه‌ر به‌گ» پیکه‌وه دایان‌ناوه^(۲)

(۱) زه‌فه‌ر: سه‌رکه‌وتن و به‌سه‌را زāl بوون - پیروزی و فایز شدن در آمری.
(۲) (ناری) وتووێه‌تی به‌ ناحق ئه‌م غه‌زه‌له‌یان کردووه به‌ دانانی من و تایه‌ر به‌گ،

به غمزهی چاوی مه خمووری سیاهی مهستی مهی کردین
 به ماچی لیوی موسته غنی له ئهنووعی مهزه‌ی کردین
 ترازه بهندی سوخمه‌ی ئالی گولناری به ئاهی من
 که چی دهستی له سهر دانا، له سهیری باغی بهی کردین
 به هه‌وری په‌رچه‌م و ئه‌برۆ، روخ و زلفی که داپۆشی
 له شه‌وقی روئیه‌تی به‌دری هیلالی یه‌ک شه‌وه‌ی کردین
 ئه‌گه‌رچی کوشتنی خو قایبض الارواح موژگانی
 به قانونی مه‌سیحایی له خهنده‌ی لیوی هه‌ی کردین
 عیلاجی ده‌ردی دل (ناری) له تاهیر به‌گ ته‌مه‌نناکه
 بلی: ئه‌م‌پرو گوله‌ندامی به تیری جه‌رگی په‌ی کردین

-۴۲-

-و-

به شیرینی جوابت ده‌فعی روتالی له سه‌رمابوو
 له وه‌عه‌دی سهریا، گه‌رمی جوابی کاغه‌زم چا بوو
 نه‌ما یه‌ک‌سه‌ر نه‌خۆشیم و به سه‌رچوو می‌خنه‌ت و شینم
 رموزی سرکه ئامیژت، ته‌بیبی ده‌فعی خه‌ضرابوو

راستی یه‌که‌ی ئه‌وه‌یه هه‌مووی هی خۆمه... به‌لی هه‌ر وایشه چونکه دارشته‌که‌ی له‌هی
 یه‌ک شاعیر نه‌چی. ئه‌م راستی یه‌له حاجی مه‌لا ئه‌حه‌دی قازی بیستراوه - ناری اظهار
 داشته‌که این غزل به‌وسیله‌ من سروده شده است و تاهیر به‌گ آن را نسوده و شاهد این
 مدعا ملا احمد قاضی می‌باشد.

موبه ددهل بوو به گول رهنگی جوانی، سووره تی پیری
 نه سیمی خه تی مشکینت، مه گهر نه فسی مه سیحا بوو
 نه یازم گهر له دل ده رکهی، مه گهر نه فسانه رازم من
 شکوھی شاهی غه زنهینه، به حیکمهت جیلوه ئارا بوو
 له بو ئه ربابی شه وکعت لازمه زیبی ههوا خواهی
 ره و اجی حوسنی یوسف، شوړشی عه شقی زوله یخا بوو
 موجه پرده حوسنی شیرین، جه زبی مولک و دین و دل بوو خو
 زه هیری میهری خوسرهو، زه مزه مهی سازی نه کیسا بوو
 چه به حسی وه سفی ته ییاره و تفهنگ و توپی ئینگلیزه
 به بی مه یلی عه رب، ته سخیری به صره و شاری به غدا بوو
 له ویرانی قه لا مه پروانه، برپوانه زه مانی زوو
 ده می پایته خت عه جهم شاهو، گه هی لوتف عه لی شابوو
 به ته حویلاتی بی قانونی هم گهر دوونه فه رتووته
 زه مانی مه نزلی رومی، ده می جی عی عه یشی ته رسا بوو
 به گوم بوونی نگینی بوو، نه ما حوکمی سوله یمانی
 قه باحت که ی له سر سه خره ی له عینی بی سه روپا بوو
 که لام قه نده چی بکه م (ناریا) بی مشتتری ماوه
 مه گهر بمرم بللی داخی گرانم شاعیری چابوو

- ۴۳ -

کاکه چاکهت بی درۆ، نه مجاره چایی چا نه بوو
 تامی کتری یا نه بوو میزانی ههتا لا نه بوو^(۱)
 ناوی چایی بوو، له تام و عهتر و له ززهت بی بهری
 لایقی دهم کردنی بو شیخ و بو ئاغا نه بوو
 یا نه من زه و قم نه ماوه، یا نه تو عهده و وهفا
 یا مه لا قهدری له لای تاجر، وه کوو کوپخا نه بوو
 موخته سهر خوشه قسه، له حهرفه قهت عاجز مه به
 نه گبهتی بوو که وه مالم، مالی پی ئاوا نه بوو

- ۴۴ -

خه می پشتی بهنی ئادهم، به باری ژن نه بوو چی بوو؟
 نه ساسی غوربهتی ئادهم، به باری ژن نه بوو چی بوو؟
 نه گهر هاروت و مارووتن، له چاهی زیلله تا جووتن
 به فیتنه ی چاوی مهستی پر خوماری ژن نه بوو چی بوو؟
 نه گهر قابیل به قاتل بوو، له حهق بی مهیل و غافل بوو
 سه به ب گولزاری روخساری عوزاری ژن نه بوو چی بوو؟
 له کیوی بیستونی میحنه تا، فهرهادی بی مه ئوا
 په ریشان و په شیو و داغدار ی ژن نه بوو چی بوو؟

(۱) چای کتری و نه بوو میزان: دوو جور چا بوون که له سهر سندوو قه که بان دیاری کرابوو - دو نوع از انواع چای بوده است.

نه مامی که وکه بهی شیرین له وهختی میهری فرزه نندی
 له سهر باغی گولئی بؤس و که ناری ژن نه بوو چی بوو؟
 نه گهر بیژهن موقه یید بوو له چاهی شاهی تورکانا
 به حلقه ی داوی زولفی خار و ماری ژن نه بوو چی بوو؟
 نه گهر مه جنوونه شه یدایه، به شیتی ی ویلی سه حرایه
 به دل ره نجوورو بی سهر و قهراری ژن نه بوو چی بوو؟
 له زیندانی جه فادا، بی سه فا ما، ماهی که نغانی
 به مه کر و داوی ته زویری به کاری ژن نه بوو چی بوو؟
 مه لا وهک تاقمی شیخ و به گی داماوو بی چاره
 سهر نه فگه نده ی چه پوک و دهرده داری ژن نه بوو چی بوو؟

-۴۵-

هه تا سایه ی به هم سایه ی هوما بوو
 هوما وهک سیبهری بی سایه مابوو
 ووتم زه خمی موژه ی دهرمانی مهرگه
 که چی فهرموویه دهردی بی دهوا بوو
 مه گهر عومرم له بؤ وه سلئی به بادهم
 که شانه ی په رچه می بادی سه با بوو
 به گریه م پیکه نی و دل که وته خه نده
 که یه عنی عوقده یی موشکیل گوشا بوو

ترازووی زولفی روژ و حوسنی کیشا
 تهفاوت هەر له ئەرزو تا سهما بوو
 خهتی توپه‌ی شکسته‌ی بویه‌ی حل بوو
 له شه‌ودا کوڵمی بی‌شهم شه‌وچرا بوو
 نه‌ما مه‌یلی به‌ چا ساقی له‌می‌دا
 شه‌که‌ر خه‌نده به‌ ره‌نگی مه‌ی که‌ چا بوو
 ئه‌که‌ر که‌وسه‌ر له‌ عاشق مه‌نعه‌ بوچی؟
 خه‌می زولفی که‌مه‌ندی ئه‌ولیا بووا
 که‌ ته‌وقی غه‌م ئه‌زهل ته‌قسیم کرا دیس
 ئه‌وی ته‌وقی له‌ مل‌دا بوو مه‌لا بووا
 له‌گه‌نج و ده‌ولته‌ی نه‌زم و غه‌زهل‌دا
 وه‌کوو (نالی) غه‌نی (ناری) گه‌دا بوو

- ۴۶ -

ئه‌ی له‌علی له‌بی یار، عه‌قیقی یه‌مه‌نی تو
 یاغونچه‌ی نه‌شگوفته‌ی باغ و چه‌مه‌نی تو
 به‌م ته‌رزه‌ عه‌تر بی‌زی ده‌که‌ی دیاره‌ له‌ دل‌دا
 ئه‌ی خالی سیامیشکی خه‌تاوو خوته‌نی تو
 شیشه‌ی دل‌ه‌کم که‌ن به‌ سه‌ری تیری نیگاهت
 وادیاره‌ به‌ چاوا، بتی په‌یمان شکه‌نی تو

سـبـحـانـك لا حـول و لا قـوّة الاّ
 بـالله چ شـیرین و چ نـازک بـهـدەنی تۆ
 تەئریخی خەیاڵی فەلەكولئەعزەمی وەجەت
 تەسویری گەلێ سەعبە بەبێ گۆی زەقەنی تۆ
 بێ زیارەتی قوببەیی حەجەرولئەسوەدی خالت
 تامی چییە چای زەمزەم و گۆشەیی دەهەنی تۆ
 چین چین لە سەری گەنجی روخت حارسە ئەمڕۆ
 تەرسا بەچەیی زولفی شەکن دەر شەکنی تۆ

- ۴۷ -

کە جێی جلۆی روخی وایە ئیمڕۆ
 سولەیمانی ئەلێن ئاواپە ئیمڕۆ
 حیزاز ئاسا لە سەفحەیی خاکی پۆما
 حەقیقەت شاری بێ ھەمتایە ئیمڕۆ
 لە سایەیی تۆیە وەرەونەق شەکنی
 شەکوھیی بەسەرەو بەغداپە ئیمڕۆ
 لە نیو فەنجانی دڵدا خوینی جەرگم
 وەکوو قاوہی یەمەن ئاساپە ئیمڕۆ
 ئەگەر جۆیایی ئەحوالی عەجەم بێ
 سەرپا شوێش و غەوغایە ئیمڕۆ

له هەر جيڭه مه قام و داستانی
 له تیفی عه کسی ئەحمه دشایه ئیمپرو
 مه شایه خ گهر ره و اجی دا به سالار
 له سه ر شانه هلی دل به رپایه ئیمپرو
 نه فهرمووی بی هونه ر ئاخو به توچی؟
 مه لا بو کۆمه کی ئازایه ئیمپرو
 له دنیا دا هه تا (ناری) بمینی
 به ده ست و دل له لایان شایه ئیمپرو

- ۴۸ -

جه ژنه له هه موولا به یه قین یاری به ئیمپرو
 روژی ته ره ب و عوشره ت و بی داری به ئیمپرو
 جيڭه ی فه ره ح و شادی یو ئازادی به بی شک
 وه عدی که ره م و مه رحه مه تی باری به ئیمپرو
 پابه ندی ئە له م، هه مده می غه م، یاوه ری میحنه ت
 هه مرازی جه فا، دوور له سه فا، (ناری) به ئیمپرو

- ۴۹ -

شه شده ری لی به ستووم وه ک جه رده یی یونان درۆ
 تانه گا ده ستم به رۆمی عه فوی بی پایانی تو

رووسی بی شهرتی که وا گرتوویه مولکی دل نه ما
 بو له بی سالاری ئه فکارم مه جالی گفتوگو
 که ی ده بی عاجز له سه قری خه سه روی ساحیب شکار
 گهر خیلانی روو بدا جاری له بازی ده سته مو
 نیکتیی باریک و مه علومه له بازیگاهی شا
 بایسی ماتی و زه بوونی باز و توغیانی هه لو
 داری بهد عه هدی ده زانم خاری سه ردی بادیه
 بی له بی عوشره له مه ی سۆزش له نه ی دی جو به جو
 بی هجوومی سه یلی عه فوت ده فته ری عه هدی وه فام
 که ی به سه د زولمه ت سیاهی دپته پاکی و شست و شو
 قه ت له گه ل علوی مه قاما، عاجزی تا سه ر نی به
 عاسمان، بارشتی گاهی، ته رزه یه و جاری گه زو
 مه تله بیکی حیکمه ت و بی نوکته یی ساحیب گوناھ
 بیته سه ر بابی شه فاعه ت بی وه سیله، خو به خو
 (ناری) گهر گه ردی غه م ئه مړو له دل تاهیر نه که ی
 وه ک برینی کوئه زامی سه ختی میخنه ت دپته سو

ئهم غه زه له ی بو حاجی مه لا عه زیزی بالیکه ده ری هاوپی ی ناردوو

چاۋہ کم کہی بی زہمانی زو بہ زو
 دابنیشین بی غہمی دل، دو بہ دو
 دہفتہری رازی گلہی روژی فیراق
 بیٹہ مہیدانی بہ یانو، مو بہ مو
 چہندہ خوۛشہ بو من و تو پیکہوہ
 وک گوّل و بولبول، بہ شیوہی رو بہ رو
 وا بہ تو موشتاقہ چاوم، ہر وہ کوو
 گوّل بہ ناو و لیو بہ چایی و کچ بہ شوو
 گہر دہپرسی چوٰنہ نہ حوالم! عہزیز
 دوور لہ تو باوی نہما، وہ زعی بہ روو^(۱)
 مووی سپیم پی خوۛشہ، چونکہ قت نہبوو
 ہمدہمی ساحیب وہفا، غہیری پہموو
 ناکوژیتو ناگری دووری بہ شین
 موشکوٰلہ بکوژیتہوہ، ناو بہ فوو^(۲)
 بو دلی تو، چاوی من، دہرحق بہ من
 بوو بہ ہردی سہخت و بہرداشی کہتوو^(۳)؟
 وا لہبہر قیڑہی قزا کہی بی نہدہب^(۴)
 مہخفیہ نہہلی نہدہب وک کوننہبوو

(۱) بہروو: پتھو - قلی. (۲) ناوور: نار. ناگر - آتش.

(۳) بہرداشی کہتوو: بہرداشی باش - نوعی چوب سخت.

(۴) قزا کہ: قزا کہ - سر و صدا.

غەم لە دڵما بۆ نەمانی زیکری حەق
 بێ زیادەت بوو بە شیخی سەرگەلوو
 بۆ ژنی دنیا کە نیکاحم بپری
 بوو بە شاھید نەگبەت و غەم پێ خەسوو
 وەعزی من بۆ ئەھل و میلەت چاوەکەم
 پووج و بێ تەئسیرە وەک تەلقینی جوو
 وایە قەیدی میحەنەتا ماوم زەلیل
 موددەعی من روو بە روو، سینەیی ھەنوو
 کەعبە کەچ نابێ لە گولزاری سەفا
 گەر کەرەم کەیی تۆ بە (ناری) یەک دەسوو^(۱)

-۵۱-

تاکی بەستەم مایلی! ئەی چەرخی جەفا جو
 تاکی لە غەمت زاری یو فەریاد و خودا رو
 تاکی رەوشی کەچ رەوی یو فیتنە فروشی!
 بۆ نەھبی فەرەح، دەورەوو جەولانی تکا پۆ؟^(۲)
 بۆ نیتە لە گەڵ ئەھلی خیرەد میھر و وەفاتۆ؟
 بۆ ئەھلی شەرەف عاجز و بیزارە لە دەس تۆ؟

(۱) دەسوو: چەپک. دەسک - سیلی. (۲) تکا پۆ: جومب و جۆش - تلاش.

بۆ خەسمی له بۆ ساحیبی عیرفان و سه داقهت؟
 بۆ یاری له گه‌ل تاقمی به دینه‌ت و به دگۆ؟
 بۆ ئالی عه‌لی پاره بووه جهرگی له داخه‌ت؟
 وه‌ک جهرگی عیراقی به ده‌می تیری هۆلاکو
 میهرت که نیه، زه‌حه‌متی بی غایه له سه‌رچی
 لوتفت که نیه، میحنه‌ت و ئازار و ئه‌له‌م بۆ؟
 کۆلاره چه حوسنی هه‌یه مه‌شغووله به سه‌یران
 عه‌نقا چه گوناھی هه‌یه مه‌حبوسه به قافو؟^(۱)
 بۆ زاغی سیه‌هچه‌رده، نه‌زهر بازه له باغا^(۲)
 بۆ بازی سپی ویلی بیابانه به داخو
 نه‌ی خووکه‌چ و که‌چ باز و که‌چ نه‌ندیش و عه‌مه‌ل که‌چ
 دانئ نه‌فه‌سی یه‌ک قه‌ده‌می چاکه به راسو^(۳)
 ده‌ک ته‌خت و ئه‌سه‌ست به ده‌می ژیر و زه‌به‌ر بی
 وه‌ک نیته ده‌می گه‌ردوش و ره‌فتاری له‌سه‌رخو
 (ناری) له فیراقی روخی مه‌نزوری عیراقی
 غه‌رقی عه‌ره‌قی ئاهه به ده‌م میحنه‌ت و شینو

(۱) قافو: مه‌به‌ست قولله‌ی قافه - مقصود قله‌ قاف است.

(۲) زاغی: قه‌له ره‌شکه - زاغ، (از جنس کلاغ).

(۳) راسو: راسته‌وه - به راستی.

- ۵۲ -

له من كانی تەلا^(۱) مەخفی بوو، دیمۆ
 لەمەولا حەیفە دڵ بەستن بە سیمۆ
 وجوودم وەك گۆلی پەژمورده وابوو
 نەسیمی لوتفی تۆ هات و گەشیمۆ^(۲)
 لەبۆ تەشریفی یادی تۆ لە بەینا
 هەچی خاری لە پێدا بوو چنیمۆ^(۳)
 لە «دوو پروو» بۆی شەمیمی کاغەزت هات
 بە تەرزى گۆل، بە دەم بادی نەسیمۆ^(۴)
 بەرەسمی (ئەلف و دال و بێ) وەرم گرت^(۵)
 چەوەرگرتن: بە (میم و ئەلف و چیمۆ)^(۶)
 گـرفتارم حەقیقەت لەم مەقامە
 وەکوو گەوهر بە دەس شەخسى لەئیمۆ
 لەلای (ناری) هەچی خەرمانی غەم بوو
 بە مەجموعی رەقیباندا بەشیمۆ

(۱) تەلا: زێر، ئالتون - طلا.

(۲) گەشیمۆ: گەش بوومەو. گەشامەو. - شاد شدم.

(۳) چنیمۆ: چنیمەو. - چیدمش.

(۴) نەسیم: بای شەمال - باد شمال.

(۵) ئەلف و دال و بێ: ادب - ادب.

(۶) میم و ئەلف و چیم: ماچ - بوسه.

-۵۳-

بۆ شیخ عثمانی سراج الدینی ناردووه بۆ دوورپووه،

وه له سه رپاکه ته که ئهم دێره شیعره ی نووسیوه:

له میوه ی ووشکی پایز شاهه کهم هۆشت به پیروزی

ئه بێ به شمان بنیری با به سه رشانی به شیرۆبی

وه ئه مهش هه لبه سته که یه:

شتیکی نه فسی خوتم بۆ بنیره

هه تا بیکه م به سورمه ی دیده لیڤه

وه له و ده سمالی په نجه ی پاکی توپی

وه یا په لکی له چاکی چاکی توپی

وه یا گه ردی له سورمه ی خاسی چاوت

وه یا عه کسی حیکایه ت کا له ناوت

وه یا نوقلی له نه قلی لیوی تۆکا

به یاناتی له میوه ی لیوی تۆکا

وه یا یه ک دانه قاوه ی پر مه زه و تال

وه یا یه ک دانه سیوی ناسک و ئال

وه یا یه ک دانه قه زوانی به شینی

موشاییه بی به خالی تورکی چینی

وه یا یه ک دانه که شکی چاکی کوردی

به له ززه ت نادر و مایل به زه ردی

وه یا مسقاله میسکیکی خه تابئ
 وه یا یه ک قه تره عه تریکی ده وایی
 نه گهر مومکین نه بوو ده نکئی له مانه
 نه من رازیم به توژی رازیانه
 که دل پر ئیش و نوئی دهردی دووریم
 په ریشانی فیراق و بی سه بووریم
 هه تاکه ی (ناریا) شوخی به پیری
 له بهرچی چوو له دهس، قانونی ژیری

* * *

-۵۴-

دلم ههر وه ک سه ماوهر پر له جو شه
 خه ریکی سۆز و گریان و خرۆشه
 به دایم چاوه ریگه و ئینتیزاری
 نه سیمی چاوی چاکه ی چا فرو شه
 وه کوو تیفلئ برابیتۆ له دایک
 هه میسه توند و ئالۆز و نه خو شه
 به کوردی عیشقی نه و دایم له گه ل چا
 وه کوو نه ولاده کانی کو نه پۆشه

* * *

- ۵۵ -

چاوه کهم دیسان نیشانه‌ی تیری موژگانم مه که
 حه یفه بی سووچ و قه باحت، تیره بارانم مه که
 مه ره می دهردی گیرانم وا له شیشه‌ی رووت دا
 روو له من که، ره همنوونی مالی لوقمانم مه که
 دهردی من دهردی گرانه، نه‌ی ته بی میهره بان
 زه حمه تی ناحق مه کیشه، تازه دهرمانم مه که
 ره هزهنی زولفت بفرموو لیم گهری بیم و برۆم
 بی نه وام و ئاره زووی ئازار و لیدانم مه که
 تاقه تی باری پهریشانی فیراقت موشکیله
 دوور له رووی تو هه ره کوو زولفت پهریشانم مه که
 بو ده که‌ی مه نعم له باغی وه سلی خوٚت تو بیو خودا
 شیت و سه رگه ردان و ویلی دهشت و مه یدانم مه که
 دامه خه دوگمه‌ی یه خه‌ی سینهت به سه ره په نجه‌ی حه‌یا
 بی وه فا! مه حروومی سه یری باغی سیوانم مه که
 خالی شینت دهرخه، تا بازارپی شینم بیته وه
 بو ره واجی حوسنی خوٚت بی شین و گریانم مه که
 زولمه تی زولفت ده سالاده له سه رکولمت ده می
 بی نه سبی شهوق و شوعله‌ی ماهی تابانم مه که
 من به شه‌رعن موسته حقم بو زه کاتی حوسنی تو
 تو که ساحیب ده وله تی، بی بهش له ئیحسانم مه که

بئی ووتم: (ناری) چه به حسی شهرع و پراوو و پړوی به
 گهر به حاتم بم وراوهی نیعمت و نانم مه که

- ۵۶ -

له بهر تیری موژهی بئی مروه تی نهو شوخه نه خشینه
 له ههرجی دهنگی یا تهلقینه، یا یاسینه، یا شینه
 له داخی خاره ههردهم شیوهنی بولبول به سهر گول دا
 له بهر نهو وهجهیه شینم، که روی موحتاجی تاشینه
 برؤ زاهید که دل نادم به وه عدی پوچ و نهفسانه
 نیشانهی سهفوه تی دل کهی به ریش و خه رقه پوشینه
 له ههر وهختی به مژدهی مهی، خرؤشی برهت و نهی بئی
 به نه مری پیری مهیخانه، زه ماننی باده نوشینه
 نه ههر مل لایقه دهستی به سهر بهستی له گهردن کهی
 نه ههر سهر واجیبی دهستی گول و سهرپوش و پووشینه
 یه کئی واکه سهر بو نهفسه ری شاهانهیی که چ کا
 یه کئی موسته وجیبی بهرگی په لاس و کونه پوشینه
 به شوینی «مه حوی» نه زمم سهراسه ر شینه بو مه رگی
 له نه شعارم ته ماشا کهن، سهر اپا ئاخری شینه
 به روو خوشی که فرموویه ده بئی (ناری) عه یادهت کهم
 نه و مردم له خوشی دا له خوشی نهو نه خوشینه

- ۵۷ -

ئەى تازە جوان پىرىبى، ئەو شىۋە مەشىۋىنە
 بنىادى ھەموو دىنى، يەك دەفعە لە بن بىنە
 بۆ شەمەى روخى خۆتە، تۆ پووشى ھەموو عالەم
 يەك بارە ۋەك ۋە جەرگى پەرۋانە بسوۋىنە
 ۋافاشى بە تەرسايى، مەشھورى بە عىسايى
 ئىعجازى مەسىھايى، خۇرايى مەفەۋىنە
 بازارى خەيالاتى مەن بۆيە ۋە ھاگەر مە
 ئەو يارە كەۋا تاقە، ئەمۋ كە غەزەل سىنە
 سەۋدايى مەھى مىسرە، ئەى نەفسى عەجوزى مەن
 چۈن نەقدى ئەمەل پەشمە، زوۋبىنە، دەزۋوبىنە
 چەن سالا لە نىۋ كىۋى ھىجرانى بەلادا دل
 ۋەك بەرخى بەبى ساحب، بىبى باس ۋ سەروشىنە
 ھىند چەرخى قەزا تىرى ھىجرانى لە (نارى) دا
 بىچارە لە سەر تاپى، لىباسى ھەموو خوينە

- ۵۸ -

قەۋمىنە ۋەرن، لازمە ئەۋرۆكە عەيانە
 دىققەت لە ئەساسى ھونەرى ئەھلى زەمانە

هەر نوکته له بۆ ئیوه، کهوا بیته به یانو
 شهرحیکی له تیفه، به پڕ و پووچی مهزانه
 ئه سنافی به نی نهوعی به شه ر سهیری له هه رلا
 ئاساری زه کاوو عه مه ل و عیلمی به یانه
 سینفیکی به ته یاره وه مه پووته خه یالی
 دایم له هه وار و له فه له ک که سبی گه پانه!
 سینفیکی به ته ل مایله، سینفی به مه عادی
 سینفیکی له بۆ توپ و تفهنگ فیکری په وانه
 ئه م نوکته یه سه ر به سته نه بی چاکه به کوردی
 هه ر کورده کهوا غافل و بی..... نهزانه
 هه ر کورده له هه ر ده ولت و هه ر به گلگ و هه رجی
 په یوه سته به بی..... ویردی زه مانه
 هه ریه ک به سه ر و سوورته و هه یته و هه کوو شیر
 ئه م ما له هونه ر خالی یو لایه ق به نه مانه!
 یا مه دحو سه نای پینه چی یو دو م و خه پاته!
 یا باسی گه زو شایه ن و ته عریفی قه پانه
 یا سرت له سمت و که فه لی لووسی هه تیوه!
 یا به حسی خه ت و خال و سه ر و زلفی ژنانه!
 ئیسمی که نه بی جیسمی به زه رفی دور و دانه!
 وه ک سوالت و وه ک کاشی یه کو نی هه مه دانه

قهومینه به سه غه فلهت و به دبه ختی هه تاکه ی؟
 زۆر حه یفه له گه ل قه سری ئیره م به حسی کولانه
 بیدار و ته له ب کاری جیهان پاک ی ئه زانی
 سو عبهت نی یه دلسۆزی یه ئه م مه وعیزه مانه

- ۵۹ -

روشته یی لو ئلوه له دانه ی ئه شکی من ده گرینه وه
 بۆیه هه رده م ئاشنا بو حالی من ده گرینه وه
 که ی ده بی وه ک بولبول و گول دابنیشین پیکه وه
 ئه و به خنده ی لیوی ئال و من به گریه و شینه وه
 باغی روخساری له من پۆشی به سه رپۆشی نیقاب
 یانی لاچۆ عاجزم ئیمرو به ده س گولچینه وه
 تا قیامت سه ر له سوژده ی شوکرده هه ل نابرم
 گه ر بلئ: لاچۆ له بهر چاوم، به خه شمو قینه وه
 تورکی چاوی گه ر ببینئ عابیدی خه لوه ت نشین
 دیته جونبوش ئه و به جوبیه و خه رقه یی په شمینه وه
 با نه کا عاشق گله ی ناحق له به دبه ختی ره قیب
 خوینی فه رهاده و گوناھی وابه سه ر شیرینه وه
 سیحری غه مزه ی وهرده گیرئ زاهید و عالم له ری
 ئه م به کو ئئ عیلمه وه زاهید به باری دینه وه

گهر بلیم قوربانى تۆبم روو له من كه له حزه به
 وهرده گپړئ شه معى روخسارى به دهم ئامینه وه
 ریشه یی جهرگی له بن هینام به قوللابی موژه ی
 بو ده كا حاشا به په نجه ی قرمز و خویینه وه (۱)
 چى ده كا ئینگیزی هیجرت عه سكه ری لوتفت كه هات
 زوو به زوو به سپره ی ویسالت بی سدا ده گرینه وه
 من كه وامات و پیاده م گهر روخی شا ریگه دا
 ته ی ده كه م عهرسه ی كومه یتى ئه و به سدا فهرزینه وه (۲)
 (ناریا) بی ژهن سیفەت تاكه ی له بو توركى جیهان
 قهیدی زیندانی به دهستی نه فسی وه ك گورگینه وه (۳)

- ۶۰ -

به جیلوهی عه كسى تویه دل كه وا سه رمه ست و خه ندانه
 به یادی تو وه كوو تووتی، زوبانم شه ككه ر ئه فشانه
 به شه وقی تویه مه سرووری، له دووری تویه رهنجووری
 گه هئى گهر خه نده پر لیوه، ده مئى گهر دیده گریانه
 رژا سدا دانه ئه شكی ئالى چاوی من به سه ر عه كسا
 كه شایسته ی نیشاری سوره تی تو له عل و مه رجانە

(۱) قرمز: سوور - سرخ.

(۲) عهرسه ی كومه یتى: زاراوه ی شه تره نجن - از فنون شطرنج.

(۳) گورگین: پالەوانى شانامه یه - از پهلوانانی كه در شاهنامه مذکور است.

به ئیستقبالی تیمسالت حه یاتم سه ر لیوم
 که ئیستقبالی قیبله ی من نیشانه ی نه هلی ئیمان
 به ماچی حه رفی زه رفت سه رفی ده رد و وه زعی پیری بوو
 مه گهر سه رچه شمه یی خامه تا نمونده ی ئاوی حه یوانه
 حه سه د نه نگیزی جه معی نه هلی میسر و شاری به غدایه
 که بئ روویی زوله یخا بوو، مه قامی ماهی که نعان
 عه زیزی بئ نه ساسی ره نجی غوربه ت شاهی من نابئ
 له یوسف تو ته ماشا که چه به حسی حه پس و زیندانه
 نه گهر گاهی به یادم که ی گه لی موشکول نیه چاوم
 نه وازش عاده ت و شیوه ی نه تیجه ی شاهی مه ردانه
 فهره ح هات و نه له م ده رچوو، جه فا روویی نه ما ماته م
 به لی راکردنی ریوی له شییری شه رزه ئاسانه
 ته شه ککور لازمه نه وړو، له سه ر (ناری) له بو باری
 که ته ختی دل ئیقامه تگاهی جیلوه ی جانی جانانه

- ۶۱ -

ئهم قه سیده یه به بۆنه ی گه رانه وه ی به پریز شیخ مه حموودی حه فیده وه
 له ده ست به سه ری هیندوستانه وه وتوو^(۱)

(۱) ئهم قه سیده یه دوورو درێژه به لآم هه ر ئه وه نده یمان ده ست که وت.

مژده ئەی ئەهلی موحەببەت شاھی جانی هاتەو
 حوججەتی مولک و نیشاتی جاویدانی هاتەو
 تانەبی بی ناز و جیلوه خانەدانی ئەحمەدی
 جیلوبەخشی حوسنی باغی دوودەمانی هاتەو
 والە سایە مەرقلەدی قوتبی مەداری شیخەو
 مەرکەزی نوقتە مەداری میهرەبانی هاتەو
 موددەتی خاکی سلیمانی بەغەم و یرانە بوو
 نایتی عەیش و ئەساسی ئاوەدانی هاتەو

- ۶۲ -

بو شیخ ئەحمەدی حەفیدزادە
 ئەی فەلەک سەرگەشتە بی بو گەردوشی هیناتەو
 ئەهلی عیززەت پاکی سەرگەشتەن بە دەس سەوداتەو
 گەردشت: ساقی، قەدەح: دنیا، موسیبت بوو بە چات
 خو له دنیا دا نەبوو له و چاتە کەس نە یخواتەو
 وەزعی تو تەرکی سەفایە، قەلبی تو رەسمی جەفا
 بو ئەکە ی مەیلی وەفا تو بەم دل و حالاتەو
 چینی پێشانیتە خەتی میننەت و زولم و ستم
 نەخشی میحنەت و بە تەختی قاپە ی دەرگاتەو

مهسله حەت چونکو نه بوونی تۆیه، سازاتی خودا
 زوو به زوویی بـتـگـرـیـت و بـتـکـوژـیـو، بـتـبـاـتـهـو
 مهـنـعی کهـس نا کهـم له سهـر رهـفـتـاری بیـمـیزانی تو
 پـیـت بـلـی لاچۆ سهـر و ئەـتـوار و شـکـلـت خـوا تـهـو
 بـۆـچی ئـیـنـسـافـه له لای تو زومـهـری ئـالی عـبا
 قەیدی زیللەت بی به دهستی کافری به د زاتهـو
 پارە بوو سهـد دڵ به نووکی نهـشـتـهـر و خـاری جـهـفا
 داخی زولمت وا به لالهـی روومـهـتی ـ سـاـدـات ـ هـو
 شـیـن و ئـاـهـی کهـر به لاو نهینهـوا هـاتـۆ به نهـو
 نۆبهـتی دـهـرد و غـهـمی ئـالی مـو حـمـمـهـد هـا تـهـو
 بۆ پهـرـیـشان حـالـی یو حـوزـنی پهـشـیـوی نهـو جـی گـوـل
 جـهـمـعی بـوـلـبـول وا له شیوهـنـدا به رووی باغاتـهـو
 چون نهـما شادی له بۆ ئەـو لادی مهـجـووبی خودا
 لازمه بۆ هـهـر کهـسـی بهـیـداغـی غـهـم هـهـل کـا تـهـو

- ۶۳ -

ئەم قەسیدەیش به بۆنهـی گـهـرانهـو هی شـیـخ مهـحـمـوودـی حـهـفـیـدهـو هی
 له هیندستان له دهـس به سهـری
 ئەـی دـلـی شـهـیـدا بهـشـارهـت بی که یارم هـا تـهـو
 یـهـعـنی سهـرمایهـی ژیاـن و ئـیـعـتـبـارم هـا تـهـو!

وه زعی به دحالی بپرسه قوربه سهر غهم چی نه کا
 نه فسه ری ئیقبال و تاجی ئیفتیخارم هاته وه!
 مووده تی دوور بوو له گول، خاکی وه تن بی جیلوه بوو
 جیلوه به خشی گولشه نی باغی دیارم هاته وه!
 بهرقی شادی هات و ماته م رویی و مشکین بوو نه فهس
 ساحیبی شمشیر و خامه ی مشکبارم هاته وه
 سینه وه ک نه ی، دل وه کوو بر بهت، نه فهس وه ک یاسزی
 موتریا فهرمووا په یاپه ی غه مگوسارم هاته وه
 گهرچی من مابووم به روژ و شه و له کونجی ضه یقه تا
 پهر تهوی میهر و مه و له یل و نه هارم هاته وه
 بیته گهردوش ساقیا وه ک مهنزه ره ی من جامی مه ی
 وه ختی ره قس و عوشره ت و نه شته ی خومارم هاته وه
 نه زمی من وه ک قهند و فهرشی سه حنی دیوانم غه زهل
 شاه ی تووتی مه شره بی گو شه ی ته لارم هاته وه
 گولبه نی نازک له گولزارا وه ها پشکووتووه
 بولبولی ئاوازه خوانی لاله زارم هاته وه!
 ناوی بی نه زم و پهریشانی له مولکی دل نه ما
 ره ونه قی گولزار و نه زمی روژگارم هاته وه
 گهردی دامانی به کهس ناگا، نه کا ههر کهس خه یال
 سورمه یی بو ئیشی چاوی نه شکبارم هاته وه

وا له خوښی دا په شوکاوړم که نازانم نه من
 چه زره تی مه حموده، یا مه جووسی پارم هاته وه
 گهر بیرې (ناری) یا غفلت هه تا که ی سه عبه بی
 خانی ساحیب هیمهت و جاړ و ویقارم هاته وه

- ۶۴ -

مودده ټیکه من گرفتارم به دس سه وداته وه
 بووم به داوی چینی زولف و په رچه می تاتاته وه
 مهنی قوللابی موږه ی ناکم له راکیشانی دل
 بوآ نه سیری چاوی مهستی پر خه وی نه ی باته وه
 واسهرم دانا به عه زمی به رده بازی ریگه که ت
 مه ره می دهردی سهری من وا به گهردی پاته وه
 گهر ده پرسی حالی په روانه ی دلّم دور بی له رووت
 وا له سوزش دا له سایه ی شه وچرای گوناته وه
 چاوی خوین خواری به خوینم فیتره، وه ک لیوی به می
 لی ی گهرین نیوه و خودا نهو شوخه با بیخواته وه
 شاهی چاوت مولکی سهر و تاقه تی بردم به زور
 مه سحفه ی رووی تو به گزیاچی نه گهر نه م داته وه
 میښی خالت نافری بهس باوه شینی که به ناز
 چونکه پابه نده به شه هدی روومه تی زیباته وه

شین و واوه یلایه ئاساری قیامت هه‌ل ده‌سی
 گۆل به دهن ئه‌مڕۆ به‌ره‌و مه‌شریق ئه‌گه‌ر لاکاته‌وه
 له‌ب شه‌که‌ر فهرموو به‌ زولفت باوه‌شینی با نه‌کات
 می‌شی رۆحم گه‌ر بنیشیتۆ به‌ قه‌ندی چاته‌وه
 خه‌تی ده‌رسی عیشقی (ناری) وه‌ک رقومی خاله‌که‌ت
 وابه‌ له‌وحی گه‌ردنی بی‌گه‌ردی وه‌ک میناته‌وه
 - ۶۵ -

پرسیاریکی تایه‌ربه‌گ له‌ مه‌لاکا که‌ حه‌مه‌ی بیلوو (ناری)
 خودا عه‌دلی له‌ لای عارف عه‌یانه^(۱)
 به‌ حه‌ق‌قه‌ت ئیمه‌ گه‌للەین، ئه‌و شوانه‌^(۲)
 له‌ به‌رچی وا مه‌ری خۆی مه‌ردی چوپان؟
 به‌ ده‌ستی خۆی ئه‌خاته‌ به‌ر نیشانه
 ئه‌گه‌ر مؤمن به‌ حه‌ق‌قه‌ت دۆستی حه‌ققن؟^(۳)
 چی به‌ حیکمه‌ت ده‌لیلی ڕووسیانه؟
 موقه‌دده‌ر بوو که‌ گه‌ندوم بی‌ به‌ رزقی^(۴)
 له‌ ئاده‌م بۆچ ئیتیر ده‌گری به‌هانه؟

(۱) عارف: زانا و پیاوی خوا - مرد خدا.

(۲) گه‌له: من گه‌ل. ران - ران.

(۳) دۆستی حه‌ق: دۆستی خوا - دوست خدا.

(۴) گه‌ندوم: گه‌نم - گندم.

که تییر نه ندازی چابوک دَلْ بیچکی!
 قهباحهت که ی له سهر حهلقه ی که وانه؟
 که نه و روخساری دَلْ بیئته پیشو^(۱)
 نه سیمی بولبولان داد و فوغانه
 له رۆزی خو ی عه مهل قسمهت کراوه
 له بهر چی تو ده لئی فیعلی خو مانه؟
 که و ابو ئاگری دۆزهخ له بۆمان
 چه لازم دی بکیشی وا زه بانه
 نه گهر خهلقه له بۆمان ئیختیاری
 له بهر چی یه ک بچوک و یه ک که لانه
 یه کی بۆ پاره نانی جان فروشه
 یه کی حه ققی نی یه شاه ی جیهانه
 یه کی سولتانی قه سری زه پ نی گاره
 یه کی بی جیگه وو بی خان و مانه
 یه کی دایم خه ریکی عه یش و نو شه
 یه کی کوژراوی شمشیری ده بانه
 یه کی قاروونی ده ولّهت هم عینانه
 یه کی موحتاجی سککه ی یه ک قرانه

- ۶۶ -

وه لّامی (ناری) بو (تایه ربه گ)
 سوئالت ئه ی سوخن سهنجی زه مانه
 ئه ساسی عیجز و ته شویش و مه لانه
 حه قیقه ت قسمه تی ئه حوالی عالم
 ده لیلی زه بت و ئه حکامی نیهانه
 که سی عارف به حوکمی پادشایه
 که مه حره م بی به رازی خوسره وانه
 وه لی مه جبووره فکرم بو جه وابت
 ئه گهر چی عاجزی ده وری زه مانه
 ته ریقی (لانسلّم) بانه مینی
 نه بیته به حس و گالهی مازووانه
 به لی عه دلی خودا وه ک میهری نه نوهر
 له لای ئه هلی به سیره ت بی گومانه
 وه کو سه مع و به سهر عیلم و حه یاتی
 که لّامی قودره ت و زاتی عه یانه
 له به ینی که سبی عه بد و خهلق و خالیق
 ته فاوت وه ک زه مین تا ئاسمانه
 که که سبی مه سده ر و حوسن و قه باحه ت
 قه باحه ت وه سفی کسبی عاسیانه

خوابی نه قسه وه سفی ذات و خو لقی
 به نه حسن خو لقه مه شهوری جیهانه
 به لی حق راعی به گه لله، خه لایق^(۱)
 عیادهت روڻ و شیر و تووکیانه
 پهزی^(۲) بی فہرغ و پشمه و^(۳) عہ پرہش و^(۴) لہر
 سسزاواری سہ گی یو نانی یانہ
 کسے لادا له جیلوہی حوسنی عیشقی
 نہ کی شقی نی شقی نہ شتر بولبولانہ
 نیہ نہ قس و زہیلی دہستی رووسی
 جہ زای زیللہت کہ قہ سری حوری یانہ
 تہ ماشاکہ له بو تہ علیمی عیرفان
 نہ لاقہی کوپر دہ کهن نہم رو می یانہ
 جہ ہہ نہم با له جو شا بی جہ ہہ نہم
 چہ بیمی بو گرو می موئمینانہ
 بہ موئمین چی سہ قہر، دوزہخ، جہ ہہ نہم
 مہ قامی رووسیان و رووسیانہ

(۱) گہ لله: می گہل - گلہ. (۲) پہز: مہر - گوسفند.

(۳) پشم: خوری - پشم.

(۴) ابرہش: ۱ - ہسپن کہ خالی له رہنگی مخالفی رہنگی خوئی تیابن - اسبی کہ حالتہای متضاد با رنگ اصلیش دارد. ۲ - رہنگی سوور و سپی تیکہل: مہ بہست لهو پہزہ بہ کہ خوری بہ کہی سوور و سپی بہ - منظور گوسفندی کہ رنگ پشمش سرخ و سفید است.

- ۶۷ -

هەر وه کوو تام و مه زه ی چه لّوا له بر ویشا نیه
 زه پر په به بۆنی خوا دۆزی له ده رویشا نیه
 زه لزه له ی تاخر زه مان و ره غبه تی فیسق و فجوور
 بۆیه ته ئیسیری له سۆز و زیکری هووکیشا نیه
 نیر و می یه کسانه ئه مپو لای دلی دیوانه دا
 زه رگی ئه و فره قی له لیدانی په س و پیشانیه
 بی ریا زه ت سه یری گولزار ی ته ریه قه ت مو شکوله
 له زه ته تی شیرین له شانیه شه هدی بی میشانیه
 تا قه تی باری ئه مانه ت شیر ی مه یدانی ئه وی
 چه ملی ئه و باره له قووه ی قاتری ریشانیه
 قه تی ریگه ی مه عریفه ت نه فسی مو تیعی لازمه
 حاله تی نه رمی له که لله ی ئه سپی سه رکیشا نیه
 دانه یی لو ئلوه مه قامی خه زنه یی شاهانه یه
 گه وه هری شاه ی له ره شکه و باری کاکیشا نیه
 ئه سپی نه ژدی لازمه بو قه تی ریگه ی مه عریفه ت
 سیرعه ت و جه ولانی نه ژدی قه ت له گامیشا نیه
 گولشه نی حق بولبولیکی نه غمه خوانی لازمه
 سۆزی ئه و نه غمه له بالی زه رگه ته و میشا نیه
 بی خه وی و خوراکه دا یم کار و پیشه ی تۆبه کار
 خو خه وو تیری له خانه ی خه لوه ت ئه ندیشا نیه

سەفوەتی سۆفی لە شانە و ریشدا دەرناکەوی
 نووری دەرویشی لە پرچ و رەشتی یو کیشا نیە
 پەشمەو و غارە لە بەینی سۆفی یو دەرویش و شیخ
 ئەو کەسە یاری دەوی کیشە ی لە گەل خویشا نیە

- ۶۸ -

گەر خەواریت بێ، مەزە ی حەلوا لە بر ویشا هەیه
 رەونەق و بۆنی خودا دۆزی لە دەرویشا هەیه
 گەر بە سۆزی سەفوەتی دل یادی مەولا بێتە پیش
 بێ شک و شوبهە کە تەئسیری لە هووکیشا هەیه
 فەرقي نیر و می لە لای ئەهلی نەزەر موشکول نیە
 بێ نەزەر جەهلی لە تەشخیزی پەس و پیشا هەیه^(۱)
 واقعیەن رەسمی ریازەت شەرته بوو ئەهلی تەریق
 بۆیە کێ قسمەت لە شانە ی شەهەدی بێ میشا هەیه^(۲)
 گەر نفووسی ئەولیا بێت و مەدەدکاری بکا
 حەملی ئەو بارە لە قووە ی قاتری ریشا هەیه^(۳)
 گەر بە تەعلیل و تەعەللول نەفسی سەرکیش بێ مویع^(۴)
 تەرکی بە دخویی لە کەللە ی ئەسپی سەرکیشا هەیه^(۵)

(۱) پەس: پاش - بعد. (۲) شەهەد: هەنگوین - عەل.

(۳) قاتر: هێستر. تێستر - ئاستر.

(۴) تەعلیل و تەعەللول: لە نوسخە یە کدا تەعلیم و تەعەللوم نووسراوە - عەلت و بەهانه
 آوردن و معطل کردن.

خاکو دوږ په کسانه لای نه ربابی عیشقی مه عریفهت
 گه وهه ری شاهي له ره شکه و باری کاکیشا هه یه
 هیمه تی مه ولا ببی، کیسه ل به ته یاره نه گا
 گهر نه زهر بی سورعه تی نه ژدی له گامیشا هه یه^(۱)
 گهر (فنافی الله) له بو شه خسی له عه شقا دهس بدا
 نه غمهی بولبول له بالی زهر گه ته و میشا هه یه^(۲)
 نیعمه ت و جاهی جه لالی پیری سابق بیته پیش
 سووړه تی تیږی له رووده ی خه لوت نه ندیشا هه یه
 موخته سهر نه سپابی فیسق و نه قسی قانونی سه لاح
 ری له قانونی سه حیج و مه زه ب و کیشا هه یه
 دل که مه شغوولی خودابی نیش و نیشی مه خفی یه
 له و مه قامه حال نه گهر بی، قه لبی بی نیشا هه یه

- ۶۹ -

چاوه کم بو یه به دایم کار و پیشه م زاری یه
 حاکمی چاوت له گه ل من مایلی غه دداری یه
 شوړش و نالینی که س بی وه جه و بی عیله ت نیه
 ناهی من فهریادی بولبول نیشی بی غم خواری یه

(۵) سهرکیش: له نوسخه به کدا: سهرکه ش - سرکش، یاغی.

(۱) نه ژدی: نه جدی - نجدی. (۲) زهر گه ته: زهرده واله - زنبور.

من هەر ئه‌و پوژۆ ده‌سم شوۆری له‌ روۆحی خوۆم که‌ دیم
 حه‌زهره‌تی خوونخواری ئه‌برۆت مه‌شره‌بی خون خواری یه
 گه‌ر ده‌پرسی بوۆچی بێ نه‌شه‌ و مه‌لوول و عاجزی
 روومه‌تی زه‌ردم عه‌زیزم شاهیدی بێ یاری یه
 که‌م به‌ خه‌نده‌ بێ به‌لامۆ، حه‌یفه‌ تانه‌م لی مه‌ده‌ (۱)
 لی‌م گه‌رێ تووبی و خودا، ئه‌مجاره‌ ده‌ردم کاری یه
 دڵ له‌ شامی په‌رچه‌می رووتا به‌ دايم بێ خه‌وه
 چونکه‌ کیشکچی به‌ شه‌ودا عاده‌تی بێ داری یه‌ (۲)
 حیکمه‌تی پر مه‌سه‌له‌ی کوڵمت له‌ بوۆکی حه‌ل ده‌بی
 هه‌ر سه‌حیفه‌ سه‌د ئیشاره‌ و ره‌مزی تیدا جاری یه
 خالی روخسارت هیدایه‌ت به‌خشه‌، شه‌رحی زولفه‌ که‌ت
 قازی ئاسا حاشیه‌ی ئه‌گریجه‌ کانت لاری یه‌ (۳)، (۴)
 رووت وه‌ کوو ئاته‌ش موژه‌ت وه‌ ک شیشه‌ ئه‌برۆت قیمه‌ کیش
 میروه‌ حه‌ت زولف و که‌ بابت جه‌رگی پاره‌ی (ناری) یه‌

(۱) به‌لامۆ: به‌لاما - به‌ نظر من. (۲) کیشکچی: کیشکچی - نگهبان.
 (۳) قازی: لاری: حاشیه‌ی هه‌ به‌ له‌ سه‌ر کتیب. وه‌ عاده‌ ته‌ن له‌ هامشی کتیبدا به‌ که‌چی
 (مائل) ده‌نووسریت لیره‌دا ئیشاره‌ته‌ بوۆ ئه‌و، وه‌ قازی لاری ناوی مصلح الدین لاری یه‌
 خه‌لکی ناوچه‌ی لارستانه‌ وه‌ په‌راوێزی له‌ سه‌ر زۆر کتیبی عیلمی (دینی) هه‌ به‌ - منظور
 شیخ مصلح الدین لاری که‌ از اهالی لارستان است که بر بسیاری از کتابهای دینی، علمی
 حاشیه‌ نوشته‌ است.

-۷۰-

غەمى شىخ و فىراقى تۆكە بارى شانى پىرىمە
 بە ئەمرى حوكمى بەدبەختى وەزىفە و رەسمى پىرىمە
 نەما رەسم و غەزەل ئەمرو لە بازارى خەياللاتا
 ھەناسەى سەخت و سۆزى دۆل.....
 تەمەننا کردنى ئاوى حەياتى وەسللى تۆ بۆ من
 لە خاترمایە نازانم لە شىتى یا لە ژىرى مە؟
 لە وەقتى پىرىا عەكسى جوانى تۆیە ھەم پازم
 عەسا سوورەت لە گەردشدا ئەساسى دەستگىرىمە
 بە رەسمى یا وەرى مومكىن نەبوو سەرفى جوانى كەم
 بە پىرى تازە فكر و غائىلەى روتبەى «موشىر» یمە
 قەزا بۆ دۆل لە بۆ قائم مەقامى وەسللى تۆ ھىجرت
 ووتى دەرچۆ لە فرمانى قەزا نۆبەى مودىرىمە
 بە من چى نىعمەتى دیوانى ئەعیانى سلیمانى
 كە سفرەى ھىجرى تۆ غارەت گەرى تەختى ئەمىرىمە
 لە سەر سفرەى فىراقت مائىلى تىعدادى نىعمەت كەم
 ئەلەم چا، قاوہ مىحنەت، كفتە غەم، ھەم نانى تىرىمە
 مەللى كەم تاقت و بى دوورى یە (نارى) لە سەختى دا
 لە گەل ھىجرانى تۆ، مانم نىشانەى بى ئەزىرىمە

-۷۱-

قەت لە ئادابی دوعا ئەم پیرە تەقسیری نیە
 سالە گەل تەقدیری خوا چی بکەم کە تەئسیری نیە
 ویردی دڵ بئی غایەت و پایانە وەک تەقسیری من
 تائەبەد وەک عەفوی تۆ ئیمکانی تەحریری نیە
 سیدقی مەزمونی کەلام عەینی سووچی سادقە
 ئەو بە تەرزى ئاخىرى شەو کێزب و تەزویری نیە
 حەیفە بۆ ئەربابی دەرکی غەزنەوی گاهى بلىن^(۱)
 جامیعی حیکمەت ئەيازە و حوسنی تەدبیری نیە^(۲)
 عاقل و فەرزانە هەردەم والە قەیدی مېحنەتا
 شیت و بئی پەروا لە دنیا باکی زنجیری نی یە
 گۆل لە گەل خارا رەفیقى بولبولی دڵ بئی نەسیب
 عیللەت و ئیشی خودا ئیشکالە تەفسیری نی یە
 سەیدی وەحشی دەستەمۆ بئی چاکە نە ک سل کا بە هیچ
 بازی تۆ ئیمرو کە چونکە تابى نەخچیری نی یە^(۳)
 گەردشی ئاخىر زەمانە و شوڤشی دەوری قەمەر
 نوور و زولمەت بۆیە لای کەس فەرق و تەوفیری نیە^(۴)

(۱) غەزنەوی: هیمایە بۆ سولتان مەحمودى غەزنەوی - اشاره به سلطان محمود غزنوی است.

(۲) ئەياز: وەزیرە کە یەتی - وزیر سلطان محمود.

(۳) نەخچیر: تێچیر - شکار. (۴) تەوفیر: فەرق. جیاوازی - تفاوت.

نه هلی دانا قهت له (ناری) ناگرئ هه رگیز غه لهت
چونکه نه فسیکی نه دیب و عاقل و ژیری نی یه

* * *

- ۷۲ -

دهس بدا گهر نی رگسی شه هلا برا نه سرین چی یه
ئافتابی خاوه رم بی پرته وی په روین چی یه؟
تا ترنجی غه بغه بی مه عشووقه بی غم ده سکه وی^(۱)
ساشه مامه ی خاوی بل، یا کوو له که ی نه خشین چی یه؟
موعجیزه ی (موسی) که روهی دا سیحر و جادوو چی ده کا
هیممه تی روسته م بی مه کر نه فکه نی گورگین چی یه؟
نه قشی مانی ده رکه وی نه ققاشی چین ریسوا ده بی
حوسنی یوسف جلوه گهر بی زینه تی شیرین چی یه؟
گهر نه سیمی په رچه می له یلا موعه تهر کا ده ماغ
لای دلی مه جنوون نه سیمی نافه یی مشکین چی یه؟
پیرم و ئو فتاده م و بی تاقهت و فیکر و خه یال!
وه رنه ته رتیبی قه سیده ی نازک و ره نگین چی یه؟
(ناریا) بهس لیده لافی دانش و عقل و شعور
لافی پووچی بی مه زه و بی تام و بی ته حسین چی یه؟

(۱) غه بغه ب: گهردن، ژیر چه ناگه - زیر چانه.

- ۷۳ -

- ئ -

ئەم غەزەلەى نارى بۆ بەرپىز شىخ حىسام الدىن وتراوه
 بەمەولا گەر لەمەولا دل بە قوربانىت نەبى نابی
 بە دل گەر دل مویع و بەندە فەرمانت نەبى نابی
 کەسى مەقسوودى کەسى دەولەتى قوربى مەحبەتتەبى^(۱)
 غولامى بۆ غولامانى غولامانت نەبى نابی
 زوهورى نوورى توورى مەعرفەت بۆ چاوى بى نوورم
 لە تۆزى سورمە رەنگى خاکی دامانت نەبى نابی
 فیرارى قەیسەرى زولمەت لە شارى شامى خاتردا
 بە حوکمی بەرقى تیغى شاهی تورکانت نەبى نابی^(۲)
 بەیانى داستانى شیوهنى بولبول لەبەر گولدا
 بە خەندەى لیوى شۆرئەنگیزی خەندانى نەبى نابی
 فەلەک مەشهورە لافى ئیقتدارى رەفعەتە ئەمما
 وجوودى بو سەریری خاکی ئەیوانت نەبى نابی
 سەرم سەمتوورە، سینهى نەى، سوراخى دیدە، ئەشکەمەى
 مەزەى مەى، یا نەوايى نەى، لە دیوانت نەبى نابی

(۱) مەحبەت بى لە نوسخەىەکا حەقیقەت بى نووسراوه - محبت باشد در نسخه دیگر حقیقت باشد قید شده است .

(۲) تورکانت: لە نوسخەىەکدا موژگانى نووسراوه - کلمه ترکانت در نسخه ای دیگر موژگانى نوشته شده است.

له بۆ گۆل شۆری بلبل، شۆرشی تووتی له بۆ شه ککه
 به شهوقی شه هدی لیوی شه ککه ر ئه فشانت نه بی نابئ
 به لاله ی مه عریفه ت ته عمیری قه تعه ی باغه کوونی دل
 هه تا مه عمووری به سستی فه یزی ئی حسانت نه بی نابئ
 له رۆژی که شه که ش دا (ناریا) هه رگیز نه جاتی تۆ
 حیسامه ددین که فیلی باری عوسیانت نه بی نابئ

- ۷۴ -

ئه م غه زه له ی بۆ «مه لا ئه حمه د» ی کوپی نووسیوه که له و کاته دا له لای
 مه لا عه زیزی بالیکه ده ری ئه یخویند له سلیمانی
 تالیب که هه موو وه ختی خریداری غه زه ل بی
 زۆر زه حمه ته مه یلی که له سه ر عیلم و عه مه ل بی
 تالیب ئه وه یه تالیبی دیوانی خودا بی
 عالم ئه وه یه غه رقی خه یالاتی ئه زه ل بی
 فرزه ندی مه لا: پۆله ئه بی سه رفی حه یاتی
 بۆ دیقچه تی به یضاوی و ته فسیری جومه ل بی^(۱)

(۱) به یزاوی: ته فسیری قورئانه، هی قازی ناصرالدین البیضاوییه، ئه وی تر (کتاب
 الجمل) جومه ل. ده رباره ی زانستی عه ره بییه - ته فسیر بیضاوی ته فسیر قرآن است از
 دانشمند مشهور قاضی ناصرالدین بیضاوی، و کتاب دیگر الجمل است که در مورد
 دانش عربی است.

بی جیلویه ته سبیحی که فی جه زبه یی سو فی
 تا فیکری مه ی و دهنگی نه ی و سازی ئه مه ل بی
 گهر شوربی ده و عاقیبه تی نه فعی نه بی هیچ
 لای خه سته وه کوو زه هره ئه گهر عه ینی عه سه ل بی
 ئه فسوسه بی مورغی هوما فه رع ی به قالاو^(۱)
 زور موشکوله گهر بازی سپی فه رع ی به قه ل بی
 گهر دوری ئه تو واریسی ئادابی پده ربه^(۲)
 نه زدیکه پده ر یار و هم ئاغووشی ئه جه ل بی^(۳)

-۷۵-

براقه ت نابی ئه م کاره وه هابی
 سه لیه ی شیخ و میر و جوو نه مابی
 به سی که س مامه له ی یه ک پیره گا بی
 ئه ویش کلکی له سی لاهه شکابی
 ئه گهر سه ودای عه سایه فه رموو یا شیخ
 به بیر ی خو ت به چهن چاکه کرابی
 ئه گهر سه ودای کل و کلتور و جامه
 بلیم من مامه له ی بی «نووته»^(۴) با بی

(۱) قالاو: قه له باچکه - کلاغ.

(۲) پده ر: باوک - پدر.

(۳) ئاغووش: باوه ش - آغوش، بغل.

(۴) نووته: ناوی جووله که یه ک بوو - اسم فردی یهودی.

به قه ولی ناقلی ئەم گەفت و گوێه
 وه ها دیاره که ئاغا تیا شکابی
 به گونیا گا دەناسی جووله که ی سه گ
 درۆ ناکا ئەگەر مالوومی گابی

- ۷۶ -

هەر بلوکیکی عه جه م، حاکمی مەم ژاکنه بی^(۱)
 موخته سەر پەرورشی رۆحی به ئاوی سنه بی
 نایی: باوه بلانی مه که من خۆم نه که فم
 مونشی باشی: شه که تم، نازری: مەم تۆقنه بی
 جهمعی سه رکاری تهنه گ داری له بۆ رۆژی مه ساف
 تیرو قه لغانی هه موو سمت و سه ری هۆجه نه بی
 سه فی پیش خزمه تی ئەبرۆ به خه نه و وسه کشاو
 ده ست و پی ی مه ن ته به ع و نو که ری غه رقی خه نه بی
 نامه وی له ززه تی ئەو خاکه جه هه ننم له سه فای
 ده ی دوو سه د مه رته به، گوی مام خله له و مه سکه نه بی

(۱) واهه شهووره ئەم پارچه یه هی شیخ ره زایی به لام ئەلین که هه لبه ستی ناری یه و له تر سا به ناوی شیخ ره زاوه بلاو کراوه ته وه.

- ۷۷ -

نه گهر بڼې خهرمه ننی حوسنی به سهر بڼې
 ده بڼې دل بڼو زه کاتي نهو به سهر بڼې
 ده گا ده ستم به ميعراجی ويسالی
 له روويا گهر به له ب شه ققول قه مهر بڼې
 شه کهر وهختي که لافى ليوى لي دا
 چهنه ی شه ککهر شکا تا نه ی شه کهر بڼې^(۱)
 ده کا تهرکي خه يالى خالى له يلا
 نه گهر مه جنون له حوسنی باخه بهر بڼې
 موته ووهل بوو سهری زولفی له روويا^(۲)
 بری، تا موخته سهر ريگه ی نه زهر بڼې^(۳)
 وه کوو به هرامه تيری چاوی مهستی
 که واهمه دی له دل جارې خه تهر بڼې
 له گهنجی خوسره وی جهم بڼې نیازم
 نه گهر ده ستم که مهر به ندی که مهر بڼې
 وه کوو من تو به نه شکيني به ليوى
 خسوسه ن گهر مزه ی ماچی له سهر بڼې

(۱) نه ی: قاميش - نى.

(۲) مطول: کتیبې به یان و مهعانی و به ديعه هی زانای به ناوبانگ خوالی خوشبوو (سه عدی ته فتازانی) به - کتاب بیان و معانی و بدیع از شیخ سعد تفتازانی.

(۳) موخته سهر: عهینی عیلن به کورت کراوه یی - همان علم است به اختصار.

که م و کورتی به عاده ت چاکه نه مړو
 غه زهل حوسنی له وایه موخته سهر بی
 هونه ر نامیزه (ناری) شیعره کانت
 مه گهر لای بی هونه ر بی موخته بهر بی

-۷۸-

حوججه تی مولکی له تیفی خه ت و خالی روویه تی
 نووری نیساتی له تافته نه قشی حه لقه ی موویه تی
 روومه ته یا چینیه، یا له وحی مینا، یا سه ده ف
 یا به ناهی سهردی عاشق ثاوه خو، به ستوویه تی
 په رچه می جه زبه ی دلی کردم له بو شوعله ی روخی
 ره به ری ثاتش په رهستی، تورره یی جادوویه تی
 سه یری خهنده ی لیوه که ی بو دل نه وازی چی ده کا
 شه پرفروشی گهرچی ره سمی نی رگسی به دخوویه تی
 چاوی مهستی قایزولته رواحه لیوی وه ک مه سیح
 کوشتن و یحیا به چاوو لیوی هر نهو، بوویه تی
 مه نعی قه د ناکه م له خوین خوړی که شیوه ی چاوی به
 کوشتن و قه تلای به ناحق کار و پیشه ی زوویه تی
 نه شته ری غه مزه ی له جهرگم دا و به گریه م پی که نی
 غونچه پشکووتن به شه ونم، عاده تی پیشوویه تی

دیجله‌یی سه‌یلی سروشکم هه‌دد و پایانی نه‌ما
 شاهیدی بی‌غایه‌تی لیته و قوپی پیلوویه‌تی
 قامه‌تی (ناری) به‌کوئی می‌خنه‌تۆ وا خه‌م بووه
 ته‌ختی پیشانی هه‌میشه هه‌مده‌می زانوویه‌تی

-۷۹-

ئه‌م غه‌زه‌له‌ی بۆ به‌پرز شیخ مه‌حمودی حه‌فیدزاده ناردووه
 له ۹۳۱ تا ۹۳۳ له ناصریه ده‌ست به‌سه‌ربووه
 به‌ئاه و ناله مه‌شغوولم له نه‌غمه‌ی ساز و تارم چی
 نه‌سیری می‌خنه‌ت و ده‌ردم له سه‌یری نه‌وبه‌ه‌ارم چی
 له‌گه‌ل خاری غه‌ما جووتم، له عه‌یشی گولشه‌ن ئازادم
 نه‌خو‌شی ده‌ردی هیجرانم، له خو‌شی لاله‌زارم چی
 له پایه‌ی گردی سه‌یوانی فیراقت بی‌نه‌وا ماوم
 له ناز و نیعمه‌ت و گه‌نج و مه‌تاعی ئه‌هلی شارم چی
 مه‌حه‌للە‌ی گۆیژه‌ی شه‌وقم سه‌راسه‌ر پاکی وێرانه
 له که‌یف و سوچه‌ت و سه‌یران و چه‌شمه‌ی سه‌رچنارم چی
 به‌بی‌تۆزی ریکابی تۆ، که‌چه‌تری خوسره‌وی سه‌ربوو^(۱)
 له ته‌ختی مه‌سهنه‌دی داراوو تاجی شه‌ه‌ریارم چی!

(۱) به‌بی‌تۆزی ریکاب: تۆزی ئاوزه‌نگی - گردو غبار رکاب.

به بئی سایه ی وجودی تو، که سهرمایه ی حه یاتم بوو
 له سایه و سیبهری شمشاد و سه روی جو یبارم چی!
 به بئی شه معی جه مالی تو که په روانه ی دلی من بوو
 له شوعله و شه عشه عه ی به نرین و مه ه خورشید و نارم چی
 هه تا چو لئی بیابانی فیراقت مال و مه ئوامه!
 له سهیری قه سری شیرین و له ئه یوان و ته لارم چی
 مریدی میجنه ت و دهر دم، غه می تو پیر و مه ولامه
 له مرقه ی سو فی یو هاوار و جه زبه ی توبه کارم چی!
 له له وحی سینما، تا قامه تی ئه لفت خه یالْم بئی
 له (فی وو ری وو شین) ی مه نزلئی بئی یارو تارم چی^(۱)
 ته بییم غم، جه فا هه مده م، ئه له م هه م قووته هه م مه ره م
 خه ریکی شیوه نم دم دم له رهنج و غم گوسارم چی
 که بو من دهر دی دووری ئافه تی رُوح و سه ر و ماله
 له شو ر و لو مه و فیتنه ی زه مانه و روژگارم چی!
 به پیری دل شکستی ته کیه گاهی چو لئی (پیران) م^(۲)
 له زیگری پیری هه ورامان و به حسی شالیارم چی!
 که من غه رقی زیرباری غه می تو بم له «بیلوو» دا
 له ناله و شیوه ن و دهر د و غه می ئه غیار و یارم چی!

(۱) فی ری شین: فرش - فرش.

(۲) پیران: دئی به که له مه ریوان - روستایی از توابع مریوان.

مه‌دینه‌ی «ناصریه» ی دل به یادی تو که ناوایه
 له مه‌عموره‌ی عیراق و تورک و چین و قه‌نده‌ه‌ارم چی!
 ووتی نه‌فسم! به خزمه‌ت چی قبولم که، ووتی: هه‌ی ده‌ی
 له خزمه‌تچی سه‌گ و مه‌لعوون و پیس و ناب‌ه‌کارم چی!
 له‌گه‌ل به‌د ته‌سل دا وه‌ک شه، نه‌تیجه‌ی ئولفت و مه‌یله
 که‌وابی من له مائیل بوونی مار و گورگه‌ه‌ارم چی!
 بلئی (ناری) له کونجی میحنه‌ت و غه‌م دا هه‌تا ماوی
 به‌بی «بازی ف‌ه‌رح» ئاخ‌ر له سه‌یران و شکارم چی^(۱)

- ۸۰ -

هه‌تا غونچه‌ی گولی دل بی له لاله‌ی نه‌وبه‌ه‌ارم چی
 له‌گه‌ل شمشادی بالاکه‌ی، له سه‌روی جو‌یارم چی
 که یاری ده‌س بدا بۆ من له سه‌ر سینه‌ی به‌جووتی به‌ی
 له بازی و سه‌یری مؤره‌ی نه‌ردی سه‌ر ته‌خته و قومارم چی
 ته‌گه‌ر بگرم له ده‌س یه‌کده‌م، ترنجی غه‌بنه‌بی کالی
 له لی‌مۆی زه‌رد و سیۆی ئال و نارنج و هه‌نارم چی!
 ته‌به‌د ته‌شیه‌ی رۆژ و شه‌و به‌زولف و روومه‌تی ناکه‌م
 له وه‌سفی دوو مونا‌فی هه‌ر وه‌کوو له‌یل و نه‌ه‌ارم چی

(۱) بازی ف‌ه‌رح: واته شیخ مه‌حمود - مقصود شیخ محمود است.

که بۆ ماچی ده می، وه ک چاوی مهستی تۆبه ده شکینم
 غولامی تورکی مه خموورم، له شیخی تۆبه کارم چی!
 به شهرحی خال و خه تتی حیکمه تتی روخساری مه شغوولم
 له سپرپی حاشیه ی زولفی سیاهی تارومارم چی!
 به قانونی غولامی گهر قبوولم کا له ده رگادا
 له چه تری عهیش و تهختی ناز و تاجی ئیعتیارم چی!
 گریانی سه بووری پاره کردم تیری موژگانی^(۱)
 ده با من روو له سه حراکه م له ئارام و قه رارم چی!
 له خوئی چاوی مورغی دل له سه ر شه هدی له بی لاچوو^(۲)
 که یه عنی من له زه خم و حهمله یی بازی شکارم چی!
 خه یانه ت تا ئه به د (ناری) به ته حریکی موژه ی ناکه م
 له به ند و کوۆ و زنجیری فه لاقه ی سهختی یارم چی!

- ۸۱ -

جه هله ئیمپرو بۆ ئیقامهت ره غبه تتی لادی یه تی
 چونکه زانی عیلم و عیرفانه، له شارا ری یه تی!
 عالمی گهر ده رکه وی سهد جاهیلی بی مه عریفهت
 یا وه بهر تانه ی ئه دا، یا فیکه وو هی هی یه تی

(۱) گریانی: یه خه ی کراس - یقّه پیراهن.

(۲) مورغ: بالنده. په له وه - پرنده

مالی دل شیوی له بو خاسیه تی ناوی حیات
 ناره زووی ماچی دهم و ته قبیلی (لام و بی یه تی)^(۱)
 واقعن دنیا عه جهب شوخیکی شهنګ و دوله ره
 عاله می پابه ندی عیشوه و (نون و ثلف و زی یه تی)^(۲)
 (ناری) یه ئیمړو له ژیر باری غه ما هاواری یه
 دائیمه هر ئینتیزاری (میم و واوو تی یه تی)^(۳)

* * *

- ۸۲ -

ثم غه زه له ده نگی گیتی تازه ژماره (۹۳۷) سالی ۴۷ بلاو کرایه وه
 خاکی ده رگا کهت له بو سر هر وه کوو نه فسر سهری
 نه لفی بالاکهت له پیچ و خهم وه کوو عه رعر عهری
 گولشه نی روخساری تو، ره ونه ق شکینی نه وبه هار
 ناوینه ی حوسنت له رهنگ و ئافه تی سییه ر بهری
 و له حه سرهت چاوی مه ستت ده ستو نه ژنوکه وتوون
 ئاهویی ماچین و شوخی چین و تورکی به ر بهری
 شه و که ده رکه وت و له بو حه سرهت که می رووی کرده مانگ
 میسلی تو، زه پراتی نووری نه ییری نه نوهر وهری

(۱) لام و بی: لب: لیو - لب. (۲) نون و ثلف و زی: ناز.

(۳) میم و واووتی: موت. مردن. مه رگ.

زه مزه مهت حوسنی له ئافاقا، که وهک تهل تیپه پری
 ناوو ئاساری نه ما، هر وهک غه زالی په رپه پری
 خه بیه پری دل بوو به په یکانی موژه ی ژیر و زه بهر
 هر وه کوو هل که ندنی بیخ و بنی (حه یده ر) ده ری
 چوو له بو گولشه ن، له بو ته عزیمی حوسنی دهس به جی
 گولبه نی سه روی نیهالی باغی ئاغالر له ری
 روژی دیوانی نه زهل قسمت وها جاری بووه
 سه همی ئاغا بو بزورگی، قسمه تی نوکه ر که ری
 (ناریا) تاکه ی به پیری فیکری به یتی بی سه مه ر
 پیری یو لافی جوانی؟ بی نه وایی و قه شمهری؟

* * *

- ۸۳ -

فهرهنگی تو! به حق بو نابی رازی
 به ئوجره ت گرتوو گه جووتی قازی
 به ذاتی حق که بیّت و روژی نه ورور
 به کلکی خوئی نه کا، وهک تووله بازی
 به زه ربی چیو و شلپه ی شهق له پاشت
 نه بیستی شوور و شاههنگی حیجازی!

* * *

- ۸۴ -

به ئیما دوی شهوی بالا نه مامی^(۱)

نه ویدی دوو شه مامه ی زهر دی دامی^(۲)

به ره سمی ته هنیهت فره مووی په یاپه ی

له بو من لیده مو تریب چهن مه قامی

وهره ساقی به یادی چاوی مهستی

ده خیلتم بم به گهر دوش بیته جامی

دلی میخنهت زه ده م مه سرووره ته مړو

به ئوممیدی خه لاتی خوش خه رامی

بلین به و شوخه نه شکینی به ناحق

قهراری دوی، به عه قلی ناته مامی

گه لی نه قسه له باغی سه لته نه تدا

له سهر دووبه ی دل ئازاری غولامی

هه تاکه ی (ناریا) فیکری به تالت

هه تیو په یدا که بو خوت عه قل و فامی

(۲) نه وید: مژده. مزگینی - مژده.

(۱) ئیما: ره مز. هئما - اشاره.

- ۸۵ -

زهرنی مینا شاہی من مہزروونی ئەلماسی دەوی^(۱)
 وہک کونی ماکیئە دەرزى تیژورەققاسی دەوی
 قەتعی ریگەى دۆلەسوور وکانی گەرمى ی بەر مووان^(۲)
 ھیممەتی چابوک سواری قەومی بلباسی دەوی^(۳)
 بەحرى قولزوم تەجرەبەى قولی بەھەرکەس ناکری^(۴)
 ئیمتیحانی بیخی دەریا شەخسى غەوواسی دەوی
 چاوی میروو موشکیلە تەشخىسى ئەو بى زەرپەبین^(۵)
 ماہى نەو دۆزینەوہى ئەو، زیادە ئیھساسی دەوی
 وەزعی بى زهرنی لە بو تو، ئیشی بى زهرنی نیە^(۶)
 بوو، کە شمشیری مجەوھەر، مەحفەزى خاسی دەوی^(۷)

- (۱) وامەشەوہر ئەم غەزەلەى ناری کە زۆر بەرزو پر لە تەوپی یەبە بو شىخ مەحمودى ناردووە کە لە ھینانی (مینا) ناویکک لە مەریوان پەشیمانی کردۆتەوہ. مینا وەک ناوی ئافرەتە کە یەبە شووشەیش دەلێن - این قصیدە از قصایدی است کە ناری آن را برای شیخ محمود فرستادە است.
- (۲) دۆلە سوور دئیە کە لە مەریوان و بە ماناوہ بە شتی تریش ئەوتری و موانیش ھەرۆہا - روستایی از توابع مریوان.
- (۳) دەلێن دلخوازی (مینا) لاوچاکیکی بلباسی بووہ - خواستگار مینا جوانی از قوم بلباس بووہ است.
- (۴) قولزم: دەریای سوور دریای سرخ.
- (۵) چاوی میروو: وا مەشەوہر میروولە چاوی بى یا نە زۆر بچووکە نایینری - چشم مورچە.
- (۶) واتە خەنجەرى تو کیلانی خوی ھەبە، یانی تو خێزانە ھەبە - خنجەر تو غلاف خودش را دارد.
- (۷) شمشیرە کەت کولەو جەوھەردار نی یە و کیلانی تاییەتی پنیوست نیە - شمشیر تو تیز نیست و غلاف مخصوص نمی خواهد.

موخته سهر زهر فی زهریف و شه معدانی وه ک بلوور
شه معی کافووری میسالی بی گری و راسی دهوی

* * *

- ۸۶ -

دل که سهرمهستی ئیشاره ی نیرگسی جانانه بی
نامه وی قه د باده نوی می که دهی مه یخانه بی
توخوا تا که ی نه من قوربانتم سهروی ره وان
رازی عه شقی من له کووچه ی شارداننه فشانه بی
بهس له گولزاری روخت مورغی دلّم ئاواره که
حه یفه شه معی عاریزت بی بولبول و په روانه بی
له حزه یه نه مدی، که دیتم تاقی میحرابی بروّت
تاری کاکولّت به شانیه ی ئاهی من تاتانه بی
خیوه تی قوتبی له مهیدانی موحه بیته هلّ دهدهم
مورشیدی عیشقم نه گهر نه و ماهی نوور نه فشانه بی
چاوه که م چاکه له پیش چاوی جه معی خاس و عام؟
بولبولی وه ک من له گولباخی ده مت بیگانه بی؟
نامه وی به و شهرته شوعله ی ئافتابی بی به قا
روژی روخساری عه لی خانم له سهر ئاوانه بی
چهند به شیرینی ده چی قیبله م له ریگه ی مه کتبا
روّحی شیرینم فیدای خاشاکی مه کتبه خانه بی

خزمهت و گهردن که چی قایل به من بوو عاقیبهت
 ئیلتیفاتیکت نه بوو و لایقی ئاغا نه بی
 چیم له ماچین و خهتا داوه، ههتا ماچینی من
 په رچه می چین چینی شیرینانی مه کتهب خانه بی
 لیم گهری با که شفای ره می مه سته لهی خالت بکه م
 شاریحی (فتح المبین) چاوم ده بی ئیحیا نه بی
 (ناریا) بو شیرعی مه دخی شوخی شیرینی علی
 حه یفه نه شعارت به ته رزی به یتی بی کارانه بی

- ۸۷ -

غزه له گهر له تیف و ته ر و تازه بی^(۱)
 ده بی تان و پوی مووی به ری خازه بی
 بر و ساله ته قه للا بده^(۲)
 به ده ست بگره تو خاته یا خازه بی
 له پیچاله کوونی نه وانا مه کو
 سه ره و سه رکه، نه ماما به نه ندازه بی
 له ره شمالیانا خه یانه ت نه که ی
 نه وه ک ده م شر و ده نگی ئاوازه بی

(۱) هم غزه لهی بو بابو علی شیخ محمودی حه فید نار دووه پلاری گرتو ته هم بابو ته
 شیرانه - ناری این غزل را برای بابا علی شیخ محمود حفید فرستاده است.

(۲) ناوی تیره به که نه مان ویست بینووسین - اسم تیره ای است.

به نیوگه ز بهری ته جره بهی لازمه
 نه زۆر و نه کهم وهک بهری شازه بی
 بهری بی به پانی له بو خه و به شهو
 به کاری قوته و بۆره وو بازه بی
 قهوی بی له سفتی ته ماشا مه که
 بهر و پشتی وهک تهخته دهروازه بی
 مه تاعی و هها چاکه له م عه سه ده
 نه شیعی به مه عنا و ته پ و تازه بی

- ۸۸ -

نه فهس سه متووره، سینه م ساز و دل نهی
 حیکایهت خوانی دووری تۆن په یاپه ی
 به زیکری تۆ وه کوو سو فی هه می شه
 مه قاماتی نه نا فی الله نه کهم ته ی
 چه شیرینه له گه ل شه هدی حزوورا
 له تۆ خه نده و له من ئاوازی ئۆخه ی
 نه گهر سایه ی سه ری تۆ بی به تاجم
 چه موحتاجم به تاج و نه فه سه ری که ی

غەزەل قەت نابری هەرگیز بە بالآت
 دەزانم بۆکە وا مایل بە تاقە (۱)
 لە مە یخانە ی خە یالی شەوقی تۆدا
 بە نە شتە ی یادی تۆ دل مەستە بی مە ی
 لە عەکسی بادە ساقی وا لە مە ی دا (۲)
 قەدەح فەنجانە ئازا تیکە سادە ی (۳)
 لە ووشکی وا نە مامی باغی نە زمم
 بە پووشی ریشی سۆفی بوو شکۆفە ی
 بە سەر چوو دوور لە تۆ، باغی خە یالات
 نە بوونی ما، نە بۆنی ما، نە غونچە ی

- ۸۹ -

ئەم هەلبەستە ی بۆ ئەحمەد ئەفەندی ناویک ناردوو
 بۆ غەزەل ئیمپرو بە من چاوم بە ناحەق گەردە کە ی؟
 من بە گزگل ئیحتیاج و تۆ بە لیمۆ شەردە کە ی!
 من لە بیللوودا بە بی ئاوو بە بی بۆرکە وتووم
 تۆ لە بەغدادا هەمیشە سەیری بەحر و بەردە کە ی

(۱) تاقە: جۆرە قوماشیک بوو بۆکەوا - نوعی پارچه است برای لباس کردی محلی زنانه.
 (۲) بادە: مە ی - می، شراب.

(۳) قەدەح: پەرداخ - قدح جام شراب.

هه مدهمی بازی تهواری بووی له بو سهر و سه فا
 راوه کهو بوچی عهزیزی من به واشهی گهر ده کهی؟
 دل له غه م دا ووشکه ههروهک پووشی ووشکی شاره زوور
 تو له من ته کلیفی شیعی شوخ و تازه و ته پ ده کهی
 مشتیری چونکه نه ماوه بو مه تاعی نه زمی من
 چوله بازارپی خه یالی (ناری) گهر باوه پ ده کهی!

چوارخشته کی و تاکه کان

به شمشیری مه لالهت بوو، کهوا جهرگی مه لالهت بوو
 به لئی مه شهووری ئافاقه، مه لانیوهی مه لالهت بوو
 به پیکی غه م له سهر سهنگی که لالهت گه وهه ری قهلبی
 وههای لی دا زه مانه، دهستی بشکی، وهک (که لا) لهت بوو

بو بابه عهلی له قاهره

ههر له بیلوو تا له بی نیلی موبارهک دهس به دهس
 سه د سه لامت بو ده نیرم نووری چاوم ههر نه فهس
 قافلای ئاهم له ژیر باری غه ما پیی خستوه
 بویه زهنگی دل به جارێ دهنگی نایه وهک جهرهس

گەر بلیم بانه له جهننهت خوشتره هیشتا که مه
 شاهیدن ئه بروی فه تاح، وه جهی حه سن، یه عنی حه مه
 ئه ر به (با) بی، ئه ر به با ویران ئه بی
 (با) نه بی، بانه وه کوو روضوان ئه بی

به ئی ئه مړۆ له دنیا دا مه لایه
 به ئه نواعی موسیبه ت موبته لایه
 له بۆ لا هه ر که سی رووکا به بی شک
 جه وابی یا په زیرایی به لایه

غهیری توکی قادره بپروا ده می له م ریگه وه
 یه عنی ئیزهاری که لامی تال و شیرین پیکه وه

هه تا ئاساری به زمی زه مزه مه ی شیرینی چاکه ت بی
 مه حاله یاری و سوحبه ت ده بی ره فتاری کاکه ت بی

چل گهزی میزه ر له سه ر ناوه به ره سمی عالمی
 دهک به بن کلکیا به ری سا نیوگهزی عالم ته و او
 گه ر بلی (قازی) قه لا جاشی منه، باوه ر مه که
 جاشی قازی بوو له (سیف) و بۆ له وه ر رووی کرده خاو

دلی عالم که خالی بی له عیرفان
 له ئه عمالا نه بی حوسنی نومایان

به ریش و میّزهر و دهسمالی رووسی

وه کوو شه معه له سهر قهبری مه جووسی

بۆ مه لاهه بدولّای مه ریوانی نووسیوه

غهیری عه بدولّای، عباداللهیه من یارم نه بوو

قهلبی کهس لایق به شیوهی شوخی ئەشعارم نه بوو

بۆ حمه سعید به گی سه لیم به گی جاف

هه رچه نده به عیدم له درۆ و لابه به عیدم

بی شو به به دڵ مایل و موشتاقی سه عیدم

قیبله یی دڵ به عه لی سوورپه تی بابا عه لی یه

که له جووله ی سه مه ری باغی له تیفی وه لی یه

گه رچی ته قسیری نه هاتن کاری به ندی قاچمه

دهم به دهم داوینی پاکت، پاکی جیگه ی ماچمه

دوور له تو، ساعت به ساعت، وه ک نه خوشی بی ته بیب

چاوه پێی ئاوازی دهنگی خاکه ناز و پاچمه

هه ره له خاکی رووسه وه، تا رۆم و بلغار و حه به ش

کهس نی یه رازی به ته قسیمي ئەزەل بی، یا به به ش

به بۆ نه ی ته لاق دانی ژنی عه لی زاله وه

دوو تهر به هه ر حال، نیم تهر مه حاله

دوو تهر و نیم تهر وه قه وری زاله

نانی بئی پیخۆر و قهسری شوخ و بئی شوخ و پهری
 عیلله تی ناچاری یه ههردوو به قهولی ئه نوهری
 گولشه نی خالی له بولبول جلوه گاهی گول نیه
 جیگه یه کی بئی مه زه و تامه به حهرفی عونسوری

له وهلامی غهزه لیک دا که بۆ مهحمود دخانی کانی سانانی ناردوه
 ئه تو زه مم ئه که ی، مه دحت ئه که م من
 جهزای قهولی درۆ، با ههر درۆ بئی^(۱)
 حهقیقهت نوستنی ئه مشه و به جی بوو
 که لیفه و دۆشه کم سمتی خه جی بوو
 خه جالته بئی خه جی شووی پئی نه کردی
 ئه وهند پارایته وه رووی تی نه کردی
 ئه واکردم ئه تۆش به یتولخه لا بووی
 نه هات و دهفعه یه گووی تی نه کردی
 جریوه ی ئه ستیره ی ئاسمان، له شهو یکی ساف و تاریکا
 ئه لئی ریازی ئه هلی بیدعه یه، به ناو ریگایه کی تاریکا

(۱) بهی (نالی) ش دراوه ته قه لّم - این بیت به نالی نیز نسبت داده شده است.
 تی بینی: ئهم پینج خشته کی یه وا باوه له سه ر شیعریکی تایه ر به گکی جاف له لایه ن
 ناری یه وه دانراوه به لام راستی یه که ی ئه وه یه که ههر هه مووی له دانانی (ناری) یه و هپچ
 پیوه ندی یه کی به تایه ر به گه وه نیه. به لگه یش بو ئه مه نووسینه که ی عه لی که مال با پیره له
 گو قاری سلیمانی داو شایه تی به ریز حاجی مه لا ئه حمه دی قازی شاعیر و زۆر له هاو
 چه ر خه کانی (ناری) که خوی بوی باس کردوون.

له سه و دادا ده می کاغز سه ری خست
 له به ختی من، سکی پر بوو، به ری خست
 ده می بوو، مابوو، باغاتی خه یالاتم به ویرانی
 وه ها ویرانو بوو، ته عمیری موشکیل بوو به سه دمانی
 له رومی رووم دا حوکمی نه ما، قانونی سه رداری
 هه تا زاهیر نه بوو تورپره ی لیوایی ئالی «عثمانی»

پینج خشته کی ناری له مه دح و ستایشی پیغه مبه ر (د.خ)
 ئه ی شه هه نشاهی شکوهی عیززه تی روویی زه مین
 گه وه ره ی تاجی ریساله ت، شه می بورجی مورسه لین
 زینه تی نووری نبوه ت تاجداری مولکی دین
 مه تله عی سوبخی سه عاده ت مه زه ره ی سیدق و یه قین
 ئه ی سوپا سالاری فه وجی نه بیا و مورسه لین
 ئه ی شه وی ته سرا مه له ک خورپره م له بو ئاهه نگی تو
 عهرش و کورسی بوو به ته خت و مه سنه دی ئه و ره نگی تو
 گولشه نی جه ننه ت خه جاله ت ما، له جیلوه ی ره نگی تو
 بو نه وازش ذاتی حق هه م سوچه ت و هه م ده نگی تو
 شاهیدی ته عزیمی تو بوو، شاتری روحو لئه مین
 پر ته وی به دری جه مالت، شه معی جه معی نه بیا
 زینه تی حوسنی که مالت سوژی شه وقی ئه ولیا

گهردی نه‌عله‌ینت به‌لئی ره‌ونه‌ق شکینئی تووتیا
 میشکی تۆزی دامه‌نت عه‌تری ده‌ماغی نه‌تقیا
 یه‌عنی بۆ ته‌ئسیری بینش عه‌ینی سورمه‌ی خاکبین
 من گه‌داوو بئی نه‌وا، تۆش خاوه‌نی گه‌نج و که‌ریم
 من نه‌خۆش و بئی ده‌وا هه‌ر تۆی ده‌وا به‌خش و حه‌کیم
 چی له‌ هه‌نگامی جه‌زا که‌م، بئی هه‌وا خواه‌ و نه‌دیم
 روو له‌ کوئی که‌م غه‌یری تۆ، نه‌ی شافعی زومره‌ی نه‌سیم
 من گونا به‌بارو خه‌جالت، تۆ شه‌فیع و لموزنین
 با بکه‌م شیوه‌ن له‌ داخی باخی عومری بئی سه‌مه‌ر
 ده‌سته ئه‌ژنۆ دابنیشم وه‌ک هه‌تیوی بئی پده‌ر
 با به‌ نه‌شکی دیده‌ ته‌ر که‌م خاک و خۆلی راگوزه‌ر
 خۆ له‌ توپ بگرم به‌ جارئ هه‌ر له‌ پئی تا ته‌وقی سه‌ر
 به‌لکی لوتفی شاهی له‌ولاک بئی نه‌جاتم دا له‌ شین
 شه‌رمه‌زار و سه‌رفگه‌نده‌ و غافل و دیوانه‌ خۆم
 بئی شو‌عاعی مه‌عرفه‌ت، بئی نوور و بئی په‌روانه‌ خۆم
 نه‌ی به‌ریسواپی له‌ کووچه‌ی شاردا نه‌فسانه‌ خۆم
 موسته‌حه‌ققى تیر و تانه‌ی ئاشنا و بی‌گانه‌ خۆم
 واجیبی ره‌حمم به‌ سئ یا ره‌حمه‌ته‌ن لیلعه‌اله‌مین
 بورده‌باری ده‌ستی نه‌فسی کافری نه‌مماره‌ خۆم
 بئی زه‌خیره‌ و زادی ریگه‌ی ناخیره‌ت بئی چاره‌ خۆم

رووت و قووتی مه‌حشر و بی‌سایه‌وو ئاواره خوّم
 ده‌سته پاچه و رووسیاھ و عاجز و بی‌کاره خوّم
 بی به فریادم له‌وی‌دا یا ده‌لیلە الموح‌ریمین!
 من که مه‌شه‌وورم به مه‌حکووم و موتیعی نه‌فسی شووم
 که‌ی به ئوممید و خه‌یالی ئیعتیار و ئاب‌رووم
 قه‌ت له‌ خه‌رمانی ئیتاعت یه‌ک قه‌ده‌م پیشۆ نه‌چووم
 ئیسته‌ من قانیع به‌ خو‌شه‌ی ئایه‌تی (لاتقنطوا)م
 مه‌زعه‌ی عه‌قوی خودا نابی بی بی خو‌شه‌چین
 بی نه‌سیبی که‌به‌تولّلاو ته‌وافی خاکی خوّم
 دوور و بی به‌هره‌ی مه‌دینه‌ی خاکی عه‌نبه‌رناکی خوّم
 نه‌ی نه‌سه‌ف مه‌حروومی زومره‌ی حه‌زره‌تی له‌ولاکی خوّم
 حه‌سره‌تا مه‌حروومی شه‌هدی زیاره‌تی شه‌بیاکی خوّم
 بو نه‌رژۆم نه‌شکی ئال و ئاوی گهرم و ئاته‌شین
 گه‌سه‌گی دوا‌ی فه‌وجی خاسانی خوا‌یی که‌وتوو
 یانی ده‌رباری ده‌ری نه‌سحابی که‌هفی گرتوو
 نه‌و له‌ جه‌ننه‌ت‌دا موقیم و من له‌ دۆزه‌خ‌دا بوو
 نه‌ی حه‌بیبی خالیقی عاله‌م ته‌ره‌حوم تا زوو
 نه‌و سه‌گی نه‌سحابی که‌هف و من سه‌گیکی تابیعین!
 (ناریا) ئاماده به‌ نزدیکه‌ هه‌نگامی سه‌فه‌ر
 مه‌نزله‌ دوور و درێژ و چۆله‌ ریگه‌ت پر خه‌ته‌ر

تا به کە ی غەفلەت نەشینى خاکی، ئە ی خاکت بە سەر
 روو لە رەوزە ی موستەفاکە بیژە یا خە ی رولبە شەر
 نیمە تویشە ی ریگە جوز ئیخلاسی ئالی تاهیرین

سێ پینچ خشتە کی ناری لە سەر غەزەلی حافظی شیرازی
 گەدایی خوۆشە بۆچیمە؟ جەلال و کیسوەتی خارا
 جەهەننەم نامەوێ من مەملەکەت وەک قەیسەر و دارا
 قەسەم بە و زاتە جیلووی دا بە خورشیدی جیهان ئارا
 اگر آن ترک شیرازی بدست آرد دل مارا
 بخال هندوش بخشم سمرقند و بخارا را

ئەساسی عاریزی دنیا لە بۆهیچ کەس نەبوو جاوید
 نە گۆل باقی دەبێ تاسەر، نە سەیر و پرتەوی خورشید
 دەسا فەرموو دەخیلت بێم هەموو پۆژی لە کوی بوو عید
 بدە ساقی می باقی کە در جنت نخواهی دید
 کنار آب رکن آباد و گل گشت مصلأ را

دەلیم ئە ی دڵ بێ سەبەرت هەتا خۆی دیتە جێ مەتلۆوب
 دەکا شیوەن وەکوو بولبول لە بۆگۆل ئەم لە بۆ مەحبووب
 بە گریانۆ دەلێ هەردەم بە تەرزی عاشقی مەجزووب
 فغان کین لولیان شوخ شیرین کار شەر آشوب
 چنان بردند صبر از دل که ترکان خوان یغمارا

نیگار خویش را گفتم تو ای مخمور سرمستم
 مگو یکباره از آن آب حیات دست خود شستم
 بگفتا من چه غم دارم اگر شد دانش از دستم
 من از آن حسن روز افزون که یوسف داشت دانستم
 که عشق از پرده عصمت برون آرد زلیخا را
 چه باسی ده‌وله‌ته و مولکی خه‌یالی بی سهره‌ته‌مرو
 وهره سهرمه‌شرب و ره‌فتاری‌ته‌ربابی‌حه‌قیقه‌ت‌گو
 ته‌گهر مه‌یلت هه‌یه‌چاوم بیم رازی له‌ته‌بعی تو
 حدیث مطرب و می‌گوی و راز دهر کمتر جو
 که کس نگشود و نگشاید بحکمت آن معما را
 منی ثوفتاده تاکه‌ی بم به داوی عیشقی تو پابه‌ند
 جوانی خو‌ت به‌گژتاچی، جه‌فا پیدانی من تا چه‌ند
 که لامی من له‌گوی بگره‌کلولاری سهراپا‌قه‌ند
 نصیحت گوش کن جانا که از جان دوست‌تر دارند
 جوانان سعادت‌مند پند پیر دانارا
 سه‌لام کرد و فهرمووی پیم به‌له‌علی لیوی یاقووتی:
 هه‌تیو لا‌چو له‌به‌رچاوم منیش نیژم به‌مه‌زبووتی
 به‌بی مه‌عنایه عاجزیم له‌ته‌بعی ناسکی تووتی
 بدم‌گفتی و خرسندم جزاک الله نکوگفتی
 جواب تلخ میزید لب لعل شکر خارا

که لای تویه لای (ناری) خریدی عاشقان حافظ
 نه خاته ره قس و جونبوش سهر به سهر پیرو جوان حافظ
 له باسی شیعیری تودا من نه لیم خو ههر زه مان حافظ
 غزل گفتمی و درسفتی بیاو خوش بخوان حافظ
 که بر نظم تو افشاند فلک عقد ثریا را

پینج خشته کی دووه می ناری له سهر شیعیری حافظ
 نهی بلووری گهردنی تو ثاینه ی قودره ت نوما
 پرته وی خورشیدی حوسنت زینه تی نه رز و سه ما
 سیبه ری چه تره یینی زولفت مه یمه نه ت به خشی هوما
 ای فروغ حُسن مه، از روی رخشان شما
 آفتاب خوبی از چاه زرخدان شما
 چینی نه گریجه ت به سهر له وحی جه بینا دامه ده
 روشته یی زولفت به عزمی کوشتنی من بامه ده
 بو زیاره ت هاتووم چاوم له سهر ری لامه ده
 عزم دیدار تو دارد جان بر لب آمده
 باز گردد یا درآید چیست فرمان شما

مووده تی بوو تو به عه مده ن بووی به قه تلم مشتیری
 کوشتمت ناخر به ناحق، بووم له وه سلّت بی به ری
 چاکی خو ت هه لکه به سه رما رامه بووره سهر سه ری
 دوردار از خاک و خون، دامن چو برما بگذری

کاندترین ره کشته بسیارند قربان شما

بینه گهر دووش توو خودا شووشه ی بلوورین دهم به دهم

گهر سوراحی پر نه کهن بۆمن، ده ساچینم به کهم

چونکه ههر ئیوهن ده کهن ته مپرو له دل ده فعی ته له م

عمرتان بادا در از ای ساقیان بزم جم

گرچه جام مانشد پر می بدوران شما

دوور له به زمی یاری جانی زامی سه ختم هاته سو

روو له من که توو خودا ئیشم هه یه قاسید مه پو

چونکی من بۆ مه حره می بیستوومه کهس نابئی به تو

ای صبا با ساکنان شهر یزد از ما بگو

کی سرحق ناشناسان گویی چوگان شما

عشق من نسبت به ارباب وفا مستور نیست

در جهان مارا بجز خاک درت منظور نیست

جسم اگر محروم باشد خاطر م مهجور نیست

گرچه دورم از بساط قرب همت دور نیست

بنده شاه شمائیم و ثنا خوان شما

من گه دایی کوئی حوسنم کوا خه لات و نیعمه تی

که عبه که چ نابئی بینم من له تو گهر حورمه تی

بگره دهستم که و تووم، تووبی و خودا بی زه حمه تی

ای شهنشاه بلند اختر خدارا همتی

تا بیوسم هم چو گردون خاک ایوان شما
 روو له من که له حزه یه نه ی نه ونه مامی میشک بو
 حه یفه ئستیغنا هه تاکه ی وا به مه غرووری مه پو
 بهس دلی بشکینه (ناری) مه سلله حهت وا چاکه تو
 می کند حافظ دعایی بشنو و آمین بگو
 روزی ما باد لعل شکر افشان شما

پینج خسته کی سی یه می ناری له سه ر شیعری حافظ
 مه شهووری عامه ئیمرو که شوخی جیلوه ئارا
 دلی بردم به جارئ، مه نفیم نه کا له شارا
 ساچون نه که م له بو خوّم شیوهن به بی مودارا
 دل می رود زدستم صاحب دلان خدا را
 دردا که راز پنهان خواهد شد آشکارا
 له داخی تو یه چاوم که بوو به روودی جه یجوون
 به ته رزی تو له دلما نه مدی له روبعی مه سکوون
 غرووری شه پرفروشی تاکه ی نه که ی به قانون
 ده روزه مهر گردون افسانه ایست و افسون
 نیکی به جای یاران فرصت شمار یارا
 خه م کو بووه له دلما به ته رزی کیوی ئاریز
 مام له به حری غه م دا هه م، بی ته کان و بی هیز

کوا هه مده می دهرم کا له گیژی میحنه ت نامیز
 کشتی شکسته گانیم ای باد شرطه برخیز
 باشد که باز بینیم دیدار آشنا را

واعیز به دل مهلولم له ریش و میزه ری زل
 خووماری باده بو من هه م زیبه هه م تهجه ممول
 ساقی به یانه بیننه قهدهح به گهردش و خول
 در حلقه گل و مل خوش خواند دوش بلبل
 هات الصبوح هبوا یا ایها السکاری

ناسیح نه سیحه تی من حیکاتیکه بی سوود
 بهس سه رزه نشتی من که توو بیتو زاتی مه عبود
 (ناری) به په پره وی مه ی ده گاته گه نجی مه قسوود
 (حافظ) بخود نپوشید این خرقة می آلود
 ای شیخ پاک دامن معذور دار مارا

بو عه بدوللای خالی حاجی حمه سعیدی ووتوه
 کوا هه مده م و ره فیقی له جه معی نه هلی شارا
 یا یاوه ریکی موشفیق له وه زعی ئیعتیارا
 به یانی حالی من کا له حزووری شه هریارا
 به ملازمان سلطان که رساند این دعا را
 که به شکر پادشاهی ز نظر مران گذارا

پینج خشته کی به کی مه لا حه سه ن (شاهو)

له سه ر قه سیده به کی (ناری) ^(۱)

ئه گهر من شیت نه بم ناخر له سه ودا ی گول پو خانم چی!

له راوی چاوی چاوبازانی شیرینی زه مانم چی!

له ناله و ئاه و مه هجوری، له گریان و فوغانم چی

که غه رقی به حری دووری ی بم، له ئومیدی ژیانم چی!

له فیکر و غائیله ی بی فائیده ی سوود و زیانم چی!

له دووری ی شیوه که ی شیرینه وه ئه مرۆ که فهره ادم

له سایه ی عه شقه وه عالم سه راسیمه ن له فهریادم

هه میسه ویلی کیوانم ئه وه ند غه مبار و ناشادم

له کیوی پیره مه گروون و سه گرمه ی میحنه ت و یادم

له سه یری نازی شوخی دیده بازی (بازیان) م چی!

ولاتی تاج و ته ختی که وته ده س ئه وباش و نادانی

له غاوی حوکی ئه وه قه ومه درایه دهستی دوو نانی

وولاتی بایه قوش تیاوو به سه ردار و حوکمرانی

(سلیمانی) که خالی ما له دیوانی سلیمانی

(۱) که شیخ مه محمودی نه مر له به غا ده ست به سه ربوو روژیکی هه ینی له ۱۹۳۷ زدا من قوتابی بووم له گهل [ملا حسن] دا چووین بو زیاره تی له (اعظمیه) پاش که منی جه نابی شیخ مه محمود رووی کرده ملا حسن ووتی: «قه سیده به کی جوانی (ناری) م بو هاتوه بیخوینه ره وه هه ز ئه که م ته خمیسی بکه یت»، ئه م قه سیده به بو لئی وه رگرت و به م جۆره ته خمیسی کردو روژی هه ینی دواپی چووینه وه خزمه تی و پیشکه شی کرد.

«م. کاردوخی»

له عه‌یش و نو‌ش و به‌زمی بی‌نگینی قودسیانم چی
 که من کوژراوی تیری نازی چاوی مه‌ستی شه‌هلابم
 که من زنجیر کراوی داوی دوو زولفی چه‌لیپابم
 که من سه‌رسامی چاوو په‌رچه‌می شیواوی له‌یلابم
 که من مه‌شغوولی ده‌رسی خه‌تتوخالی تورکی ته‌رسابم
 له ته‌علیمی منالی کوردی بی‌نوتق و زیانم چی
 له تاو ته‌ئسیری ئیش و نی‌شی بی‌ده‌رمانی مه‌هجووری
 له گه‌رمی کرپه‌وو لږپه‌ی شه‌راره‌ی ئاگری دووری
 له زوغفی جه‌ستی‌یی خه‌ستم به‌ده‌ردی سه‌ختی ره‌نجووری
 له رووی رۆم‌دا ح‌سوکمی نه‌ما قانونی مه‌سرووری
 له مه‌یلی مه‌کته‌بی حوسن و جه‌مالی رووسیانم چی
 له ساحه‌ی به‌زمی عه‌یشم‌دا سه‌دای نالین و هاواره
 له سه‌یلی خو‌ئینی دیدم مه‌جلیسم ره‌نگینه، گول‌زاره
 نه‌نیسم غه‌م، موغه‌نیم ناله، ساقیم چاوی بیماره
 سروشکم مه‌ی، نه‌فه‌س سه‌متوره، سینم ساز و دل تاره
 له ده‌نگی چه‌نگ و خو‌شخوان و له جیلوه‌ی ساقیانم چی
 سروشکم یه‌ک به‌شوین یه‌ک‌دا که دی و ه‌ک تاوه بارانه
 هه‌موو سوور و سپی تیکه‌ل میسالی دوږږ و مه‌رجانه
 به‌داوی هیجره‌وه هۆنراونه‌وه سوبحانه چه‌ند جوانه
 له دانه‌ی نه‌شکه من گرتوومه‌تو ته‌زییحی سه‌د دانه
 له ناوی زه‌مزه‌م و ته‌زییحی باغه‌ی حاجیانم چی!

که من بئی یار و بئی غه مخوار و بئی هه مدهم قه ناعهت کهم
 که زامی دل به ناسۆر بیّت و بئی مه رههه قه ناعهت کهم
 که من دایم به بهرگی شیوهن و ماتهه قه ناعهت کهم
 له بۆ باقی حه یاتم تا به قووتی غهه قه ناعهت کهم
 له قاژو قیژی ده رویش و له مرقهی سۆفیانم چی!
 نیه مه یلم به تار و نهی هه وای ئازاری چهنگ ناکهه
 وه کوو ده رویشی ئهه ده وریشه خۆم شیت و ده بهنگ ناکهه
 وه کوو سۆفیش به مه کر و حیهله خۆم فیری جههنگ ناکهه
 مه لام و ئه هلی ته قوام و به مهی سه ججاهه رهنگ ناکهه
 له بادهی ساقی یو قیژهی کچی نهه و نیانم چی!
 شوعاعی شه مسی خاوهه، تاله ژیر هه وری سیادا بئی
 بوتی سیمین ته نهه، تاکو له ژیر په ردهی حه یادا بئی
 گۆلی ئوممیدی قه و م تاله ژیر سه تری گیادا بئی
 تلوعی ماهی من وهک حوسنی یوسف تاله چاهدا بئی
 له شهوق و شه عشهعهی شوعلهی هه سپرهی به ره به یانم چی
 خه ریک ماوم له ژیر ئهه گو به دهی گه ردوونی بئی باکا
 سهه راسیمهه له گۆژاو گۆژی ده وری چه رخی ئه فلاکا
 هه تا ئهه ده وره وا روون بئی له ئهه دنیا یی غه مناکا
 لیاسم تا په لاس و جاوی میحنهت بئی له ئهه خاکا
 له تاقهی عوشههت و شیر داخی عهیشی شامیانم چی

پېنچ خشته کی ناری له سهر غه زه لیکي تایه ربه گ
 سه با سوزهی نه سیمت با له بو شادی گولان بابی
 ده می سروهت له بو ته سکینی مورغی سه رچلان بابی
 به قانونی عیادهت بو موقیمی مه نزلان بابی
 چه من به کباره خاموشه خرؤشی بولبولان بابی
 دل نه مړ مات و مه دهوشه، خوا فه سلی گولان بابی
 ته گهر مه یلت به ئی حسانه، ته به سسوم قووتی ئی نسانه
 دهمت (عیسی) سیفقت مایه ی حه یاتی جیسمی بی جان
 ته گهر مه یلت به دهرمانه، چه حاجت به حسی لوقمانه
 ته گهر مه یلت له سه رمانه چ حاجت ئاوی حه یوانه
 له له علی لیوی جانانه، حه یاتی جاویدان بابی
 به تیری نازی تویه پاره بوو گه جهرگی خوینیم
 خه یالی زینده گی دهرچوو له قلبی زار و غه مگینم
 مه لا بابی له بو ته رتیبی غوسل و کفن و ته لقینم
 نه ماوه حاله تی ژینم، له دهس چوو روچی شیرینم
 ره فیکان بین بکه ن شینم، سه دای گریه و فوغان بابی
 له خه سته ی به سته یی مووت و له زومره ی عاشقی رووتم
 له سهر چاهی زه نه خ بو سه پری زوهره ی هارووت و مارووت
 له جه معی قودسیا تاق و له حه لقه ی خاکیا جووتم
 نه سیری تازی گیسوتم، هیلاکی چاوی جادوتم
 شه هیدی تیری نه برووتم، ده سا (عیسی) ی زه مان بابی

کلای پر گولای گول که گوشه‌ی دا به سهر سه‌یلا
 ده‌ماغی عاشقی پر کرد له عه‌تری شو‌رشی له‌یلا
 نیقابی غونچه لاچوو، که‌وته دنیا شو‌ر و واوه‌یلا
 بحمدالله گولی ره‌عنا شکاندی ره‌ونه‌قی له‌یلا
 بلین مه‌جنوونه‌که‌ی شه‌یدا، ره‌ئیی عاشقان بابی
 بی‌ره‌باخه‌لت سو‌فی ده‌می ته‌سبیحی سه‌د دانه
 له وه‌عه‌دی عوشه‌تا، که‌ی مه‌وقیعی ته‌زو‌بجی پیرانه
 چه به‌حسی زی‌کری شی‌خانه، مه‌قامی عه‌شی مه‌ستانه
 زه‌مانی به‌زمی ره‌ندانه، بده ساقی به‌په‌یمان
 له به‌ر ته‌عزیمی مه‌یخانه، بلین پیری موغان بابی
 له سهر ته‌ختی چه‌مه‌ن نی‌رگس به‌جه‌می لوتفی بی‌داره
 له گولشه‌ن بو‌گول و بولبول زه‌مانی راز و گو‌فتاره
 به‌غه‌یره‌ز من نه‌بی، بی‌جیلوه‌یی نه‌و دیده‌بی‌خاره
 له باغان سه‌یری گولزاره، له هه‌رلا عاشقی یاره
 خوا نه‌و ئاهوو ره‌فتاره، وه‌کوو سه‌روی ره‌وان بابی
 هه‌تا‌که‌ی (ناریا) مابی له خانه‌ی غه‌فله‌تا بی‌هوش
 ته‌ماشای نه‌زمی پر نه‌غمه‌ی نه‌میری پاکی دیبا پش
 که‌فه‌رموویه به‌قانوونی خیره‌د بو‌خاتری پر‌جوش
 نه‌لا نه‌ی عاشقی مه‌ده‌هوش وه‌کوو (طاهر) مه‌به‌خاموش
 له به‌ر سو‌زه‌ی دل‌ی پر‌جوش، خر‌وشی مو‌تریان بابی

نه پرهنگی گهر برپړۍ تازه رهنګۍ
 له دل ثابت نه بڼ و هک نه قشۍ دیوار
 کلاشۍ گهر به دیققت کا کلاشۍ
 که (لاشه یښۍ) ی نه لښ خه لقی به یه کجار

به شۍ فارسی له شیعرو وه لبه سته کانی ناری

ناری تم شیعرانۍ خواره وه دانه نۍ بو (عبدالصمد)
 که بیات بو معتمدۍ سنه:
 آمد بریدی تیزرو مانندی باران و برد^(۱)
 گفتم بگو نامت بمن گفتا منم عبدالصمد
 گفتم چه کاری داشتی در خاک و شهر خویشتن
 گفتا که شاطر بوده ام در دستگاهی معتمد
 گفتم که طۍ مرحله در چند روزی کرده اید
 گفتا که طول این سفر کمتر بماهی می کشد
 گفتم بگو چندی بود از جای خود بیرون شدی
 گفتا که طول این سفر آخر بماهی می کشد
 گفتم به امر امرت مامور چند روزه شدی
 گفتا به پنجه گفتمش پنجه به پنجاه میرسد

(۱) تمهش به سهرهاتی عبدالصمدۍ شاتره: عبدالصمد ناو شاتری معتمد بوو له سنه،
 بو ښۍ نه ی تیرۍ به ماوه ی (۵) پټنج روژ نریکی دوو مانگی پۍ تمه چۍ، دپته خزمهت
 (ناری) تمه لښ فریام نه که وی معتمد لیم تمه پرسیتته وه، ناریش تمه غزه له ی بو داناوه، که
 شاتری معتمد تمه بیاته وه و بوۍ تمه خوښتته وه به هر شیعری خه لاتیکی تمه داتۍ.

ناری مرنجان خاطری عبدالصمد باش شاطری
گاهی به سرعت گه به پشت گه هگه به له نجه می رود

بۆ شیخه کانی دئی سه عداوای نووسیوه
زبازوی توکار و صنعت فرهاد می بینم
رموز بیستون در خاک سعدآباد می بینم
عموم عاملت خسرو بود در عالم فانی
پی شیرین تورا من عاشق دلشاد می بینم

حاجی سید عبدالقادر چه پکی گولّه وه نه وشه بۆ ناری نه نیری، کاتی به
گه یشتنی نهم چه پکه گولّه نارپه حه تی یه که ی لانه چی له وه لامیا نه لیت:
از جنابت که بیک دسته گول یادشدم
بسته دام جفا بودم و آزاد شدم
بایش افزود مرا بهجت و نونش نزهت
فاش گویم که بفایش بفرح شادشدم
روی شیرین که چو بنمود شدم حیرانش
غایه عشوه اودیدم و فرهاد شدم

نهم پارچه هونراوهی ناری و ورده کاری له بارهی
به پیت و نووسینه وه ده رته که وی، جا چونکه به هه ردوو جوړه که
نووسینی پتویسته نه ی نووسین:
نووسینه مه ته لاوی یه که:

- پادشاه ر دیار هبراه دا (۱)
 اشرف خر سالت اج یش هرها (۲)
 لجه قبال مع الی اعلا نشان (۳)
 ناظر وشن هادو الی انجم کان (۴)
 صفدر رزم عارف ارس رور وش (۵)
 کاشف ن تایج امع نوان و (۶)
 وارث وب لاغت اجدار استان (۷)

واله خواوروه نووسینه حهل کراوه که نه نووسین،
 وه ک له وورد بوونه وهی جوّره نووسینه کهی (ناری)
 و نووسینه تازه کهی دا دهرئه کهوی.
 نووسینه ههّل هینراوی به کهی:

- (۱) پادشاه هر دیارو رهبر راه هدا
 (۲) اشرف فخر رسالت تاج جیش شهرها
 (۳) لهجه اقبال لامع عالی اعلا نشان
 (۴) ناظر روشن نهاد و والی انجم مکان
 (۵) صفدر رزم معارف فارس سرور روش
 (۶) کاشف فنّ نتایج جامع عنوان نو
 (۷) وارث ثوب بلاغت تاجدار راستان

ئهم دپّره هونراووش به فارسی له نموونهی مه تهلی ههلبهستی به تی
 که بۆ به کیکی ناردووه که به خواردنه وهه خه ریک بووه:

بسبلل به لبش از عوضی باده انگور
 شاید اثر باده شود از دهنش دور
 آه از آن روزی جسد در زیر خاک تیررنگ
 غل بکردن دل بحسرت تن بخاک و پای لنگ
 تا که روزی از وجود آید از آن لاریب فیه
 حسرت از بالای حسرت آه کش از در زیر سنگ
 گر چ ترکیب وجودی آید اندر زیر سنگ
 چون بود لطف خدایی دل چه باید کرد تنگ
 تن بلطف حق جو بادام است مغزش روح آب
 مغز کی ظاهر شود هرگاه نباشد ضرب سنگ
 ای دل شوریده بنگر آخر آن دلبر چه گفت
 از طریق مرحمت آن شاه ذی افسر چه گفت
 گوش کن تا گویمت آن شوخ لب شکر چه گفت
 قاصد آمد گفتمش آن ماه سیمین تن چه گفت
 گفت با هجرم بسازد گفتمش دیگر چه گفت
 گفت من ر... اگر گویم شوی از غم زببون^(۱)
 اشک بر ماهی رسانی آه برگردون دون
 گفتمش جانا بگو طاقت ندارم زین فزون
 گفت دیگر پا زحدّ خویش نگزارم برون
 گفتمش جمع است سربا خاطر من از سر چه گفت

(۱) گفت من هرچه اگر گویم ره نگیی واریک بکه وی.

گفت خود دانی که عاشق لذت از دنیا بُرد
 دیده‌ی مکتوب مجنون نامه‌ فرهاد گدُ
 گفتم آری کو حدیثش ز انتظارش دل فزورد
 گفت سر را بارهش از خاک ره کمتر شمرد
 گفتمش کمتر شمردم زین... لاغر چه گفت^(۱)
 گفت چشمش را به پیکان ستم خواهیم دوخت
 دل به سنگ محنت و درد و خطا خواهیم کوفت
 پس ز ایشان گفتمش آخر چه خواهیم باز دوست
 گفت جسم لاغرش را در غضب خواهیم سوخت
 گفتمش برباد رفتم در صف محشر چه گفت
 گفت من چون زو شنیدم این سخن رُخ گشت زرد
 سر بزد از چشم و سینه اشک گرم و آه سَرَد
 گفتمش از آخرت آیا چه گفت آن روز فرد
 گفت در محشر به یکدم زنده‌اش خواهیم کرد
 گفتمش زنده بگردیدم زخیر و شر چه گفت
 گفت من هم خواستم تن خواه توران ماه تاب
 چون بود حالش ز بحث شر و احسان و ثواب
 ماه‌وش خندید دردم کرد این... جواب^(۲)
 گفت خیر و شر نباشد عاشقانرا در حساب
 گفتمش این هم حسابی از لب کوثر چه گفت

(۱) گفتمش کمتر شمردم زین تن لاغر چه گفت: ره‌نگیِ نه‌میش و هابی.

(۲) ماه‌وش خندید دردم کرد این قصه جواب: لام وایه واریک بکه‌وی.

گفت خوش دل باش حقاً یافتی خوش مرتبت
 ذان به نیکو روش زان دست عالی منقبت
 گفتمش تقریر بنما شمه‌ای زان مرحمت
 گفت در کوثر که با او می‌نشینم عاقبت
 گفتمش چون عاقبت این است ازین خوشتر چه گفت
 گفت زین خوشتر که گردد دل بدو (ناری) مقیم
 گرهمی خواهی شوی ایمن زو هجران جحیم
 گفتمش آری نیم مایوس از لطف کریم
 گفت دیگر نگذرد بر خاطرم یاری عظیم
 گفتمش دیگر بگو گفتا مگر دیگر چه گفت
 نخواهد گشت مخفی را زحالم نزد دانا را
 چو وهشی گر کنم گردش میان کوه صحرا را
 بنوع گشته‌ام سرگشته و تنها زیاد خود
 تجنب می‌کند از حالت من جُعد رسوا را
 سزد گر آه بر گردون... از فراق او^(۱)
 چون بر من گشت مشکل دین‌اش چون جسم عنقا را
 به تیر ابرویش تار جگر بگسسته می‌بینم
 جدا کرده زهم شمشیری هجرش بند اعضا را
 نبیند ذلت فرهاد و روز می‌خوردن
 چه داند جور مرد خارکش سر مسّ صُها را

(۱) سزد گر آه بر گردون رسانا از فراق او: وایزنام واریک ته‌بته‌وه.

زدل کردم بیرون فکر و خیال زندگی یکسر
 مگر بار دگر بَرمن دمد انفس عیسی را
 برو ای ماه گردون چشم بگشادن نمی‌زبید
 چه رفت از پیش چشم آن آفتاب جلوه‌آرا را
 نشد شهدآب یس گر نصیم روز جان کنند
 همین بس گر نویسند بر مزارم اسم طه را
 بهای درّ مکنون (ناریا) جمّال کی داند
 کی داند قیمت الماس جز غواص دریا را

به‌شی به‌خشان له ویژه‌ی ناری

له‌م به‌شه‌دا ماوه‌ی دوو نامه‌مان هه‌یه که له به‌شی نووسینه‌کانی
 زانای پر ریز و خوشه‌ویست‌دا پیشک‌ه‌شی بکه‌ین.
 یه‌که‌م:

ناری له مه‌ریوانه‌وه نامه‌یه‌ک بو جه‌نابی شیخ مه‌حموودی
 هه‌فیدزاده‌ده‌نووسی ئه‌مه ده‌قه‌که‌یه‌تی:
 رۆح و دلّ قوربانی نالی که‌وشه‌که‌ت
 سه‌ر به‌سه‌ر گه‌ردی هه‌ساری هه‌وشه‌که‌ت
 دائیما موحتاج و موشتاقم له بو
 گه‌نجی یادی خاتری بی خه‌وشه‌که‌ت
 ئه‌گه‌ر له ریگه‌ی مه‌رحه‌مه‌ته‌وه حالی ئه‌م پیره غولامی خۆتانه
 مه‌نزووره‌بفه‌رموون به‌کوردی و به‌کورتی ئه‌مه‌یه‌عه‌رزم:

به تیغی میخنهت و دهر دو جه فا جه رگی مه لالت بوو
 به لئی مه علوومی ئافاقه، مه لانیوهی مه لالت بوو
 وه نه گهر مه یلت به به یانی توولانی بی و ئاره زووت له حیکایه تی
 «قویله و چوو چانی» بی ئه مه یه عه رزم:

دوور له تو چاوم بی بینش ماوه، قووهی بیستم بو ناله و گرمه ی
 هه وری به هاری نه ماوه، چه واسم سه راسه ر فه وتاوه، دلم به ئاگری
 مه حروومی وه ک که بابی سوله یمانی برژاوه، جه رگم له قازانی سینهدا
 به بلێسه ی دووری وه ک سلقی که رکووی! هه میشه چاوه ریگه ی
 حافزم بو یاسین، موحتاجی هاتی مه لام بو ته لقین، مایلی شه ش گه ز
 جاو و دوو گه ز خاکم بو ته کفین! وه لئی نه گهر به شاره تی موژده ی
 سروور و سه لامه تی زاتی موباره کتم زوو بی بگا - که بو من ئه م موژده
 ئاوی چه یاته یه قینم وایه چاوم بی به دوورین و زه پهبین، وه له گه ل
 چه زه ته تی «خدر» له چه یاتا مساوی بین.

عه رزی مه خسوس کوچ و کلفهت و دایکی «سه عید به گ» ی
 باده لانی په نایان هیناوه به غولامی خوتان، له سه ر واقیعه یه ک که
 نیسه ته قه تللیان له (سه عید به گ) داوه، وه فیعلهن مه حبووسه له
 چه پسخانه ی حکوومه تابه، ناچار منیش ئه واهه نام به قاپی موباره کت
 هینا، شاید فیکری به حالی ئه و به فرمون که شاید له زه حمه تی
 چه پسا نه جاتی بی، وه مه علووم ئه م پیره غولامی قاپی خوتانه تا
 قیامهت، مه سروور و مه منوون و موته شه کیرتانه...

ئیتیر هه رچی بلیم زیاده یه، غولامی ده رگای خوتانه ناری.

دووهم:

ناری نامه یه ک بو شیخ باباه علی کوری شیخ مهحمودی
 حه فیدزاده نه نووسی که له و کاته دا له میسر دهی خویند:

ئه ی قیله یی ئه ربابی وه فا، شه معی شه بوستانی سه فا، ره ونه قی
 دیوانی ئه دییان و له بییان، ده بوستانی هونه ر په روه ر و ئه هلی عوره فا
 تاجی وجوهی شوره فا، سه دری جه میعی نوقه با، فه خری جه میعی
 نوجه با، لاله یی گولزاری علی، گولبونی باغ و چه مه نی تا قمی ئه قتاب
 و وه لی، کانی گه وه ره، نووری به سه ر، ئه فسه ری سه ر که وکه بی
 فه ر خونده سیه ر، تاکوو له سه ر ده وره یی ئه م چه ر خه بیئ و بگه پری
 شه مس و قه مه ر، جیسمی له تیفت به ئه له م عاجز و ئه فسورده نه بی،
 زاتی ره ئووقت به هم و میحنه ت و غه م هه مده م و په ژمورده نه بی، بو
 منی بی به رگ و نه وایه عنی به قانونی وه فا ویردی جیهانم ئه مه یه،
 زیکری زوبانم ئه مه یه: مه زه ری ئه لتافی خودابی، له حه وادیس به ری
 و بی غه م و بی ده ردو به لابی، له هه موو مه حفهل و مه جلیس فه ره ح
 ئه نگیزی دل و ئه هلی دل و عوقده گوشابی، به دل ئاسووده له ناز و
 گریشمه ی نه زه ری دولبه ری شیرین که مه ر و سیم به رو جیلوه گه ر و
 شوخ و زوله یخا سیفه تی میسری و تورکانی خه تابی به خه تا، په نجه یی
 ته رسا به چه یا موغ به چه یی عیشوه گه ری نه ی که مه ری ئاهویی
 سیمین زه قه نی جادوویی ئه فسانه زه نی وه ک جگه ری من له فیراقت
 به ده نی جامه یی تو پاره نه کا تو به غولامی قه دی وه ک عه ره ری دوو
 نه رگسی جادوو گه روو فه تتان وو جه فا پیشه وو خونخاره نه کا

بیینه وه سه ره به حسی گله و بی مه رحه مه تی: یه عنی ده لیلیم ئه مه یه
 شیوه یی خه تتی ئه حسه نی تو نیسه ته ی پیراهه نی تو مه تله بی عوشاقه

نه‌بوو، ده‌وله‌تی عوشاق نه‌بوو، عه‌یشی دلّی پاره نه‌بوو، ثافه‌تی نه‌غیاره
 نه‌بوو، گه‌نجی هه‌وا خواهه نه‌بوو، رهنجیشی به‌د خواهه نه‌بوو، مه‌خفی
 پوشیده نه‌بی چاکه له‌رووتا که نه‌گهر رووته وه‌یا تا‌قی دوو نه‌برووته
 وه‌ک قیبله وه‌هایه.

به‌سه‌ری توّ دلّه‌که‌ی من به‌هه‌موو له‌حزّه وه‌کوو قیبله‌نومایه له
 ته‌ریقی نه‌ده‌با سادقی بی‌کینب و ریایه له‌هه‌موو به‌خششی جود و
 قه‌له‌مت رازی و قانیع به‌سلاویک و دۆعایه.

والسّلام

محمد بیلوویی

سوپاس

پێ به‌دل سوپاسی ئەم زاتانە دە‌که‌م که یارمه‌تیان داین

۱. به‌پێژ مه‌لا وه‌ره‌حمانی پێنجوینی.

۲. به‌رێز شیخ عوسمانی شیخ عه‌لاه‌ده‌دین.

۳. مامۆستا ره‌شیدی وه‌ستا ره‌حمانی خوشنوس.

له‌سه‌روینه‌که‌ی نووسیوه

عکس خود را ثبت کردم، تا بماند یادگار

عاقبت گرم‌نمانم، او بماند به‌ر یار

